

ÖN/SÖZ

1 (52)

Kış' 24

50 TL

İnsanlığın kurtuluşunu hedefleyen sosyalizm büyük bir eserdir; bu da onun ÖNSÖZ'üdür.

DOSYA
Aydın mısın?

ÇIKTI!

hasat zamanı

sıla erciyes

II

YENİ DÖNEM YAYINLARI

Gerçek hikayeler, kurgusal dünyalar, roman kahramanları, anılar, biyografiler yoluyla edebiyatın bize sunduğu kocaman bir dünya.

Önyargularımız, ötekileştirmelerimiz, korkularımız burada sınav verir ve başka hiçbir yolla olmadığı kadar yerle bir olur.

İnsani ve entelektüel gelişimimize katkılar sunar. Duygusal eğitimimizin en önemli kürsüsüdür.

Burada sınırlar yok, polis kontrolleri yok, vizeler, mühürler ile onay almak zorunda değilsin. Tek yapman gereken kitabın kapağını açmak ve satırlarla gözlerinin, zihninin ve

yüreğinin buluşmasına izin vermek.

"Artarda gelen telefonlar içerde uyuyan Seher'i uyandırmıştı. Oğlu Hasret'i kollarının arasına alıp, başını, saçlarını okşayıp öptü... Bu sefer daha sakindi ama hala içli gözyaşları döküyordu. Yaşama dökülen bu gözyaşları bir yangını söndürmek içindi. Yalnızca ölenlerin aileleri değil, bir memleketin, yüreği namuslu, onurlu ve insanca bir yaşama isteğiyle atan, ezilenin, emeğin ve güzel günlerin mücadelesini veren insanların gözyaşları, bu gece yakılan oteldeki insanların üstüne dökülüyordu. Oysa yetmezdi gözyaşları hiçbir zulüm yangınını söndürmeye. Ancak türlü türlüdür gözyaşları da... Aştan, sevdadan, ana yüreğinden de olsa... Kimileri zulmün saltanatını ateşte eritecek yangınlar çıkarır... Kimileri ıslak bir sığınak yaratır ve görünmez kılar atacak şafağın müjdesini... Sisli ve pullu bir hayatın örgüsünde hep yenilgiyi ve acıyı gösterebilir de insana... Bu gece dökülen gözyaşları işte böyle iki türlüydü. Bir memleketin insanları böyle ağlıyordu, isterse kuru kalsın gözler... Ve Seher, ana yüreğinin bütün duyarlılığıyla ağlıyordu..."

yakılan zaman

senâ kızılırmak

YENİ DÖNEM YAYINLARI

DEVİRİMİN ÇAĞRISI

Nidal Araf

Özgürlük için, devrim için ölmeyi göze almak bir devrimcinin yüksek bilincinin sonucudur. Ve bu bilinç sadece kitaplarda yazanlarla öğrenilemez. Sadece teorik donanım da değildir bilinç. Belki de bir savaşçı devrimci teoriyi derinlemesine bilemeyebilir. Nice ölümsüz savaşçı da öyle değil miydi? Devrimci eylem ile devrimci teorinin pratik birliği yaşamda vücut bulacaktır. Savaşçının taşıdığı yürektir bilinç bu noktada. Yüreği, cesareti, cüreti onun devrimci teoriyi özümsemesini getirecektir. "Öne, en öne!" çağrısı bizi bu gerçeklikle buluşmaya davet eder. "Ölüm ve yaşam arasındaki o kırmızı çizgi" de yaşayanlar için tüm bu yaşanmışlıklar; geçmişten hoş maziler, günü geçmiş destanlar, "Biz neler neler yaptık" denilecek kişisel övünç kaynağı değildir. Bu satırları okuyanlar için bu amaçlarla yazılmış şeyler de değildir. Okur bu satırları okurken, devrim uğruna verilen savaşımında yaşananları, bugünün ve geleceğin devrimci savaşımaları için bir ders olarak incelemelidir.

Çınqı

Sevgili Okur,

2023 yılı hepimiz için zorlu bir yıl oldu. 6 Şubat depremlerinin yarattığı felaketle başladığımız yıl savaşlarla devam etti. Yıkım, acı ve ölümün arasında ayakta kalabilmek hepimiz için hiç olmadığı kadar zordu. Depremde yazı kurulu üyemiz Onur Koprana'ı kaybetmenin acısı hala tazeyken, yeni bir döneme ve yeni sayıya hazırlandığımız bir zamanda Önsöz olarak bir darbe daha aldık. Genel Yayın Yönetmenimiz Songül Yücel ve yazı kurulu üyemiz Sena Şat bir operasyon sonucu gözaltına alındı, evleri basıldı, bilgisayarları ve telefonlarına el konuldu. Neyse ki dört günlük bir gözaltı sonrasında özgürlüklerine kavuştular ve aramıza tekrar döndüler. Önsöz olarak kaldığımız yerden devam ediyoruz.

Şimdi yeni bir yıla yeni bir sayıyla ve yeni bir formatla merhaba diyoruz. Önsöz artık kitap dizisi olarak değil, dergi olarak çıkmaya devam ediyor. 2024 yılına "Aydın mısın?" sorusuyla başlıyoruz. Aydın olma halini tartıştığımız bu sayı umuyoruz yeni aydınlara ulaşabilir, onlarla bir araya gelmenin bir vesilesi olur.

Aynı zamanda proletaryanın tarihteki ilk devletinin kurucusu Lenin'in ölümünün 100. yılına girdiğimiz Ocak ayında yayınevimiz Yeni Dönem Yayıncılık'ın düzenleyeceği Uluslararası Lenin Yüzyılı Sempozyumunun hazırlıkları hızla sürüyor. Biz de Önsöz olarak 13-14 Ocak 2024 tarihinde İstanbul'da düzenlenecek sempozyumda olacağız. Sizleri de aramızda görmeyi umut ediyoruz.

Yeni yıla yeni bir sayıyla, yeni okurlara da merhaba...

Önsöz Yayın Kurulu

3 Aylık

Önsöz Kültür Sanat Dergisi

Sayı: 1 / 52 / Ocak-Şubat-Mart 2024

Ekin / Sanat / Edebiyat

ISSN: 3023-5308

Sahibi

Gamze Nihal İyidoğan

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Ezgi Yergin

Genel Yayın Yönetmeni

Songül Yücel

Yazı Kurulu

Songül Yücel / Ülkü Şeyda / Fatma Yıldırım /

Sena Şat / Esra Yeşilova

ve Onur Kopran, daima...

Önsöz'e Ulaşabileceğiniz Adresler

İstanbul: Ayışığı Ekin Sanat Derneği
Merkez Mah. Abide-i Hürriyet Cad. Hasat
Sok. Sebil Apt. No: 9 K: 4 Şişli-İstanbul

Taksim: Mephisto

Kadıköy: Mephisto

İzmir: Yakın Kitabevi

Diyarbakır: Aram Kitapevi / Lilav Pirtuk
kitapevi

Mardin: Mithra Sahaf

Genel Dağıtım: Emek Dağıtım

Kapak Tasarım & Sayfa Düzeni: Sena Şat

Baskı-Cilt: Alesta Ajans Basım Medya ve
Bilgi Teknolojileri San.Tic.Ltd.Şti
Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi No:83
D Blok D.349 Topkapı - İSTANBUL
Tel: 0212 5012120 Sertifika No:45526

onsozdergisi@gmail.com

Facebook: Önsöz Dergisi

Instagram: @onsoz_dergi

Twitter: @onsoz_dergi

Yeni Dönem Yayıncılık Basım Dağıtım Eğitim
Hizmetleri Tanıtım Org.Tic.Ltd. Şti.

Adres: Mecidiyeköy Mah. Kervangeçmez
Sok. No: 14- 4 Şişli

Tel-Fax: 0 (212) 533 32 57

www.yenidonemyayincilik.com

İÇİNDEKİLER

- 04 >> Şiir**
Sena Kızılırmak
- 05 >> Ökkeşler Terörist Avında**
S.Ş.
- 10 >> Utanç**
Temade Çınar
- 12 >> Kimlik Kartı**
Mahmud Derviş
- 14 >> Nehirden Denize**
Özgür Filistin
- 17 >> Şiir**
Nazım Akarsu
- 18 >> Estetik, Sanat ve Toplumsal**
Bilinç
Özgür Güven
- 27 >> Geri Döneceğim**
Sena Kızılırmak
- 43 >> Lulu**
Sarya
- 45 >> Ben Öldüm**
Ergül Çiçekler
- 47 >> Biraz Yenilik Uğruna**
Ziya Serdar

>>>>>Dosya

52 >> Aydın mısın?

56 >> Masalcılar
Temade Çınar

**61 >> Sanat, Sanatçı ve Politika
Üzerine**
E. Ruda

65 >> Hafıza ve Bellek
S.Ş.

70 >> Turist Gibi Bakmak
Sinan Özgür

73 >> “Kanun Hükümü”
Cenker Ekemen

76 >> Yasak Yasak Yasak!

>>>>>>>

78 >> Tamam mı Devam mı?
A. Asya

84 >> Turna Öyküleri - I
Ergül Çiçekler

89 >> Özür Dilerim
Larimar

93 >> Anormal
Özgün Denizci

94 >> Niyeti Bozunca
Helin Su

*Hani birden havalanan
kuş sürüleri vardır
İnsanın içinden geçer kanatlar
Öyle aniden çarpar yürek kanatlarını
tutulan sokakların bağı yanmayagörsün
koynunu ateşlere açmaya
asi ve mağrur şarkılar çinlamayagörsün
geceden şafağa
umudu kendinden doğurur
ol sevdaya varmak için
kuş sürülerinin ardı sıra
onların da uzağa
peşinde Kerem olunan sevdaya dokunur
birden, birlikten çarpan yüreklerle
Varsın ömür kısa
kavuşması uzun olsun bu sevdanın
Varsın ömür kısa
kavuşması uzun olsun
insanın içinden geçsin kanatları
ömür sevdaya bir kıvılcım olsun*

Sena Kızıllırmak

S.Ş.

Ökkeşler Terörist Avında

“Yaşamlarımıza ölümler giriyor. Adlar birer sayıya dönüşüyor. Her ölüm birlik, ondalık, yüzlük sayılar halinde kazanıyor belleklerimize. Altı mayısta üç fidan, Kızıldere’de on yiğit, Taksim’de otuz dört devrimci, Gezi’de on genç, Soma’da üç yüz bir işçi, Suruç’ta otuz üç sosyalist genç, Ankara’da yüz üç kişi... Bunlar bize kalabilen sayılar ve kimimiz için birer sayı bile olamayan arda kalan ölümler.

Ömür akıp gidiyor, bazı sayılar unutuluyor bazı sayılar adlara dönüşüyor. İki bin yirmi iki yılının haziran ayında yapacağım bir görüşmeye kadar benim için bir sayıdan ibaret olan Madımak yavaş yavaş ete kemiğe bürünüyor.”

Kafamda cümleler uçuşarak yürüyorum metrobüs ile ev arasındaki uzun yolu. Bir buçuk yıldır onla yatıp onla kalktığım projeyi nasıl anlatmalı, yokluyorum aklımın kıyı köşelerini. Çizerken bir yandan cümleler kurduğum bir proje olmuş meğer bu benim için. Yürürken bir yandan düşüncelerimi duyuyor, buna şaşırıyorum. İstanbul’da bir yerden bir yere ulaşabilmek bir meziyet iken ben yollarda aklımın üstüne yazılar yazıyorum.

“Aydın mısın” ne kadar büyük bir soruymuş meğer. Aydın kimdir, ne yer, ne içer, ne düşünür, ne yaşar... 93’ün aydınla-

rını 23'ün aydınları anlatabilir mi? Bizi bize bağlayan şeyleri düşünüyorum. Bunların hepsine tek tek cevap bulmaya çalışmak benim gibi daha kat edeceği çok yolu olanlar için ne kadar büyük bir iş. Yeni yeni toparlayabildiğim cümleler bir bilgisayarda, bilgisayar sırtımda. Yürüyorum hala. Yol uzun.

Eve geliyorum. Genel yayın yönetmeni Songül, genç bir avukat ve yetenekli bir öykücü olan Esra beni bekliyor. Güzel bir sofraya oturuyoruz. Sofraya Önsöz'ün ilk emektarlarından Fatma en son katılıyor. Yemek faslı bitiyor ve toplantıya geçiyoruz. Uzaktaki yayın kurulu üyemizi de online bağlayarak konuşmaya başlıyoruz. Yeni sayımızı toparlamamız ve artık matbaaya göndermemiz lazım. Elimizde hangi yazılar var, neleri bekliyoruz, mizanpajda nasıl güzellikler yapabiliriz ve kapağımız ne olacak, her bir gündemi konuşuyoruz sırayla. "Aydın Mısın?" sorusuna bugün vereceğimiz yanıtlardan emin bir şekilde gündemleri bitiriyoruz. "O zaman olaysız dağılıyoruz." diyorum. Ve dağılıyoruz.

Saat geç oluyor. Kasım ayında bir Dostoyevski etkinliği yapmayı planladığımız için bu ara hepimiz Dostoyevski bilgilerimizi güncelliyoruz. Dostoyevski'nin hayatını anlatan bir mini dizi bulmuştum, yedi bölümlük. Onun ilk iki bölümünü izliyoruz birlikte. O sırada toplamımızın temsili erkek kotasını doldurmak üzere bir erkek arkadaşımız geliyor eve. O da oturuyor, bizimle birlikte dizi izlemeye başlıyor.

Ben hastayım ve daha kötü oluyorum. Boğazım kötü, grip ilerliyor. Fatma da zaten diziden sıkılıyor. Herkes yorgun. Yatalım diyoruz. Yatakları hazırlıyoruz.

Bütün gece uyuyamıyorum. Hastalığım ilerliyor. Sabaha karşı biraz dalar gibi oluyorum. Kulağıma bu sefer uğultular geliyor, ardından Songül bana dokunuyor. "Sena, Esra uyanın, sakın olun, telaş yapmayın." Eyvah diyorum içimden, deprem mi oluyor yoksa... O kadar felaket yaşadık ki bu sene, uğultu duymuş olmam aklıma ilk depremi getiriyor. "Polis kapıda." diye ekleyince niye rahatlıyorum sonra. Kapıya gidiyoruz. Vurmaya ve bağırma başlıyorlar. "AÇ KAPIYI, AÇ, AÇ" Songül sakinleştiriyor kapıyı kırmak

üzere olanları ve kapıyı açıyor. Kalkanlar, namlular, postallar içeri dalıyor saniyeler içinde. "GEÇ GEÇ GEÇ" Komutla çalışan bu varlıkların insan olduğuna dair bir belirti arıyorum. Pijamalı insanlar çıkıyor her bir odadan. Salonda toplanıyoruz. Namlular ancak bir süre sonra yere indiriliyor.

Gece hastalıkla kıvrandığım çarşafın üstüne oturuyor amirleri. Kimlikler geliyor önüne. Arama kararı, elektronik eşyalara el koyma kararı, Sena ve Songül için gözaltı kararı... Tek tek kuruyor cümleleri. Başka bir bilgi yok. Neden? Bilmiyoruz. Başka kimler var? Bilmiyoruz.

Arama başlıyor. Üzerinde sakıncalı ke-limeler gördükleri kitapları getirip sehpaye koyuyorlar. Amir şöyle bir bakıyor. Tamam diyor. Sonra biri kapağında Sevgi Soysal'ın portresi olan Önsöz sayısını getirip koyuyor sehpaye. Bir süre Soysal bize bakıyor, "ben de çok yaşadım bunları" der gibi. Sonra yaptıklarının farkına varıp götürüyorlar onu.

İşlerini bitiriyorlar ve götürülüyoruz. Arabaya bindiriliyoruz. Arkada benim olduğum cama birden biri vuruyor. "Bu vatanı size böldürmeyeceğiz orospular!" diye bağırıyor. Sen kimsin? Bizim vatanla aramızdaki ilişkiyi nerden biliyorsun? Ayrıca bundan sana ne... Biz de ona bağırma başlıyoruz. Öndeki polis ve amiri de sinirlenip iniyorlar arabadan. Adamın peşine düşüyorlar. Azarlayıp bırakıyorlar sonra. Amir sonra bize gelip, "Erkek olsaydınız buna cesaret edemezdi." diyor. Haklı.

Yola çıkıyoruz. Radyoyu açıyorlar. Ne garip, aynı türküleri dinliyoruz. Sonra Kürtçe çalmaya başlıyor. Daha genç olan polis rahatsız oluyor, amir bu sefer ona kızıyor. "Hepsi bizim türkülerimiz." Hayat çok enteresan.

Camdan dışarı bakarak gidiyoruz. Dostoyevski dizisinin ilk bölümü geliyor Songül'le aklımıza. Dizi onun idam sahnesiyle başlıyor. Bir saat öncesi bize uzanan namlular gibi, Dostoyevski de namluların hedefinde. Tam "ateş" emri verilecekken Çar'ın idamı sürgüne çevirme kararı geliyor. Ve Dostoyevski idamdan kurtuluyor. Kafasındaki çuval çıkarılınca gökyüzünde uçan kuşları görüyor. Artık o başka bir adam.

Niyeyse kendimizi o sahnede gibi hissediyoruz.

Sağlık kontrolüne getiriliyoruz. Çıkışta merdivenlerde Nuran'ı görüyoruz. Şaka mı bu? Ne işin var senin burada? Demek, diye düşünüyorum, herkesi aldılar. Bu kadını bu yaşında, bu hastalıklarıyla buraya getirdiklerine göre... Suçlamaların kapsamı beni ilk defa endişelendiriyor. Merhabalaşyoruz. İyi misin? İyim, siz? Biz de iyiyiz. Kısacık bir konuşmadan sonra Vatan'a götürülüyoruz. "Vatan hainleri" İstanbul'un düşman işgalinden kurtuluşunun (6 Ekim 1923) 100.yılında İstanbul'dan temizlenip Vatan'a götürülüyor... Şu an dışarıdaki insanlar için bizler de birer sayılardan ibaretiz. İstanbul'dan şu kadar kişi Kocaeli'den bu kadar, Bursa'dan o kadar, Diyarbakır'dan biraz daha kişi, bilmemkaç yere baskın, allahbilirkaç yerde arama kararı...

Nezarete götürüleceğiz. İçeri girerken ters kelepçe yapmak istiyorlar, "Görüntü alacağız, sonra çıkaracağız." Nasıl yani? "Zorluk çıkarmayın, şuraya girerken görüntü alacağız. Talimat böyle." Sonradan birkaç defa daha yaşayacağımız bu uygulama bizi hayrete düşürüyor. Polisler bizi, ters kelep-

çeli videoları üstlerine göndermek zorunda olduklarına ikna etmeye çalışıyor. Tam bir mizansen. Kelepçeler vuruluyor, yelekler ve şapkalar giyiliyor, herkes sıraya diziliyor, her birimizin yanına birer polis ayarlanıyor, sayı yetersizse ek yapılıyor, kamera kapatılıyor, kelepçeler çıkarılıyor. Sonra evli evine köylü köyüne...

İşlemlerin ardından hücrelere götürülüyoruz. İçeride Ezgi bizi bekliyor. Selamlaşıyoruz. Burada da temsili erkek kotamızın dolduğunu öğreniyoruz. "Muhammet'i de aldılar."

Ezgi ve Nuran'ı aynı hücreye, beni yanlarına tek, bir yanıma da Songül'ü tek koyuyorlar. Koca demir parmaklıklar üstümüze kilitleniyor. 24 saat gözaltı kararı var diyorlar ama bugün cuma. Bir gün daha uzatırlarsa anca pazartesi çıkarız savcılığa. Neyse diyoruz, bu iyi bir detoks olur bize. Birkaç kilo fazlamız var ne de olsa... Bu kadar kadın bir arada olunca akla ilk zayıflama planları geliyor.

Birbirimize operasyon hikayelerimizi anlatıyoruz. Benim aklım bir yandan kendi evimde. Bizi götürürlerken "Amirim bunlar ikişer ikişer çıkıyor evlerden" demişlerdi.

Benim eve de gittikleri kesin. Utku evde yalnız. Aklıma bir ton şey geliyor. Kötü şeyler düşünmemeye çalışıyorum.

Kısa bir süre sonra kapı açılıyor, içeri peçeli bir kadın getirilip Songül'ün hücrelerine konuluyor. Eş zamanlı IŞİD operasyonu da yapmışlar meğer. "Şüpheli şahıs"ları tek tek getiriyorlar hücrelere. Kadın ağlayarak geliyor. İki çocuklu, boşanmış bir iş yeri sahibi. Onun hikayesini dinliyoruz biraz.

İlk gün dosyada kısıtlılık kararından avukat yüzü göremeyiz diye rahat rahat uzanıyoruz pis yataklara. Biraz konuşuyoruz, biraz su içiyoruz, biraz uyuyoruz. Sürekli "acaba neden buradayız" diye düşünüyoruz.

Birbirimize önceki gözaltı maceralarımızı anlatıyoruz.

Nuran, 80'lerin gözaltılarını, işkencelerini bilen olarak durup durup çok şaşırıyor bugünün tem'ine. Tem polislerinin, onun deyimiyle "çocuk" gibi göründüğünü söylüyor. Bunu sonra yüzlerine de diyor.

Biraz bozuluyorlar tabii. Avukat yüzü görmediğin gözaltıları anlatıyor.

İkinci günün sabahı tekrar götürülüyoruz. Polisler yine bir mizansen hazırlığında. "Ökkeş, sen şunu al." "Ökkeş, sen Ökkeşleri al, karşıya geç." "Kamera Ökkeş'teydi." "Hazır mıyız? Araba geldi mi? Ara Ökkeş'i, hadi acelemiz var." Birbirimize bakıp gülmüşüyoruz. Nuran bize dönüyor. "Bir tek bu değişmemiş." diyor. 80'lerde ayaklarını bağladıkları tahtaya yazarlardı bu adı. Sonra elektrik verenlere dediler, sonra elinde tahta sopa olanlara, sonra plastik copaya geçenlere, şimdi burada Vatan'dakilere. Ökkeşler değişti, Ökkeş ismi baki kaldı. Tem'in değişmeyen tek geleneği...

Avukatlar bizi bekliyor. Sağlık kontrolü dönüşünde yanlarına gidiyoruz. Kala-balıklar, bizi gördüklerine memnunlar. Ne oluyor diyoruz, henüz bilmiyorlar. Birkaç tahminleri var, hepsi o. Biri geliyor, "Savaş çıktı." diyor. Oturup Filistinli on altı örgütün İsrail'e saldırılarını dinliyoruz şaşkınlıkla. Hayat, sen planlar yaparken başına gelenlerdir, diyorlar ya. Her saatimiz bu sözü kanıtlamak için koşturuyor önümüzde. Herkes nasıl, nerelerde ne kadar hasar var, öğrenmeye çalışıyoruz. Yayıncılık bürosunun ve Ayışığı'nın basıldığını, bizim dışımızda da operasyonlar yapıldığını, yüze yakın insanın gözaltına alındığını öyle öğreniyoruz. Bir haberin üzerine diğeri geliyor.

Üçüncü gün

oluyor. Bugün polis sorgusu olacak, en azından bugün bir şeyler öğreneceğiz diye bekliyoruz. İlk IŞİD operasyonundan gelenleri alıyorlar sorguya. Bize sıranın gelmesi akşamı buluyor. Avukatlarla görüşüyoruz ilk önce. Nasıl ilerleyeceğimizi konuşuyoruz. Tekrar hücrelere dönüyoruz. Birkaç saat uyukluyoruz.

Sırayla çağrılmaya başlıyoruz.

Bu arada avukatlar kendi sıralamasını yapmışlar, sonradan öğreniyoruz. "En riskli" kişileri belirlemişler kafalarında, bir sıralama yapmışlar. Ona göre soru bekliyorlar. Beni çağırıyorlar, üst kata çıkarılıyorum. Bir odaya geçiyorum. Avukatı görüyorum. Elinde birimize yöneltilen soruların olduğu bir kağıt demeti var, yaklaşık on beş sayfa. Her birimize ayrı ayrı soru yığını hazırlamışlar. İnsan merak ediyor tabii, özel hareketla yedi yeri basıp bizi gözaltına alıp, bir de bir açıklama bile yapmadan üç gün tutacak ne var ellerinde diye... O yüzden avukat yanımda diğer sorulara bakarken ben de bir göz atıyorum.

Benim sorular hazırlanıyor. Çıktı alacaklar, avukata imzalatacaklar. Yanımıza geliyor biri. "Avukat bey, biraz uzun sürecek." diyor. Ben de dinliyorum konuşmalarını, ortalarında oturuyorum. Sonra devam ediyor, "Ne kadar uzun?". "Yani, bilmiyorum. Yetmiş beş sayfa çıktı var." Benim gözler fal taşı gibi açılıyor. Bir polise bakıyorum, bir avukata. Yetmiş beş sayfa? Benim için? İlk orada diyorum kendime, gidicisin sanırım diye. O sırada avukatlar haberleşiyor, kendi aralarında yaptıkları sıralamayı bozuyorum ve ilk sıraya yerleşiyorum. Herkes artık benim için kaygılanmaya başlıyor.

Çıktılar alınıyor, önüme getiriyorlar. Bir yandan avukat bir yandan ben bakıyoruz sorulara. Telefon görüşmeleri, katıldığım işçi grevleri, sanat merkezinde düzenlediğimiz sergiler, sanat çalışmalarıyla ilgili verdiğim röportajlar, haberler, kadınlarla gittiğim uluslararası konferanslar, Önsöz'le ilgili sorular, Ayışığı ile ilgili sorular, yayıncılık ile ilgili sorular... Hepsi dışarıda sıradan bir insanın bile iki saniyede sosyal medyadan benimle ilgili toplayacağı bilgilerden ibaret. Soruların hepsine bir cevabım var. Hiçbiri dünyada herhangi bir ülkede yaptın diye yargılanacağın türden işler değil. Yetmiş beş sayfada benim bir terörist olduğumu bu sorularla kanıtlamayı düşünmüşler. Yasal dergiler, yasal kitaplar, yasal dernekler, yasal etkinlikler... Adaleti tersten işletmeye çalışıyorlar.

Hepimizin çıktılarını, imzalarını bitiyor. Yine aşağı nezarete gönderiliyoruz. Avukatlar kendi aralarında konuşuyorlar. Sonra tekrar buluşuyoruz. Küçük avukat odasında toplantı yapıyoruz. Camın arkasındaki Ökkeş bizi hayretle izliyor. Solcuların avukat görüşmesi de bir suç unsuru olabilir diye mi düşünüyor, bilmiyorum. Tüm sorulara birlikte tekrar bakıyoruz. Üzerinden geçiyoruz her bir sorunun. En son üniversitede bir sınava böyle hazırlanmıştım.

Vedalaşıp ayrılıyorz bir süre sonra. Herkes gergin. Bu kadar boş ve anlamsız dosyaları ancak bizi tutuklamak için hazırlamışlardır diye düşünüyoruz. Sınava sakın girmek için iniyoruz hücrelerimize.

Uyumaya çalışıyoruz.

Dördüncü gün hazırlanıp yola çıkıyoruz. Önce biraz çekim, biraz sağlık kontrolü, sonra Çağlayan Adliyesi. Farklı bir nezaret görmenin eğlencesi içindeyiz. Çok hızlı almaya başlıyorlar. "Sena, sen gel." Soruşturma savcısı en kalabalık dosyayı kendi görmek istemiş. Olacağı varsa olur, diyorum kendime. Bu ne kadar rahatlatırsa o kadar rahatlayabiliyorum. Zaten ben her iki türlü de planımı yaptım. Tutuklanırsam yazacağım mektupların listesi, çalışacağım dil kitapları, okuyacağım romanlar, her güne bir spor programı. Hepsini bir takvim yaptım kafamda. Hazırlıksız değilim. Sadece dışarda kalanlara üzülüyorum, çok iş var hala diye. O kadar.

Savcıya çıkıyoruz. Beni ayakta tutuyor. Yetmiş beş sayfaya öyle cevap vermeme bekliyor. Başlıyoruz konuşmaya. O soruyor, ben yanıtlıyorum, avukatlar arada araya giriyor. Bir saatten fazla sanırım öyle ayakta durdum o halimle. Bir süre sonra gözüm kararmaya başladı. Hasta olduğumu, biraz oturmam gerektiğini söyledim. "Tabii" dedi kibarca. Oturdum. Son birkaç soruya da öyle yanıt verdim. Sonra avukatlar kendi eklemelerini yaptılar. Dışarı çıktığımızda polisler şikayet etti, neden o kadar uzun sürdü diye. O dosyayı hazırlamasaydınız? Beni sabahın köründe almasaydınız? Hadi aldınız, o kadar gün boş boş tutmasaydınız? İçimden sakinleşirmeye çalışıyorum kendimi. Artık olan oldu. Şimdi savcının insafına kaldı her şey.

Tüm ifadeler teker teker bitti. Ve üzerinden yarım saat geçmeden bizi mahkeme önüne çağırdılar. Tamam dedim, şimdi hakime de anlatacağız aynı şeyleri. Diğerleri gitti, ben tuvalete geçtim. Tuvalet çıkışında mahkeme önüne geldiğimde başka bir avukat bana kimliğini uzattı. "Al canım kimliğini, serbestsin." Nasıl yani? Şaka mı yapıyorsunuz? "Yoo..."

O pis hücrede geçirdiğim üç gün, giden telefonum, bilgisayarım, çalışmalarım, çizimlerim... Gidiverdi işte hepsi. Neyse, ben dışardayım, yeniden başlarım.

Başlayalım mı?

temade çınar

Ütanç

Bütün dünya insanların tam anlamıyla gözle-
rinin önünde bir katliam gerçekleşiyor. Binlerce insan
kaçacak bir yerleri olmaksızın üzerlerine düşecek,
kendilerini, çocuklarını parçalayacak olan bombayı
bekliyorlar. İnsanlığın ürettiği en ileri teknoloji, bütün
dünyadan gelen her türlü malzeme Filistinli insan-
larımızın üzerine yağıyor. İnsanlığın ürettiği en ileri
teknoloji bize bütün bu olup bitenleri izlettiriyor.

İki aya yakındır yıkılmadık bir bina, kayıp ya-
şamamış tek bir aile bırakılmaksızın sürüyor korkunç
saldırı...

Bu soykırımın çok yönü var elbette. Tarihi-
sel kökenler, politik yönler, ekonomik meseleler,
ortaya çıkardığı, çıkaracağı sosyo politik olaylar...
Bunlar üzerine her iki taraftan da çok düşünce ortaya
konuldu, çok tartışıldı.

Dünya emekçileri açısından "hiç haberimiz
yoktu" denilemeyecek bir çağdayız. Her şey ama her
şey gözlerimizin önünde ve hatta göstere göstere ger-
çekleşiyor. Midelerimize kramp saplayan tartışmalara
kulaklarımızı tıkamamız imkânsız.

Tüm bu olup bitenler karşısında hiç kuşku-
suz dünya emperyalizmine ve açıkça anlaşılıyor ki
onun bombalarda cisimleşmiş hali olan İsrail'e öfke
katlanarak büyüyor. Acının ve öfkenin yarattığı
büyük aydınlanma çağını açıkça görüyoruz. Öfke
duyguların en belirgin, en görünür olanı. Emekçiler
tüm dünyada kendi devletlerinin kendilerini temsil
etmediğini gövdeleriyle göstermek üzere sokaklara
akıyorlar. Emperyalist devletlerin ve İsrail'in ortaya
saçtığı duygu ise kibir... Kibirleri her konuşmalarında
her raporlarında midemizi bulandıracak düzeyde
küstahça yüzümüze vuruyor... Saldırıda olduğu

gibi saklamaksızın, haklılık teorileri uydurarak tüm medya lağımından üzerimize akıyor. Tüm insani kavramlarımıza saldırıyorlar. "Gazzeliler şu tarafa gitsin, şu kadar ülkeye dağıtılsınlar ama onlara toplu konut yapılmasın, bu da İslam dayanışması adı altında olsun. Gazze, geçiş döneminde birleşmiş milletler kontrolünde olsun sonrası malum. Ama bu göçmenler bizim ülkemize gelmesin, göç sorunu malum Avrupa ülkelerini etkilemeyecek oranda göçmen alınarak çözülsün, hastanenin altında tüneller varsa hastane vurulsun, hastanenin elektriği kesilirse teröristler dışarı çıkmak zorunda kalırlar..." Daha neler neler...

Bütün bu olup bitenlerin içinde bir duygu var ki insanlığı sarıp boğan, utanç... İnsanlaşmanın en önemli mayalarından biri... Diğer çocukların önünde bir çocuk dövülürken dayak yiyenle izleyenin yaşadığı psikolojik travma aynı bulunmuş. Askeriyede de bir askeri dövme bütün bölüğe korku salmanın en ekonomik yolu. En demokratik eyleme büyük bir gösterişle saldırımları da daha büyük bir nüfusa verilen mesaj... Tüm açık ve gizli mesajların aklımızı kimi zaman çelerek insan olan her duygumuzu saptırdığı doğrudur. Bize yaşattıkları korku ama aynı zamanda saldırıya uğrayan insana karşı duyduğumuz utanç... Bugün insanlığın Filistin halkına karşı duyduğu utanç tarihte unutulmayacak kadar güçlü görüntülerle karşımıza çıkıyor. Elçiliklerin önünde mumlar yakarak ağlayan insanlar başlarını öne eğerek uzaklaşıyorlar. Tepki göstermemek öyle büyük bir utanç ki her tepki taraf buluyor. İnsanlık onurunu taşıyan herkes kendisini bir etkinliğin içinde buluyor.

Bu dönemde utanç duygusunun harekete geçirdiği en etkileyici kesimlerden biri de Yahudi insanlar oldu. "İsrail devleti ve yaptığı bu katliam bizi temsil etmiyor" demenin pek çok yolunu buldu Yahudiler. Gerek İsrail'de gerek emperyalist ülkelerin merkezlerinde bizlere kendilerini gösterdiler. Aynı şekilde emperyalizmin merkezlerinde katliamın sorumlusu olan kendi devletlerine karşı milyonlarca emekçi bu utancı sahiplenmemek üzere ortaya çıktı. Her eylem bizlerde insanlığa dair umut ve heyecan yarattı.

Katliam, dünyadaki emekçilerin tüm çabalarına rağmen sürüyor. Bu mücadele yalan propagandalarını boşa düşürerek ve emekçi kesimlerin taraflarını netleştirerek yükseliyor. Bu süreç insanların hiç tanımadıkları başkaları için acı, öfke ve utanç duymayı kaybettiğini bize göstermeye çalışan milyarlarca dolar yatırımlı tüm propagandaları yıktı geçti.

Kaybettiler...

kimlik kartı

mahmud derviş

*Kaydet!
Arabım
Kartımın numarası elli bin
Çocuklarımın sayısı sekiz
Dokuzuncusu da yolda
yaz sonunda burda!
Kızıyor musun?*

*Kaydet!
Arabım
Taş ocağında çalışıyorum emekçi yoldaşlarımla
Çocuklarımın sayısı sekiz
Ekmeklerini
taştan çıkarıyorum
giysilerini ve defterlerini!
Sadaka dilenecek değilim kapıda
Konağının girişi önünde
küçük düşürecek değilim kendimi!
Kızıyor musun?*

*Kaydet!
Arabım
Adım var yalnız, yoktur soyadım
Öfkeden köpürerek yaşayan
en sabırlı insanıyım bu diyarın
Zamanın doğuşundan
yılların başlamasından
selvilerden, zeytinlerden
otların yeşermesinden
daha eskiye uzanır köklerim!
Karasaban süren bir ailedendir babam
soylu efendilerden değil
Ve dedem bir çiftçiydi
ne nesebi vardı ne de şeceresi!
Kitap okumaktan evvel
güneşin yükselişiydi bana öğrettiği
Evim bir korucu kulübesi
dallardan ve kamışlardan
Rahatlatıyor mu seni bu durumum?
Adım var yalnız, yoktur soyadım*

Kaydet!
Arabım
Saç rengi: Kömür karası
Gözler: Kahverengi
Ayrırcı niteliklerim:
Başımda kefiye üstünde bir siyah çember
Ayalarım adeta sert bir kaya
tırmalar kim dokunsa
Adresim:
Sokakları adsız
unutulmuş bir köydenim, silahsız
Taş ocağındadır, tarladadır tüm erkekleri
Kızıyor musun?

Kaydet!
Arabım
Sen yağmaladın bağlarımı atalarımın
Benim ve tüm çocuklarımın
sürdüğü toprağı sen yağmaladın
Bana ve torunlarıma
hiç bir şey bırakmadın
şu kayalıklardan başka!
Söylendiğine göre hükümetiniz
bunları da alacakmış, öyle mi?
Madem öyle!

Kaydet!
Kaydet ilk sayfanın ta en başına
Nefret etmem insanlardan
Hiç kimseye saldırmam!
Ama aç kalınca
toprağımyı gaspedeni çiğ çiğ yerim!
Kolla kendini, kork benim açlığımdan
Kork benim öfkemden!
Kolla kendini!

nehirden denize özgür filistin

فلسطين

İşsizlik pazarında söylev

semih el-kasım

Yitireceğim belki de her şeyimi,
satacağım giysilerimi belki de,
senin paşa gönlün dilerse,
satacağım yatağımı yorganımı.
Taş ocaklarında çalışacağım belki de,
hamallık edeceğim belki de, lağımıcılık, çöpçülük.
Arpa tanesi arayacağım belki de bokların içinde.
Belki de çıplak kalacağım, aç kalacağım.
Ama hiçbir zaman oturmayacağım pazarlığa seninle,
ey güneşin düşmanı
sıkacağım dişimi dayanacağım,
son damlasına dek kanımın.

Belki sen, şu bir karış toprağımı da alacaksın bir gün,
atacaksın belki de gençliğimi zindana,
neyim var, neyim yoksa atalarımından kalma,
yağma edeceksin belki de hepsini,
kabımı kacağımı, küplerimi, hasırımı, kilimimi, sedirimi.
Yakacaksın belki de kitaplarımı, şiirlerimi.
Yem edeceksin belki de vücudumu kurda kuşa.
Belki de ölüm saçan korkuluğu dikeceksin köyümüze,
Ama hiçbir zaman oturmayacağım pazarlığa seninle,
ey güneşin düşmanı,
sıkacağım dişimi, dayanacağım,
son damlasına dek kanımın

Belki de söndüreceksin bütün ışıklarını gecemin,
koparacaksın anamın sıcak koynundan belki de beni.
Bozacaksın tarihimi belki de, edeceksin allak bullak.
Maskeler takacaksın belki de aldatmak için dostlarımı.
Dört yanına duvarlar öreceksin belki de, kalın, yüksek.
Belki de çarمیha gereceksin beni bir gün
karşısında bir sürü hergelenin.
Ama hiçbir zaman oturmayacağım pazarlığa seninle,
ey güneşin düşmanı,
sıkacağım dişimi, dayanacağım,
son damlasına dek kanımın.

Ey güneşin düşmanı,
limana bak, limana!
Sandallara, çiçeklere, bayraklara,
gırtlakları paralayan sevinçlere,
uğultulara, şarkılara,
kasırgaya meydan okuyan yelkenlere!
Odiseus'tur bu gelen
yoksunluklar denizinden,
benim sürgün halkımın
güneşidir bu gelen.
Halkımın gözleri kör olsun ki,
ey güneşin düşmanı,
hiçbir zaman oturmayacağım pazarlığa seninle,
sıkacağım dişimi, dayanacağım,
son damlasına dek kanımın,
son damlasına dek,
son damlasına!

nazim akarsu

Tarih yıkıntılarını kaldırdığında
Taşlar altında
Filistin'in kanayan gözlerini görecek
Kopmuş narin bir çocuk bileğini
Ve uçlarından kan damlayan
sırma sırma saçları
Ve Beyrut'un sokaklarına saçılmış
örselenmiş bebek düşlerini
Yıkıntılar arasında kalan
ağıtlar duyacak
bugün sağır olan kulakları
Lübnan'a saldıran
İsrail askerlerinin
anlamsız hıncını duyacak
Ve belki de utancından ağlayacak
Yeni bir Nazi kudurganlığına
boyun eğdiği için

Tarih yıkıntıları kaldırdığında
Taşlar altında
Beyrut'un kanı çekilmiş damarlarını
Görecek
Her sokağında
yaorusunu arayan
içinde insanı büyütmüş anaları
Ve isyanı türküleştiren gerillaları
Bombalar altında bile
yeşeren umutları
bir direnme azmi görecek
Acının içindeki gülümseyişi
Yürekte dağılan şarkıları
Ve yaşama dair kıpırtıları
Tarih yıkıntıları kaldırdığında
sabır taşını çatlatan
bir direnme azmini görecek
Taşla kırılan kanatlarını
çırpmaktan yorulmayan bir şahini
Ve öfkesinden yerinde duramayan
"taş generalleri"
Bir haini görecek belki de
davasını satmaya hazırlanırken
alıcıların kurşunlarına hedef olan

Tarih yıkıntıları kaldırdığında
zamanın inatçı ellerinde
ve kendi rahminde olgunlaşan
bir özgürlük tutkusu görecek
Ve onu
yeraltında korumayı bilen
fedayinleri
Ve Filistin Filistin
Beyrut Beyrut
büyüyen intifadayı
Ve dünyayı dünya
insanı insan yapan
kavgayı
Bombaların, tankların, yalanların
yıkamadığı
Kanlı kefiyesinde parlayan kapkara
gözleriyle
Ve zincirinden henüz kurtulmuş
morarmış bilekleriyle
Özgür bir Filistin görecek

özgür güven

Estetik Sanat ve Toplumsal Bilinç

ESTETİK NEDİR?

Bu soruya verilen cevaplardan hareketle, estetik iki ayrı biçimde tanımlanabilir. İlk tanımlama, estetik sanat kuramıyla birlikte ele alır ve sanat kuramı üzerinden tanımlar. Buna göre estetik, sanattaki gelişme yasalarını ve sanatsal yaratının özünü inceleyen bilimdir. İkinci tanımlama estetik ve sanat kuramını birlikte ele alır, ama bunların her biri ayrı ayrı bilimlerdir. Sanat kuramı, sanatın kendi gelişmesinin yasalarını ve sanatsal yaratının özünü ele alırken, estetik hem sanatta hem gerçeklikte güzel olanı inceleyen bilimdir.

Estetik sözcüğü eski çağ Yunancasındaki aestetikhos'tan gelir ve antik çağda bu kavram duyularla algılama demektir. Estetik kavramını ilk defa estetik bilimi olarak Alman felsefeci Alexander Baumgarten kullandı. Lakin estetik kavramı aslında, daha antik çağdan başlayarak belirli bir bilgi dalının ifadesi anlamında kullanılıyordu. Yani Baumgarten'den çok daha önce ta antik çağdan beri bilim denmese de bilim anlamında, belirli bir bilgi dalının disiplinini ifade etmek için kullanılıyordu.

Estetik, canlı ve cansız doğayı, insanı, insan yaşamını ve dış dünyayı sanatsal

olarak özümsemenin genel yasalarını, inceler; onları kendi görüngenü biçimleriyle, bütün canlılığı ve çeşitliliğiyle dolayimsız olarak ele alıp doğrudan ortaya çıkararak gösterir. Bu yüzden estetik, sanatsal yaratının esasını, sanatın özünü ve genel yasalarını inceleyen, disipline eden bir bilimdir. Sanatın özünü ve yasalarını incelediği için, sanatın kendisi gibi estetik de belirli bir dünya görüşüne bağlıdır, sınıfsal bir bakış açısına sahiptir, ele aldığı olguyu belirli bir sınıfın dünya görüşüyle inceler. Bu nedenle Marksist estetik, diğer şeylerin yanında eşitirel çözümlemenin ilkelerini de belirlemiş olur.

Günümüzde estetik algı artık sadece sanatla sınırlı kalmıyor. Spordan sanayiye, ev eşyalarından giysilere, modaaya dek çok daha geniş bir alanda etkili oluyor. Bu nedenle estetik algı sadece sanatsal kategorilerle sınırlandırılmaz. Böyle bir sınırlandırma estetik bilimini darlaştırır. Sadece sanatla sınırlı kalmayıp sanayiden giysiye, ayakkabıdan mobilyaya varana dek yaşamın her alanına yayılan estetik algı, estetik kültürü meydana getirir. Her alandaki estetik algı, estetik bakış birbirlerinden farklılıklar gösterir; bu farklılıklar bir karşıtlık oluşturmaz, birbirlerini tamamlarlar. Yaşamın

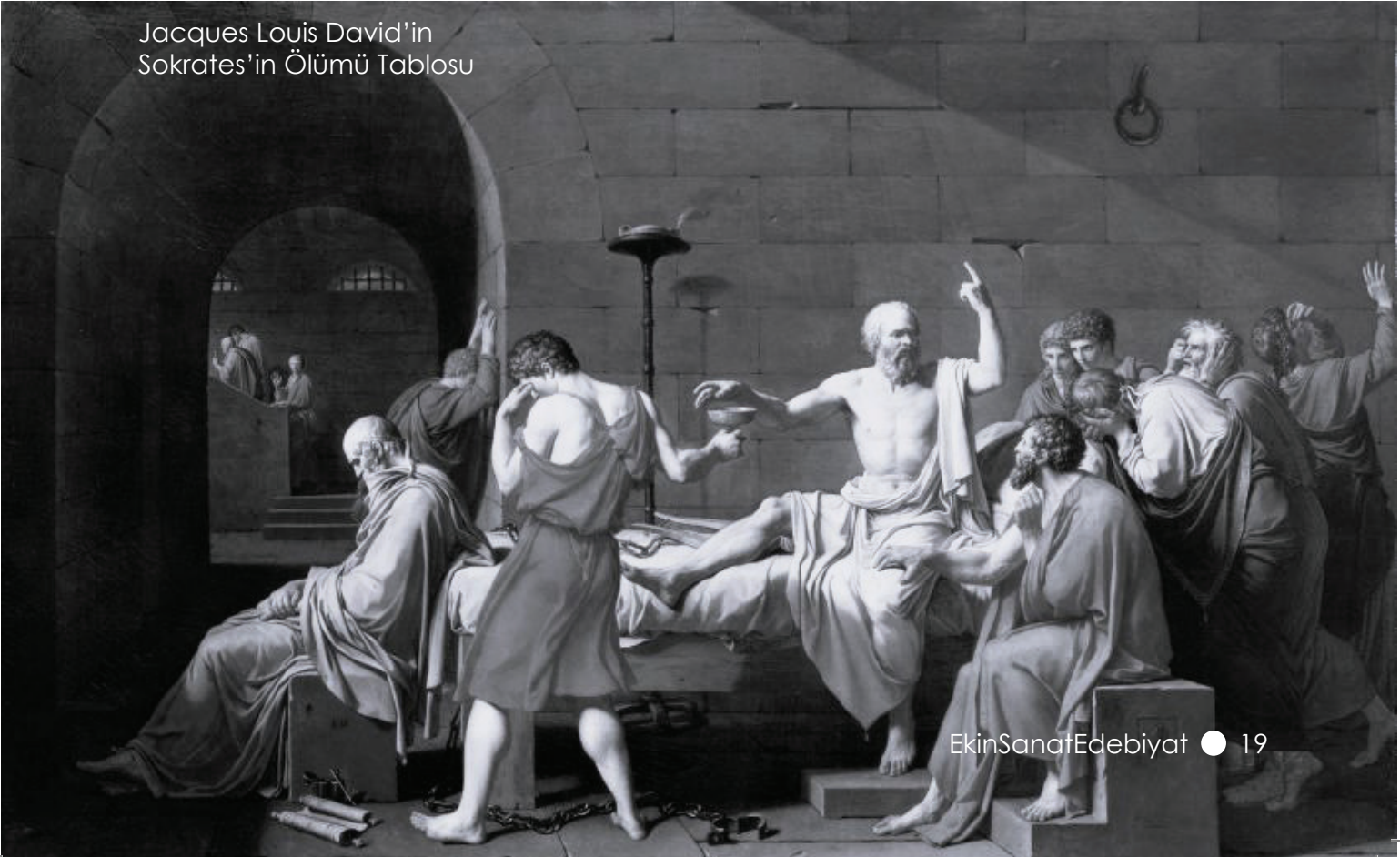
çok yönlülüğü, zenginliği içinde yer alan çok farklı alanlarda kendini gösteren estetik algıdaki bu farklılıklar, sanat dışındaki pek çok alanda da ortak özellikler ve benzerlikler gösterirler. Yaşamı özümsemenin, algılamanın ve yansıtmamanın bir biçimi olarak sanat, yaşamın bütün zenginliklerini, çok yönlülüğünü ve canlılığını kapsamış olsa da, estetik etkinliğin bütün biçimlerinin ve bütün kategorilerinin gelip çarpılacağı mihenk taşı, esas ölçüt sanattır.

Her şey gibi estetik de sürekli bir akış içindedir, tarih boyunca yaşamla birlikte değişip dönüşmüş, evrim geçirmiştir. Estetik bilimindeki bu değişim hem yapısında hem konusunda görülür. Bu yapısal değişimin nedeni, tarih boyunca insanın toplumsal yaşamla birlikte geçirdiği değişim ve dönüşümdür. Tarihsel toplumsal evrim sürecinde ilk çağlardan günümüze dek yaşanan her değişim kendisini estetik ve sanat alanında da göstermiştir. Buradan şu sonuca varmak gerekir; nasıl ki toplumsal yaşamın değişip dönüşümüne dair katı kurallar ve kesin kalıplar konulamazsa estetiğin içeriği ve konusu hakkında da böyle katı kurallar, değişmez kalıplar, kesin tanımlar konmaz, konulamaz.

Estetik bütün insan bilimleriyle sıkı bağ içindedir. Sadece insan bilimleriyle değil,

bütün bilimlerin anası olan felsefeyle estetik arasında da çok sıkı ilişki vardır. Estetik de elbette diğer bilimler gibi felsefeden ayrılıp ayrı bir disiplin, ayrı bir bilim oldu, ama yine de özel olanın genel olana bağlanması gibi, estetik (özel olan) de felsefeye (genel olan) çok sıkı bağlıdır, kendi gelişimini de bu sıkı bağ içinde sürdürür. Üstelik estetik biliminin kendisi felsefe değildir, ama felsefi bir karaktere sahiptir. Bununla birlikte ne felsefenin bir parçası olarak onun içinde yer alır ne de felsefeyle bağlarını koparır. Estetik, kendisine özgü konu ve özelliklere sahiptir; bunlar gerçeğin sanatsal özümsemasının yasaları tarafından belirlenir. Felsefeden farklı olarak estetiğin kendi yasaları vardır. Estetik, sinema, müzik, resim, tiyatro, edebiyat gibi sanat dallarının her birinin kendine özgü teorilerinden hareketle genellemeler yaparak sonuçlar çıkarır. Her sanat dalının kendi teorisi, o sanat dalının kendine özgü sorunlarıyla, çizgileriyle ve özellikleriyle ilgilenirken, estetik, bütün bu sanat dallarının her birinin kendine özgü sorunlarıyla, çizgileriyle ve özellikleriyle ilgilenirken, estetik, bütün bu sanat dallarının her birinin kendine özgü olan parça-teorilerden yola çıkarak sanatın genel yasalarını çıkarır; sanatın genel özelliklerini, çizgilerini inceler. Her sanat dalının kendine özgü yanları olsa bile, hepsinin

Jacques Louis David'in
Sokrates'in Ölümü Tablosu

içinde ortak olan, hepsinin işleyişini gelişmesini belirleyen genel yasalar da vardır. İşte genel sanat teorisi gibi estetik de özel olanın içindeki genel olanı inceler, açığa çıkarır. Bunu yapmakla her sanat alanında ayrı ayrı yer alan parça-teorilerin tamamı için geçerli olan bağlayıcı bilimsel temeli kurar; özel sanat dallarının her birinin kendine özgü teorilerini yöntem bilimsel ilkelerle besler, tamamlar. Estetik, sanatsal eleştiriye de böylelikle ilkesel katkılarda bulunur, sanatın evriminde etkin rol oynayarak yaratıcı pratiğe, praksiye katkı sunar, yol gösterir.

Buraya kadar ele aldığımız estetik anlayışı, esas olarak, estetik bilimine, Marksist estetik bilimine dairdir. Elbette ki, daha önce söylediğimiz gibi burjuvazinin de kendi estetik anlayışı vardır. Burada burjuva estetiğe dair birkaç şey söylemek gerekiyor. Öncelikle burjuva estetik, sanatla ilgili yasaları ve kuralları genellikle kurgusal olarak belirleyip bildirgelerle açıklarken, Marksist estetik tam tersine bu yasa ve kuralları pratikten, sanatın pratiğinden, evrim sürecinden çıkarır. Tıpkı felsefenin temel sorunu konusunda olduğu gibi, burjuvazi burada da “önce söz vardı” diyerek soruna kurgusal olarak yaklaşır. Oysa Marksistler, felsefede olduğu gibi burada da “önce eylem vardı” diyerek, teoriyi yaşamın kendisinden, pratiğinden çıkarır.

Bilimsel estetik, sanatın genel kazanımlarını ortaya koyar; temel eğilimlerini, yapısal özelliklerini irdeleyerek sanatın kurgusal değil, nesnel yasalarını, ilkelerini açığa çıkarır. Böylelikle sanat üzerinde gerçekleştirdiği analitik irdelemelerle sonuçlar çıkarıp sanatın ilkelerini, kurallarını gün ışığına çıkararak sanat üzerinde de etkili olur, aynı zamanda sanatı ideolojik ve sınıfsal ölçütlerle donatır.

Sovyetler Birliği döneminin önde gelen estetik kuramcılarında Anatoli Egorov, bu konuda şunları söylüyor: “İlkin diyebiliriz ki, her türlü gizemsel (mistik) ve idealist etkiden uzak, bağlamı ve bilimsel bir sistem kurma olanağını estetiğe kazandıran, yalnız bilimsel öğretilerdir.” Sonra da şöyle devam ediyor: “İkinci olarak bu öğreti, estetik olayların incelenmesine maddeci diyalektiği uygulayarak, sanatın insanlar üzerinde yaptığı büyük manevi etkiyi gün yüzüne çıkarır; bu da onu güçlü bir bilgilenme ve devrimci eylem aracı durumuna getirir.” (A. Egorov’dan aktaran

Avner Zis, Estetik, sy.17; Hayalperest yay.)

Marx ve Engels’in kurduğu, Lenin’in geliştirdiği diyalektik materyalist yöntem, estetik biliminin bilimsel ilkeler ve temeller üzerinde kurulup gelişmesine belirleyici bir katkıda bulundu. Lenin’in “Felsefe Defterleri”nde yer alan yansıma kuramı, estetik biliminin bilimsel içeriğe kavuşmasının temelini oluşturdu. Diyalektik materyalist yöntem ve yansıma kuramı sayesinde estetik düşünce hem sanatsal yaratıya hem de insanın dış dünyayı gerçekçi ve estetik olarak özümsemesine bilimsel bir içerik ve biçim vermiştir.

GERÇEĞİN YANSITILMASI

Diyalektik materyalizmi kılavuz edinmiş gerçekçi sanatta ve sanatsal yaratım yoluyla yeniden üretilmesi anlaşılır. Burada gerçek her zaman sanattan önce gelir. Burada açıklanması, üzerinde durulması gereken bir şey daha var: gerçeğin insan bilincine yansımaları, gerçeklik olarak geriye yansırken, toplumsal bilinç biçimlerinden biri olan sanata ihtiyaç duyar.

Toplumsal bilinç, esas olarak yaşamda var olan gerçeği yansıtır. Pek çok toplumsal bilinç biçimi vardır ve bu biçimlerden her biri, gerçeği kendine özgü biçimde yansıtır. Felsefeden sanata, dinden hukuka, ideolojik üst yapıyı oluşturan toplumsal bilinç biçimlerinin bu çeşitliliği, asıl olarak yaşamın, gerçek yaşamın çok yönlülüğünden ileri gelir. Gerçek yaşamda var olan pek çok olgu ve bu olguların görünümü, algılanış biçimlerinin insan bilincindeki yansımaları (bilgilenme) farklılıklar gösterir. Gerçeğin böyle çeşitli biçimlerde algınışı, haliyle geriye yansırken de çok farklı biçimler almasına neden olur. Toplumsal bilincin en başında politik ideoloji yer alır. Politik ideolojinin konusu toplumsal sınıflar arasındaki güç ilişkileri, toplumsal gelişmenin motoru olan sınıflar mücadelesi, bu mücadelede etkin bir güç olan devletin sınıfsal temeli ve örgütlenmesidir. Bir diğer toplumsal bilinç biçimi hukuksal ideolojidir; mülkiyet ilişkilerinin bir ifade biçimidir ve ekonomik ilişkilerin hukuksal ifadesiyle uğraşır. Bir diğeri ahlakıdır, kendi ifadesini esas olarak toplumdaki yerleşik değer yargılarında, geleneklerde, alışkanlıklarda bulup ve bireyle toplum arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinde etkili olur. Aynı şekilde bilimde bu bilinç biçimlerinden biridir;

insanın, toplumun ve doğanın çok farklı alanlarıyla ilgili olarak nesnel işleyiş yasalarını araştırıp ortaya çıkarır. Sanat ve sanatın yaşamı, insanı ve doğasıyla yaşamı yansıtmaya biçimi, tıpkı diğer toplumsal bilinç biçimleri gibi nesnel yaşamdan, birey-toplum ilişkilerinden ve dış dünyanın bileşiminden oluşan çok daha özgül koşullarda ortaya çıkan olaylar ve olguların varlığında ve bunların kendine özgül yansıtılmasında anlamını bulur. Sanat ve sanatsal yansıma, ancak işte bu özgül olayların varlığıyla açıklanabilir.

Tarihsel materyalizmi ve Lenin'in yansıma kuramını temel alan Marksist estetikte sanat; dış dünyanın, toplumsal yaşamın ve insan davranışının hem manevi hem de somut bir pratik olarak özümseme biçimlerinden biridir. Bunun

nedeni sanatın toplumsal özü, içeriğini, yani toplumsal yaşamı ve toplumsal yaşamda birlikte evrimini sürdüren sanatsal gelişmeye bağlı olarak gelişmeye devam ederler.

Oysa günümüz burjuva estetiği, bunun tam tersine, sanatın özünün teorik olarak açıklanamayacağını söyler. Bu, burjuva estetiğin artık sanatın gelişim yasalarını ve evrimini anlayamadığını, dolayısıyla bunu teorik olarak ifade edemediğinin, edemeyeceğinin itirafıdır. Bu konuda sözü olan Alman felsefeci Martin Heidegger "sanat inceleme ve çözümleme konusu olamaz" diyor. Kaldı ki, burjuvazi toplumsal gelişmenin başını çektiği devrimci olduğu dönemde bile, elle tutulur, somut bir estetik tezi koyamadı. Şimdi çöküş dönemindeyse, sanatın işleyişine ve evrimine dair kendi teorisi ve yasaları olacağını tamamen inkara yönelmiştir. Burjuva ideolojide sanatsal yaratının çözümlenmesi ve senteze varılması; yani gerçek yaşamın özümseme ve açığa çıkarılmasının bütün biçimleri gibi sanatın da bunu başaramayacağını savunur. Burjuva

ideolojide sanat, aklın yapay, amaçsız ve yararsız etkinliğinin bir sonucudur. Yine Heidegger'e göre, insanın gerçek yaşamıyla hiç ilişkisi olmayan hayali sayıklamalar ve fantastik halüsinasyonlarla örülmüş bir ağa benzeyen sanatsal yaratının herhangi bir kuralı ya da teorisi de olamazdı.

Bu konuda Heidegger dışındakilerse, olgucu estetik çerçevesinin dışına çıkmazlar. Olgucu estetik, insanın tarihsel-toplumsal pratiğinin sanatla bağına yok sayar; anlam-bilimsel (semantik) yanını mutlaklaştırır ve sanatı özgül göstergeler sistemi olarak görür. Böylelikle sanatın gerçek içeriği, toplumsal yaşamla bağlantısı sihirbazın tavşanı gibi ortadan kaybolur; geriye kalan estetik (eğer kalırsa) sanatın sadece biçimsel

yanıyla, diliyle ilgilenir. Olgucu

estetik sanatın özünü ilgilendirmez; mantıksal olarak

yerleştiği idealizmin

doruklarından, tıpkı

Olimpos'un zirve-

sindeki Zeus gibi

yeryüzündeki

insancıkları izler

ve sanatın asla

teorik olarak

çözömlene-

meyeceği so-

nucuna varır.

Yaptıkları, yola

çıkarken reddet-

tikleri Heidegger'in

görüşlerini yeniden

yaratmaktır. Bu tam

bir agnostisizmdir,

günümüz burjuva esteti-

ğinin özü de, adeta mistik bir

şalla örtölmeye çalışılan bu agnosti-

sizmden başka bir şey değildir.

Oysa Marksist estetik daha önce söylediğimiz gibi diyalektik materyalisttir, Lenin'in yansıma kuramına dayanır, somut olandan hareket eder, somut olanı irdeler sonuçlar çıkarır. Burada sanat, dünyanın, toplumun toplumsal bilincin manevi ve pratik özümseme biçimlerinden biridir. Bu bilimsel görüş, sanatın toplumsal özünden ve bu özün diyalektik materyalist yöntemle irdelenip çözümlenmesinden beslenir; toplumsal ve doğal çevresiyle birlikte ve ancak onun içinde var olan insan yaşamının ve bu yaşamın özümseme biçimi olan sanatın

Olgucu
estetik, insanın
tarihsel-toplumsal
pratiğinin sanatla bağına yok
sayar; anlambilimsel (semantik)
yanını mutlaklaştırır ve sanatı özgül
göstergeler sistemi olarak görür.
Böylelikle sanatın gerçek içeriği,
toplumsal yaşamla bağlantısı
sihirbazın tavşanı gibi ortadan
kaybolur; geriye kalan estetik
(eğer kalırsa) sanatın
sadece biçimsel yanıyla,
diliyle ilgilenir.

evrimi ile birlikte gelişir, zenginleşir.

Sanatın, en az yaşamın kendisi kadar karmaşık ve zengin olan özünü tek yanlı ele alanlar, insanın dış dünya ve toplumsal yaşam karşısında geliştirdiği etkin ve pratik tavrı da tek yanlı ele aldılar. Sanatın özüne dair bu tek yanlı bakış, sanatın temel özelliklerinden birini araştırırken diğerlerini göz ardı eder. Bu da (marksist) estetik biliminin temel tezlerini unutmak, yok saymak sonucunu verir. Sanatın özüne ilişkin bu tek yanlı yorumların temelinde, toplumsal yaşamın insan beynindeki yansıması olan toplumsal bilince ilişkin sığ ve yanlış bir yaklaşım vardır. Bu konuda sözü olan kalem erbabı burjuva teorisyenlerin önemli bir kısmı,

marksistleri, bilinci, gerçeğin edilen, pasif bir yansıması kabul etmekle, bilincin dönüştürücü gücünü yok saymakla suçlarlar.

Burjuva teorisyenlerin bir diğer grubu ise sanatı, insan bilincinin, insanın kendi iç dünyasının, düşünsel etkinliğinin bir dışavurumu olarak görür, kabul ederler. Onlara göre sanat, ikinci bir doğa yaratmaktır. Bu burjuva gücünü savunanlar sanatın ideolojik yanını inkar ederken, aynı zamanda sanatın bilgisel-bilgilendirici yönünü de yok sayar görmezden gelir, reddederler.

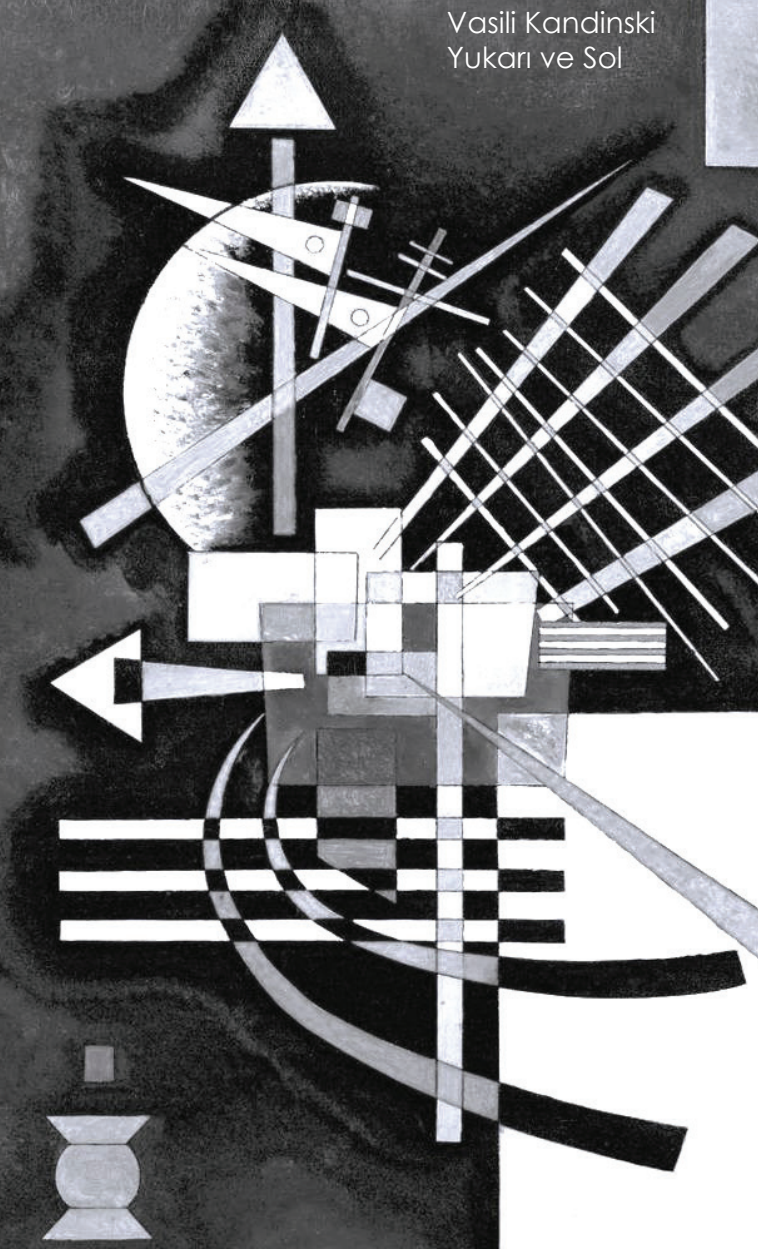
Kültür, doğanın değil, insanın yarattıklarıdır. Sorun böyle konunca, sanatın da emek ürünü, insan emeğinin bir ürünü olduğu anlaşılır. Sanatın özüne dair yapılan tartışmaların altında sanatsal öğenin, yaşamın neredeyse bütün alanlarına girmiş olması yatar. Estetik, kalemden arabaya, sandalyeden mimariye kadar yaşamın her alanında, sanayi ürünlerinde bile etkin olduğuna göre sanatsal yaratının etkisi de bütün bu alanlarda kendisini gösterir. Gerçi sanayi ürünlerindeki estetik ile sanatsal estetik arasında önemli farklılıklar vardır; bunlar özdeş olmasalar bile karşılıklı olarak birbirlerini etkiler, gelişimlerine katkıda bulunurlar.

İnsan kültürünün bir parçası olarak sanat da diyalektiktir; karşıtların birliğini bünyesinde barındırır. Bu da sanatın belirleyici yanı olan toplumsal özünü, diğer yanlarının çeşitliliği ve zenginliği içinde göstermede, açığa çıkarmada etkili olur. Toplumsal bilincin bir biçimi olarak sanat, belirli bir düşünce biçimini yansıtır; sınıfsal olarak yan tutar. Bu nedenle sanatın özünü kavramak, göstermek için onun toplumsal yaşamdaki yerini kavramak, göstermek gerekir. Bu da yetmez, toplumsal bilincin özgün, tarihsel biçimi olduğuna göre, neyi temsil ettiğini de kavramak, göstermek gerekir.

Açıkça anlaşılacağı gibi, marksist estetik ya da estetik bilimi tarihsel materyalist bir yöntemle sahiptir; temelinde tarihsel bir varlık olan insanla toplumsal bilinç arasındaki diyalektik ilişki yer alır.

Ancak toplumsal bilinç sadece sanatla sınırlı olmadığı gibi, sadece sanatla da ifade edilmez. Sanat toplumsal bilinç biçimlerinden biridir, daha önce kısaca değindik, toplumsal bilinç biçimleri çok çeşitli ve yaygındır. Politik fikirleri, hukuki görüşleri, ahlakı, bilimi, sanatı, dini ve felsefeyi kapsayan toplumun ideolojik üst yapısı, toplumsal bilinçte

Vasili Kandinski
Yukarı ve Sol

ifadesini bulur. Toplumsal bilinç biçimleri burada kendi ifadelerini bulsalar da hem birbirlerinden büyük farklılıklar gösterirler hem de ortak özelliklere sahiptirler. Her biri, insanların manevi dünyalarının yansımalarını ilgilendiren genel yasalara tabidir. Toplumsal bir varlık olan insanın bilinci de verili koşulların, içinde yer aldığı toplumsal organizmanın verili bilinç biçimlerinin etkisi altında şekillenir ve aynı şekilde toplumsal varlık olarak insanın bilinci de toplumsal bilinç üzerinde etkili olur. Tarihsel materyalizm açısından ele alındığında toplumsal bilincin bütün biçimleri bu temel üzerinde biçimlenir. Tarih boyunca bütün toplumsal bilinç biçimlerinin ortak özellikleri, politika-dan sanata, hukuktan ahlaka kadar yayılan bu ideolojik üst yapıda kendi ifadelerini bulurlar. Burada karşılıklı olarak her birini etkileyen iki eğilim ortaya çıkar: ilki verili tarihsel-toplumsal koşullar altında yaşayan gerçek insanların gerçek pratiği içindeki çıkarları tarafından belirlenen, doğaya ve topluma dair somut verilerin birikimi sonucunda oluşan bilgilenme süreci; ikincisi, tarih boyunca var olan farklı sınıfların çıkarları: özellikle aralarında uzlaşmaz çelişki bulunan karşıt çıkarılara sahip karşıt sınıflar arasındaki toplumsal karşıtlıklar ve toplumsal ilişkiler tarafından belirlenen farklı sınıflara ait ideolojilerin ortaya çıkışı ve evrimiyle şekillenen ideolojik süreç. Gerçek yaşamda bu iki eğilim, bu iki yan; yani bilgi sahibi olma ve ideolojik şekillenme birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Bu iki süreç arasındaki farklılıkları açığa çıkarmak, kavramak ve göstermek, konunun ayrıntılı ve titiz bir analizine bağlı olarak gelişen, kendi içinde tutarlı bir teoriyle mümkündür.

Bilimsel estetik esas olarak şu tez üzerinde gerçek ifadesini bulur: sanat toplumsal bilinç biçimlerinden biridir ve yukarıda açıklamaya çalıştığımı iki farklı eğilimin diyalektik birliği burada gerçek anlamına kavuşur. Yani sanat bilgi edinmedir, ama en az bilgi edinme kadar da bir ideolojidir. Birbirleriyle sıkı ilişki içinde olan bu iki yanın çözümlenmesiyle ulaşılabilecek sentez, gerçek sanatın toplumsal özünü oluşturur. Sanatın işlevi de zaten burada açığa çıkar: insanlar dış dünya karşısındaki davranışlarının, toplumsal faaliyetlerinin ve kendi yaşamlarının bilincine sanat yoluyla varırlar. Bu bilinç tarihsel toplumsal gelişmede insanal bir toplumun

kuruluşu ve toplumsal kurtuluş hedefiyle verdikleri mücadelede etkin rol oynar.

Diyalektik materyalist yöntemle dayanan sanatın özünü dair çizilen bu perspektif, sanatın işlevini ortaya koyduğu kadar, sanatçının, insanı toplumu ve dış dünyayı daha derin kavramasına yardımcı olarak sanatçının vizyonunu, ufkunu, yaratıcı algıyı güçlendirir; gerçekliği algılamada ve yansıtmada gerçekçi sanatın, özellikle toplumcu gerçekçiliğin yerinin ve rolünün anlaşılmasını sağlar.

SANAT VE GERÇEKLIK

İdealist burjuva estetik, sanatla gerçeklik arasındaki bağı koparır. Onlara göre sanat yaşamın bir yansıması değil, sanatçının kurgusu, uydurması, fantezileridir; bilinçaltının derinliklerinden çıkardıklarıdır. Çünkü idealizmde her şey maddeye, maddi olana değil, ideye, düşünsel olana dayanır. Onlara göre her şeyde belirli bir "ide"nin, tanrının somutlanması vardır. Bazıları sanatla gerçeklik arasındaki ilişkiyi kabul eder gibi görünseler bile, onlar için asıl olan sanatla, sanatsal yaratı ile yaşamın anlam olarak birbirinden iki farklı şey olmasıdır. İdealist burjuva estetikte sanat, gerçek yaşamdan ve dünyadan ayrı bir estetik gerçeklik kurar. Bu kurgusal estetikte sanat, gerçek yaşamın hem yansımasıdır hem de değildir. Zira gerçekçi gerçekçi biçimde yansıtmaz, burada sanat, "birey'in (sanatçının) kendindeki "ben"i dile getirmesinin aracıdır.

Gerçeküstücülerden modernistlere, postmodernistlerden posttruth'lara kadar gerçekliği reddeden, "sanat için sanat" diyen bütün sanat akımlarında sanatçının ortaya koyduğu eser hiçbir zaman yaşamın yansıması olmayan bir sanat eseri değildir, olamaz. Çünkü sanat daima yaşamı gerçek, somut yaşamı yansıtır. İlk çağlardaki atalarımızın mağara duvarlarına çizdikleri mağara resimleri de, dadaistlerin resimleri de, Ayzenshtayn'ın filmleri de, bugünün uçuk-kaçık bilim kurgu filmleri de yaşamdan, somut olandan hareket eder, gerçek yaşamı, gerçek olanı yansıtır. Ancak bir olgunun yansıması her zaman doğru olmaz. Toplumcu gerçekçilik dahil, gerçekçi sanatla gerçekçi olmayan tüm sanat akımları arasında, yaşamın yansıtılmasında değil, ama bu yansımanın içeriğinde ve biçiminde köklü farklılıklar

vardır. İlki, gerçeği gerçekçi biçimde yansıtırken, ikincisi gerçeği hem içerik hem de biçim olarak değiştirip, çarpıtıp öyle yansıtır; bu yansımanın gerçekle alakası kalmamış, ortaya başka bir şey çıkmıştır.

Yaşamın yansıtılması konusunda bütün sanat akımlarını gerçekçi sanat, gerçekçi olmayan sanat olarak iki kısma ayırmak, meramımızı anlatmakta kolaylıklar sağlayacaktır. Bu bir karşıtlıktır; bu karşıtlığı yaratan, yaşama ve sanata bakıştaki ideolojik karşıtlıktır; bunun temelinde ise kapitalizmin bugün geldiği aşamada toplumda var olan, alabildiğine keskinleşmiş sınıfsal karşıtlıktır. Günümüzde artık burjuvazinin atılım çağındaki gibi gerçeği gerçekçi biçimde anlatan romantik-

ler, gerçekçiler, eleştirel gerçekçiler kalmamıştır. Burjuva sanat geldiğimiz aşamada gerçeğe olan bütün bağlarını koparmıştır, sanatın yaşamdan bağımsız olduğunu savunmakta, sanatçının topluma karşı sorumluluğunu tamamen reddetmektedir. Gerçekçi olmayan sanat açısından belirleyici olan, yaşamın, gerçek dünyanın çarpıtılması, gerçeğe bütün bağlarından soyularak yansıtılmasıdır.

Oysa gerçekçi sanat daima gerçeği gerçekçi biçimde gerçeğe uygun olarak yansıtır.

20. yüzyıl büyük altüst oluşlara sahne oldu: iki kez dünya savaşı, önce bir ülkede sosyalizmin zaferi, sonra dünyanın üçte birini kapsayan sosyalist dünya sistemi gerçekleşti. Bu süreçte proletarya kendi sanatçıları yarattı, toplumcu gerçekçi sanat bütün dünyada etkili oldu. 2. Emperyalist savaş öncesinde ve sonrasında büyük eserler yaratan toplumcu gerçekçi sanatçılar burjuva topluma, kapitalizme, emperyalizme, emperyalist savaflara ve faşizme güçlü eleştiriler yönelttiler, bu eleştirilerin yanında anti-faşist, anti-kapitalist mücadele perspek-

tiflerini, kendi hümanizm ilkelerin anlatıp, insanlığın kurtuluşu için yollara işaret ettiler.

2. dünya savaşında Sovyetler Birliği'nin Nazileri, Alman faşizmini yenmesi, faşizmin Avrupa'da bir sistem olarak yerleşmesini de engelleyip, sadece Doğu Avrupa'yı değil, bütün Avrupa'yı, kurtarması, Batı Avrupa ülkelerindeki pek çok sanatçıyı da etkiledi. Bu süreçte Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir, Albert Camus bazı ilerici sanatçılar önce toplumcu gerçekçiliğe yakın durdular, ama daha sonra "varoluşçuluk" akımını kurdular. Bunlar gibi, sosyalizmin ve toplumcu gerçekçi sanatın etkisi altında kalan pek çok sanatçı

burjuva toplumu ve kapitalizmi çeşitli yönleriyle eleştirdiler. Ama hiçbir zaman toplumcu gerçekçi sanatçılar gibi kapitalizmden

ve burjuva toplumdan çıkış yolunu, sorunların asıl çözümünün nerede olduğunu ne görebildiler ne de gösterebildiler.

Varoluşçuluğun en iyi temsilcilerinden biri olan Albert Camus, "Sisifos Söylencesi" (efsanesi)'nde insan yaşamının saçma olduğu sonucuna

varır ve bunu şöyle ifade eder: "Gerçekten ciddiye alınabilecek tek

felsefi sorun vardır, canına

kıyma. Yaşamın, yaşamak zahmetine değip değmediğini bir sonuca bağlamak, felsefenin temel sorununu yanıtlamak demektir." Yazarı, "yaşamın saçmalığı" sonucuna götüren kapitalizmin yarattığı yıkım ve bunun akıldışı bir biçimde derinleşmesi karşısında insanın çaresizliği ve ölümün kaçınılmazlığıdır. Yazara göre, kapitalist dünya uygarlığının gidişatı öyle akıldışı, öyle saçmadır ki, insan burada eli kolu bağlı hissetmektedir. Bu çaresizlik karşısında yaşamın tek gerçekliği, yazara göre ölümdür. Oysa aynı yazar, "Sisifos Söylencesi" gibi felsefi sorunlara eğilmediği bir başka eserinde, "Veber"da faşizmi, sömürgeciliği ve bunlara karşı mücadeleyi anlatır. Ama dediğimiz gibi asıl felsefesi insanın sorunları akıl yoluyla

Sanatın işlevi de zaten burada açığa çıkar. İnsanlar dış dünya karşısındaki davranışlarının, toplumsal faaliyetlerinin ve kendi yaşamlarının bilincine sanat yoluyla varırlar. Bu bilinç tarihsel toplumsal gelişmede insanal bir toplumun kuruluşu ve toplumsal kurtuluş hedefiyle verdikleri mücadelede etkin rol oynar.

çözemediği, üstelik nasıl olsa er ya da geç öleceği, bu yüzden de yaşamın boş ve saçma olduğu fikri üzerine kuruludur. Bu yaklaşım Albert Camus'de felsefi bir çizgi olduğu için, kapıyı ardına kadar nihilizme açar.

Umutsuzluğu ve yaşamın saçmalığını savunan bir başka örnek "Sofi'nin Seçimi" dir. Filme de alınan William Styron'ın bu eserinde Naziler tarafından iki çocuğuyla birlikte toplama kampına atılan bir annenin hikayesidir anlatılan. Dünyanın en vahşi işkence ve ölüm kamplarında Naziler, insanlık düşmanı faşistler Sofi'den iki çocuğundan birini seçmesini, diğerini ölüme göndereceklerini söylerler; seçmezse ikisini de öldüreceklerdir. Sofi'ye bir seçim yapmasını dayatır ve iki yavrusundan birini seçtirirler, ama çocukların ikisini de gaz odalarına, sonra da fırnlara gönderip katlederler. Savaşın sonunda toplama kampından sağ olarak çıkmayı başaran Sofi, çocuklarının ikisinin de katledildiğini öğrenir. Nazi topluma kamplarında çektiği acılara bir de çocukları arasında seçim yapmanın verdiği iç acılar eklenir; üstelik hiçbirini kurtaramamıştır; Amerika'ya yerleşen Sofi için yaşam artık tam anlamıyla hiçlik, anlamsızlıktır. Umutsuzluk ve acılar Sofi'yi sonunda ölüme-intihara sürükler.

Toplumcu gerçekçi sanat, bu felsefenin karşısına dikilir: İnsanın insanla, toplumla ve doğayla ilişkilerinin insancıl içeriğini, insanal varoluşun anlamını çizip gösterir. Bunun en iyi örneklerinden biri Bruno Apitz'nin eseri "Kurtlar Arasında Çıplak"tır. Roman yine bir Nazi toplama kampında geçer. Hikaye, başından sonuna kadar, adeta umutsuzluk ve yaşamın anlamsızlığı felsefesini çürütme üzerine kurulmuştur. Auschwitz ve Buchenwald'da SS'ler başta bütün Alman faşistlerinin kana doymaz vahşeti, toplu katliamları, gaz odaları, krematoryumları ve akla hayale sığmaz işkenceleri altında yaşamı savunan bir avuç komünist tutsak insanın ve yaşamın engellenemez zaferine olan inancı, komünizm davasına sadakati ve tutkuyla bağlılığı yaşar, yaşatırlar. Aynı karşı duruşu, umudun ve yaşamın savunuculuğunu Edith Piaf'ın gerçek yaşam hikayesinde de görürüz. Sanatçı "Kaldırım Serçesi" adıyla bilinen, ismiyle müsemma bir sokak şarkıcısıdır. Özgür ruhlu bir kadın olan sanatçıyı Naziler, propaganda filmlerinde kullanmak için toplama kamplarına, şarkı söylemeye götürmek isterler. Nazilerin propagandaları

için bir araç olmamak amacıyla karşı çıkar. Ama Direniş hareketi (Resistans) gitmesini ve toplama kamplarından kaçırmak istedikleri bazı yoldaşlarının firarına yardımcı olmasını isteyince kabul eder, hayatını riske atarak yaşamı savunur, başarılı firar operasyonlarına katkı sunar.

Modernizmin bir devamı olan sürrealistler, yapıbozumcular, dışarıvurumculardan sonra, 20. yüzyılın son çeyreğiyle 21. yüzyılın ilk çeyreği arasında ortaya çıkan postmodernistler, posttruth'lar vb bütün bu burjuva sanat akımlarının ortak özelliği, gerçek toplumsal yaşamın sunduğu malzemelere pek ilgi göstermemeleri ve en alt seviyede bu malzemeleri kullanmalarıdır. Bu durum gerçeğin gerçeğe uygun olarak yansımaları yerine, onlara, öznel biçim oyunları oynamaları için geniş bir manevra alanı açmakta; sanatçı hem gerçek yaşamın sorunlarından kaçmakta hem de sanatçının toplum ve toplumsal gelişme karşısındaki görev ve sorumluluklarından sıyrılmaktadır. Bu, sanatın işlevini yerine getirmesini engelleyerek toplum üzerindeki etkisini de zayıflatmakta, dikkatleri yaşamın gerçek ve acil sorunlarından uzaklaştırıp, fındık kabuğunu doldurmayacak meseleleri öne çıkarmaya zemin hazırlamaktadır. Burjuvazinin çöküş döneminde burjuva sanatın gerçek durumu budur. Çünkü burjuvazinin çöküş süreci, her türlü gericiliğe dört elle sarıldığı bir süreçtir; bu süreçte yaşamın gerçeklerinden ve gerçek

sorunlardan kaçış burjuva gericiliğin gerici düşüncenin özü, esasıdır.

Burjuva sanatçılar arasında cılız bir akım sorunlara biraz daha eleştirel yaklaşmaya çalışmaktadır. İyi niyetli olsalar da, bilinen şey, cehenneme giden yollar iyi niyet taşlarıyla döşelidir. Kaldı ki, bu iyi niyet bile şüphelidir. Zira bu eleştiri hem analizlerinde hem de çıkardıkları sonuçlarda bir çok yönüyle eksiklik ve yanlış barındırmaktadır. Bunlar, burjuva toplumun bazı olumsuzluklarını ele almakla birlikte, bunların nedenlerine değil, sonuçlarına karşı çıkmaktadır. Eleştirileri bataklığa değil, sivrisineklere karşıdır. Yani kapitalizme değil, açlığa-yoksulluğa karşı çıkarlar, ya da kapitalizmin enerji politikalarını, çevre kirliliğini, vs. eleştirir, karşı çıkarlar. Velhasıl burjuva topluma yönelttikleri eleştiriler kapitalizmin bazı sonuçlarına yönelseler, insanlık dışı bir dünyanın görüntülerinin eleştirisini, teşhirini yapsalar bile, tarihsel materyalizmden ve toplumsal çözümlemeden uzak durdukları için eleştirileri hiçbir zaman kapitalizmin, sermayeye dayalı burjuva toplumun yadsınmasına varmaz: "Bu dünya kötü, ama başka türlü de olamaz ki" den öteye geçmez. Bu yüzden bazı

sorunları eleştirseler, bu eleştirilerinde iyi niyetli de olsalar bu onları kurtarmaz; onlar ne sanatın özünü ne de toplumsal yaşamdaki gerçek rolü ve etkisini anlayamazlar.

Sanatçı sadece acıları, yoksulluğu, yabancılaşmayı anlatmakla yetinemez. Bu sorunları koyarken, bunların asıl nedenlerini de anlatmalı, nasıl aşılabileceğini, sorunların gerçek çözüm yollarını da işaret etmelidir. Sanatçının işi fotoğrafçılık, yani yaşamı olduğu gibi çizmek değildir. O, gerçek yaşamdaki sorunları, çelişkileri çizerken analitik davranmalı, sorunların son ve gerçek nedenlerine dek inmeli çıkış yolunu, geleceğini de göstermeyi başarmalıdır. Marx, "Din Üzerine" de, "ilk tarih hizmetinde olan felsefenin görevi, insanın kendine yabancılaşmasının kutsal biçimini bir kez ortaya koyduktan sonra, bu yabancılaşmayı kutsal olmayan biçimlerinde de açığa vurmaktır" diyor. İşte bu, tarihin akış yönünde eser veren toplumcu gerçekçi sanatın da görevidir. Sanatçı sadece durumu saptamakla yetinemez. Bunu yapmak, sanatçının kendi toplumuna, insanlığın acılarına yabancılaşmasıdır. Gerçek sanatçı, sürece, tarihin akış yönünde müdahale etmelidir.

sena kızılırmak

Geride Döneceğim

I. Bölüm

Birkaç gündür içi içini yiyordu Kara Ali'nin. İçine düştüğü çaresizlikte bir kurtuluş yolu çıkmıştı karşısına ancak bu yol onu huzursuz ediyordu. Düşünceleri bir yayıkta oradan oraya çalkalanıp çalkalanıp birleşmeyen parçalar misali dönüp duruyordu.

İhtiyar çamın dibinde oturmuş, elinde bıçağı, yok yere bir dalın ucunu siviriltirken, kendi kendine söylendi yine. "Görüyor musun feleğin ettiği işi! Türlü zenginler, şehirliler buradan toprak almaya can atsın... Tövbe işlemeyi bilmediği toprağa gitsin ev kursun... Ben toprağımdan olmamak için gurbete mecbur kalayım! Hadi gittim... Mecbur yol öyle gözüküyor. Gözüm gibi baktığım ağaçlarımı, damla damla terimi akıttığım bahçemi, ocağımyı bırakayım da çakallar mı dadansın! Olacak iş mi? Çiftçi ekip biçmezse, bağı bağ etmezse safraya ne koyacaklar... Hiç mi düşünmezler... Yabancı'nın ekip biçtiğini almakla olur mu hiç... Bizim toprağıımızın, insanımızın neyi eksik? Bu kadar pervasızlık nedir? Ha ben böyle adaletin, böyle düzenin..."

Küfrünü içine gömdü Kara Ali. Hiç bırakıp gitmek olur muydu Şirinköy'ü? Böyle güzel, böyle bereketli bir yer daha var mıydı yer yüzünde... Olsa da ne fark eder? Ata toprağı ana-babadır, kökünü saldıgın yerdir;

orası da Şirinköy'dür, der dururdu çocuklarına... Şimdi halini gören, yaşayan çocuklarına hala çiftçiliği nasıl sevdirecek; ikna edecek, Şirinköy'e bağlı kalmalarını sağlayacaktı... Lisedeki büyük oğlu Suat'ın Ziraat okumasını isterken de bütün hesap bu değil miydi?

Kendini bildi bileli, çiftçilik onun işi, hayatıydı. Ama son yıllar hep bir evvelkinden daha kötüydü. Biriken borçlar yüzünden, bir umuttur diye abilerinin yanına, şehre çalışmaya gider olmuştu.

Büyük yeğeni Mehmet, inşaat mühendisliğinden müteahhitliğe geçtiğinden beri abileri işlerin durumuna göre Kara Ali'yi şehre, yanlarına çağırırdı. Bilirlerdi Ali'nin eskisi gibi kazanamadığını ama kurcalamazlardı işi. O da hiçbirleriyle işin aslını açıkça konuşmaz, "siz çağırдыңız diye geldim" derdi. Arada Şirinköy'ün insanının dertlerinden dem vurur, "sorma abi insanlar ne yapsın. Çok zor her şey... Mazot olmuş kaç para... Bunun vergisi, gübresi, elektriği, suyu... İşçinin parasını saymıyorum bile..." Sonra açık verdiğini düşünüp "Yanlış anlamayın ha, çok şükür bizim durumumuz daha o kadar kötü değil..." derdi. Hiç istemiyordu abilerine muhtaç görünmeyi. Hele "sat" diye tutturalar diye ödü kopuyordu.

Son yılları hep böyle borçları denkleştirme umuduyla geçse de ne oradan ne buradan kazandığı yine de yetişmiyordu. Üstelik

ne zaman Şirinköy'den ayrı kalsa gün gün solardı ela gözleri. Üç ayın sonunda hasta olup dönerdi. Gurbete bundan daha fazla dayandığı görülmuş şey değildi.

Büyük abisi her seferinde onun böyle solmuş, erimiş haline üzülse de aynı nasihatte bulunurdu. "Kalaydın daha iyiydi be kardeşim. Toprağın derdi bitmez. Bu işten kimseye bir fayda yok artık. İnat etme, karını çocuklarını da al getir, alışsınız." derdi.

"Toprak dert değil ki be abi, bilmiyor musun beni? Zaten ben istesem bile zerre hayatta burada yaşamak istemez. İnanmazsan aç, sor. Valla istemez! Gideyim artık, işlerin başında durmak lazım... Zerre ve çocuklara da böyle yazık oluyor... Benim gözüm ne şehirde ne zenginlikte be abi... Ben bildiğim işi yapayım, siz bildiğinizi... Allah razı olsun, geldim, kötü olmadı. Kenara üç beş kuruş attım. Sağ olun. Ama biliyorsun rahmetli babama bir söz verdim, bırakın sözümü tutayım... Yeter ısrar etmeyin..." diye aklındaki bütün gerekçelerini sıraladı.

Bilirdi abisi için, babaya verilmiş bu sözün geçerli bir sebep olmadığını. Ama her seferinde bunu mutlaka söylerdi. Unutmamıştı, daha babalarının kırkı çıkmadan abilerinin çoluk çocuk, apar-topar şehre göçtüklerini. O zaman onlara pek darılmış "ben babama yemin ettim bırakmayacağım ocağımızı, siz nereye giderseniz gidin" demişti. Onlar da gidiş o gidiş, ellerini ayaklarını Şirinköy'den hepten çekmişlerdi.

Aradan geçen yıllarda Kara Ali'nin içinde eski dargınlık kalmasa da her dertleşinde karısı Zerre'ye babasının sözlerini anlatırdı. "Babam biliyordu böyle olacağını. Demişti rahmetli, 'Abinler benim toprağa girmemi gözlüyor. Bugün olsun, bugün giderler. Ne ettiysem öğretemedim buranın kıymetini onlara. Kıymet deyince akıllarına para geliyor. Ama sen, atanın-dedenin yurdunu sakın ola sahipsiz bırakma... Tek ümidim sensin' Ne oldu? Çıkmadı mı dedikleri? Çıktı ya... Bırakıp gittiler, arkalarına bile bakmadılar. Ama büyüğüm onlar yine de. Hem bilemiyorum ki böylesi mi daha iyi oldu... Kısmetleri ordaymış demek ki..."

Babası kendi vasiyetine uygun bir gelin adayı bulup Kara Ali'yi baş göz ettikten ve her şeyi kendi adaletiyle çocukları arasında paylaştırdıktan hemen sonra vefat etmişti. Kara Ali babasına yemin etmese de Şirinköy'ü terk etmezdi, kendinden hiç şüphesi yoktu.

Yine de ona ettiği bütün yemin bütün hayatının merkezi olmuştu.

Kara Ali ucunu sivrilttiği çubuğu birden kızgınlıkla yere sapladı. "Ya çocuklar, hatta Zerre bile gurbete alışır, geri dönmek istemezlerse... Eyvah! Ne halt ederim o vakit?! Bu sefer onları kendimle götürmekle hata mı ediyorum? Yine kalsalar, hem böylece kimseye de emanet etmem gerekmez. Kolay mı bu zamanda güvenccek birini bulmak... Zerre gitmek istememekte haklı mı?" diye bir an yine bocaladı. Hemen sonra kovdu bu düşünceleri aklından. Çubuğu saplandığı yerden çıkarıp temizledi, yeniden düzeltmeye başladı.

"Yok, olmaz! Zerre'ye yazık değil mi? Tüketir kendini. Zaten kaç yıldır, üç aydı, beş aydı, tüm işler başına kalıyor. Şimdi ne üçü beşi, iki yılın sonunda dönersek iyi... Bir yanda çocuklar, ev, bir yanda bahçe, zeytinlik... Benim, diyen adam yapamaz bu kadarını bir başına... Rezil olurum vallahi... Adama bak, derler, her işi karısına yıkmış, erkek olacak... Yok, olmaz! Tükenir hepten..."

Oysa Kara Ali için şimdi, ne başkasının erkekliliğini yargılaması, ne Zerre'nin bir başına işleri nasıl yapacağı, ne de bahanesinin kalmayışı dertti. Gayet iyi biliyordu ki, borçlar ödenene kadar gurbette dayanabilmesinin tek dayanağı Zerre olacaktı. Bahane tersine dönmüştü. Daha dün, Zerre gitmek istemediği için ona kızmıştı. Sonra gönlünü almak için "Korkmuyor musun kocanı orda biri kapar" diye şakaya vurmuş, en son yarım ağıtla itiraf etmişti. "Sen benim tek gücüm, tutunacağım tek dalımsın Zerre. Doğru, burada toprak bizsiz bir süre viran olur, ama orda ben... Sonra düşün ya bankalar her şeyimizi elimizden alırlarsa, viran olacak toprak mı kalır? Biliyorsun müşkülâtımızı, senetler birikti. Abimlerin teklifini kabul etmekten başka çare gözükmüyor. Sen de öyle söyleyince hepten kolum kanadım kırılıyor Zerre."

Kara Ali, çubukla uğraşmayı bırakıp telefonuna baktı. Belki arayan vardı da, çekmiyordu. İki gündür abilerinden hiçbiri aramıyordu. Oysa her gün biri olmazsa öbürü arar, büyük yeğen Mehmet'in aldığı Büyük Proje'den bahseder, gelmesi için dil dökerlerdi.

Büyük abisi çok emindi, insanın ayağına kırk yılda bir gelirdi böyle fırsatlar. Üstelik, Mehmet bu işten alınun akıyla çıkarsa, bir daha kimse onun sırtını yere geti-

remez, yürür giderlerdi.

“Bu iş bitince vallah billah biz de, sen de rahat ederiz. Mehmet’in bu kez hepimize ihtiyacı var. Şantiye büyük, güvenecek adam gerek, insanın en yakını gibisi var mı? Sen orda işçi olmayacaksın ki... Bu sefer farklı, işlerin başında duracaksın. Ama bak, öyle karını çocuklarını bahane edip üç ay sonra kaçmak yok. Ona göre... Onları da alırsın, o tarafını düşünme bulunur çaresi. Sen çocuklarının ikballerini düşün artık, inat etme.”

Kara Ali onları dinliyor dinliyor ama “tamam geliyoruz” diyemiyordu. En son iki gün önceydi, yine büyük abisi aramıştı. “Babam oraları sana emanet etti ama biz kardeşiz oğlum, sen de bize emanetsin. Sen söylemesen de, görüyorum var senin de sıkıntıların. Elin işine gel demiyorum ya, kendi işin sayılır. Hele senin yapamayacağın iş olsa sana ihtiyacımız olmasa bu kadar gel, der miyim? İster miyim kardeşim kötü olsun, dert sahibi olsun. İşler bitince illa döneceğim dersin yolun açık, elbet dönersin. Tamam, babaya sözün söz, valla arkandayım.” demişti.

Buna rağmen o gün “Tamam” diye-memiş, Zerre’yi ve çocukların okulunu öne sürerek, neyin zamanını kazandığını kendi de bilmeyerek geçiştirmişti. Oysa, şu ucunu sivrilttiği çubuk etine saplandığında nasıl kanatacaksa öyle saplanıp kanatmıştı meselenin açıklığı. Toprağından olamazdı. Göze alamayacağı tek şey buydu artık. Bu nedenle abisine “tamam” diyecekti ama ne olmuştu da aramaz olmuşlardı?

İçine kurt düştü. “Yoksa benden vaz mı geçtiler? O zaman hepten onlara sığınmış olacağım. Biz sana dedik derler, ne satmaya yanaştın, ne gelmeye, burnunuz dikine gidip aileni de mahvettin. Derler mi derler vallahi... Bu ne kara talihtir böyle. Boşuna Kara Ali dememişler bana. Nenem olacak kocakarı, anam öldüğünde ‘Ali’m, Ali’m! Kara talihlim’ diye dövünüp durmuştu. Adım çıktı Kara talihli Ali’ye. Hakikatten anamla mı gitti talihim? Doğru mu söylemişti kocakarı?”

Kara Ali’yi daldığı düşüncelerden irkilten telefonun sesi oldu. Şaşkınlıkla düşürürdü telefonu. Bu sefer arayan, meşhur Büyük Proje’nin sahibi, kurtarıcı gibi ortaya çıkan Mehmet’ti. “Hadi bakalım, belki o kadar da kara değildir talihim!” diyerek açtı telefonu.

Mehmet sözünü hiç uzatmadı. Ne hâl

hatır sormaya yeltendi, ne amcasını konuş-turdu. “Amca, senin yapacağın tek iş biletleri almak. Ben her şeyi hallettim, sen merak etme. Çocukların gidecekleri okulları, kalacağınz evi, hepsini ayarladım. Öyle yanınıza kıymetsiz şeyleri de yük etmeyin, eşya sorunu yok. Bana sadece geleceğin günü bildir, sizi karşılayalım. Tamam mı?”

Kara Ali bu kadarını beklemiyordu. Bu iyiydi ama neden göğsünde bir yumru solu-ğunu kesmişti? Zorlandı. “Tamam yeğenim. Çok zahmet etmişsin, sağ ol. Yalnız bir emane-ççi bulmam şart. Buraları birine bırakma-dan olmaz. Bana iki gün ver yeter.”

Mehmet emanetçi için bir şey demek istedi vazgeçti. Bu amcasına ait bir karardı.

“Peki amca, dediğin gibi olsun. Sözüne

güveniyorum.”

“Tamam, tamam. Geleceğiz iki gün sonra... Ararım.”

Telefonu kapattı. Her şey sona ermişti işte. Buradan dönüş yoktu. İhtiyar çamın heybetli gövdesine yasladı sırtını, eli ayağı boşalmıştı. Bir süre sonra gözünü açıp yaslandığı çamın uzayıp giden gövdesine dikti gözlerini. Sanki deminden beri burada oturduğunun yeni farkındaydı. Kararından dolayı bu ulu, ihtiyar ağaç onu kınıyor muydu?

“Duydun dimi?” dedi çama. Kasketini çıkarıp saçlarını avuçladı. “Duydun ya, duydun...”

O andan itibaren kulağına Tekkenin zeytinliğindeki ağaçların birbirine “Duydun mu Kara Ali gidiyormuş” deyişleri geldi.

“Duydun mu gidiyor...”

“Giden döner mi?”

“Gidiyor...”

Kara Ali'nin az emeği yoktu burada. Şirinköy'ün ağaçlar bakımından en kadim, en güzel, en verimli yeri Tekkenin Zeytinliği idi. Buranın ağaçları gibisini başka yerlerde ne duymuş, ne görmüşlüğü vardı.

Derdini yandığı, bakıp utandığı bu ihtiyar, koca çamın yaşı rivayete göre en az dört yüzdü. Buradaki kimi zeytin ağaçlarının çoğu ya bu çamdan da büyük ya da onun yaşındaydı.

Birkaç yıl önce, bu olursa çamın tepesine yıldırım düşmüş, Kara Ali ağacın yandığını görmesiyle kendini dışarı atmıştı. O varana değin sicim gibi boşalan yağmur kurtarmıştı ağacı yoksa ne kendisi kurtarabilirdi ne itfaiye vaktinde yetişebilirdi. Ama hala yarıya yakını kuruydu ağacın. Kaç yıl geçmesine rağmen canlanmamıştı tepesi.

Köylülerden kimi “Tekkeye zarar verir, keselim bunu” dediğinde Kara Ali onları durdurmuş, soluğu arkadaşı Sinan'ın yanında almıştı. “Kurban olam kardeşim, bulursan bir yolunu sen bulursun... Hiç kesilir, kıyılır

mi kaç yüzyıllık ağaca?” demiş, devletten koruma kararı çıkarmak için uğraşıp durmuşlardı. Evrağı, pulu, mahkemesi, bilirkişi derken iş uzadıkça uzamış, hala bir karar çıkarmamışlardı ama köylü de artık kesmekten söz etmez olmuştu.

Zeytinliğin ortasında tek başına duran bu devasa çamı üç adam dahi kucaklayamaz, aşağıdan bakan tepesini göremezdi. Öte yamaçlar çamla doluydu ama hiçbiri onun heybetiyle yarışamazdı. Kara Ali, diğer zeytin ağaçlarının buradaki en kadim zeytin ağaçlarından doğduğuna inandığı gibi, öte yamaçlardaki tüm çamların anasının da o olduğuna inanırdı. Hatta boyunun böyle uzun, başının böyle göklerde olmasını zeytinliğe gözcülük etmesinden ziyade, uzaktaki çocuklarına

olan hasretine, onları gözetlemesine yarardı. Yıkık tekkenin

ne serili postu, ne dervişi

kalmıştı, hepsi gitmiş

ağaçları kalmıştı. Belki

hepsinden önce

varlardı. Pek inanmazdı Kara Ali

onların insanlarca dikildiğine.

Mırılıtya

benzer bir sesle

“Ya yine seni

kesmeye kal-

karlarsa?” dedi,

“Tekkenin zeytin-

liği sen olmadan

olur mu?”

Kara Ali, ağaç-

ların “duydun mu”

fısıltılarını kulaklarından

atıp “yemin olsun dönece-

ğim” dedi. Kendinden emin gü-

bir sesle yineledi, “Hepiniz bilin, Kara

Ali gidecek ama dönecek!”

***

Şimdi işin diğer zor kısmı kalmıştı.

Fazla oyalanmadan gidip olanı biteni babaya anlatmalı, iyi bir emanetçi bulmalıydı. Elindeki çubuğu zeytin ağaçlarından birine yasladı, çırparken kullanılır diye. Kasketini düzeltip başına geri geçirdi. Üstüne şöyle bir çeki düzen verdi ki, babasının karşısına derbeder çıkmaya.

Uzun çevik bacakları bir çırpıda mezar-

lıgın kapısına götürdü onu. Mezarın başında sırtından soğuk terler boşaldı. Mezarı şöyle bir temizleyip su döktü. Kalan bir parça sudan yüzüne çaldı. Duasını okudu. Kasketini elinde evirip çevirdi. Fakat yolda gelirken düşündüğü sözler bir türlü dilinden dökül-müyordu. Söyleyebildiği, aklına gelen tüm duaları tekrar tekrar okuyordu. En sonunda söylemeyi planladığı tüm sözleri bir yana koyup, ilk aklına gelenleri söyledi.

“Görüyorsun halimizi baba. Bankalar bir yandan, abimgiller bir yandan sıkıştırıyor.” dedi sıkılarak. Utansa da, dürüst olma gereğiyle, “O değil, zaten ödeyemezsem bugün olmadı yarın haciz gelecektir. Şirinköy’de olup elin toprağında mı çalışayım? Şirinköy’den gayrı yerde nasıl yaşarım? Hepsini geçtim, ahirette senin yüzüne nasıl bakarım? Bunları düşünmüyor muyum sanıyorsun? Verdiğim sözü hiç unutmadım...”

Kederli derin bir iç çekti. Babasından bir ses geldiği yoktu ama onun kapkara gözlerini üzerinde hissetti. Sözlerini tamamlama fırsatı bulamayacağı hissiyle telaşlı, hızlı hızlı konuştu.

“Abimgiller Mehmet’in aldığı Büyük Proje’ye çok güveniyor. Bu işten iyi kazanacağımızı söylüyorlar. Abime inanıyorum baba. Kazanıyorlar da, epey mal-mülk yaptılar orada. Hiç yüzüne bakmıyorlar buradaki bağın, zeytinliğin. Ben yine de onların haklarını elimden geldiğince gönderiyorum. Fakat olmuyor baba. Çok, çok borç birikti, kapanmıyor. Abim bilmiyor bu kadarını. Yoksa biliyorum ‘sat’ der. Ben de işte bir umut borçları öderim. Belki biraz da olsa hani birikim yaparım diyorum, gidersem... Bu sefer Zerre ve çocukları da yanımda götürceğim. Nerden baksan üç yıl, yoksa götürmezdim. Ama vallahi döneceğiz baba. Hele Zerre’yi görsen hiç razı değil gitmeye. İkimiz de çaresiz kalmamak gider miyiz? Ben böyle olsun ister miyim? Nasıl çalışıp çabaladığımızı Allah biliyor... Bir gün olsun tembellik etmedim. Hep çalıştım. Ben daha iyi olacak deyi gözlerken...”

Kara Ali’nin duyguları artık isyan noktasındaydı. Düzensizden, bankaların imansızlığından, mazotun pahalılığından, vergilerin ağırlığından, devletin çiftçiyi yeteri desteklemediğinden, zamlardan ve daha aklına hücum eden nice şeyden bahsedecakti ki, bütün şikayetlerini yuttu. Gücenmiş, kızmış babasına bunları sayıp dökecekti de ne

olacaktı! Bunları anlattırsa bağışlanacak mıydı, bunu mu umuyordu? Boşuna...

Babasının dizinin dibine çöker gibi mezarının ucuna çöktü. Kendini toparlayıp, sakın, durgun bir sesle, usul usul konuştu. “Diyeceğim o ki baba, çaresizim, korkuyorum... Sen olsan yine böyle mi olurdu bilmiyorum. Ama artık bundan sonrasına bakmak gerek. Hani diyorum, güvenebileceğimiz birini bulsak, biz gelene değin sahip çıksa buralara daha iyi olmaz mı? Hiç öyle birine emanet etmeden gidilir mi... Yokluğumuzu fırsat bilenlere gün doğar sonra...”

Bu son söylediğinden pişman olmuştu ama iş işten geçmişti.

“Senin de bildiğin, güvendiğin biri olsun istiyorum. Hem benim de başka türlü içim rahat etmez. En azından sana olan hürmetinden emin olayım, o zaman sözünü yemez. Biz gelene ocağımıza göz kulak olsun, varsın bahçeyi kendine eksin ama viran olmasın... Zeytinliklerin hepsi olmaz biliyorum. Zahmeti de masrafı da çok ya, Tekkeninkileri toplatmak gerek. Oranın zeytini çok değerli.

Tabii asıl mühimi emanetin ağırlığını bilen biri olması... Varsın işler de kalsın... yeter ki daha fazla sana karşı mahcup, yalancı çıkmayalım.”

Sustu, babasının ‘olur’unu almak umuyla onun kıymet verdiklerini düşündü. Ama çoğu ya ölmüş, ya elden ayaktan düşmüştü. Sonra aklına caminin imamı geldi. Babasından küçüktü ama araları iyiydi üstelik imam da babasını pek rahmetle anardı.

“Ne dersin baba, imama emanet edeyim mi?” Çömeldiği yerden kalktı. Babasını mı yoksa kendini mi ikna etmeye çalışıyordu belli değildi.

“Senin arkandan çok dualar okudu. Hala da adın her geçtiğinde “Ne mübarek adamdı baban” der. Onunla hiç kavga ettiğimizi görmedim. Sana bir kötü sözünü de duymadım. Emanetin kıymetini bilecek hayırlı bir Müslüman varsa, kanımca odur.” derken son sözünü nerdeyse imamın lafzıyla söyledi.

Kara Ali onu biraz daha övdükten sonra, “Ama işte... olur mu ki... bilemedim şimdi... Bir iş çetrefilleşti mi imam efendi ‘benim camide işim var’ deyip gider, bekle ki namazı, niyazı bitsin. Dahası da var. Şefik bey ona ne yaptıysa artık, işin içinde o varsa imam efendinin terazisi bozuluyor. Geçen Ali Osman’ı oyuna getirmiş Şefik Bey. Anlatılan-

lara bakılırsa, haklı olan Ali Osman. Kahvede dert yanıyordu. İmam efendi de hazır oradayken, 'Sen ne diyorsun bu işe?' dedi. Ne dese beğenirsin! 'Unutmayın ki, Şefik Bey Şirinköy'e hizmet ediyor. Herkesin arada kusurları olur. Sana gelince Ali Osman, ne yapalım senin imtihanın da böyleymiş. Allah'ın bildiği bir iş var ki, başına bu gelmiş. İnsan kaderini yaşar, sakın olan isyan etme.' dedi.

Şaştık kaldık. Ali Osman'ın isyan ettiği yoktu ama ne yani, hakkını da mı aramasın?

Yok yok... İmam efendi iyidir de, biri kalkıp toprağımıza çökse -hele bu Şefik bey olursa diyecekti, vazgeçti- ben de o acıyla imama kötü söz söylesem, ne de olsa din adamıdır, durduk yere hem günaha gireceğim, hem işler sarpa saracak..."

Bir an kulağına imam efendinin edebileceği sözler geldi. O titrek, tiz sesiyle, "Dünya malına bu kadar tamah etmek nedir? Kapımı çalan sendin, şimdi bana mı hıncın? Toprak zati Allah'ındır. Senin dahi sahibin o'dur. Bunları bilemeyecek kadar zındık, cahil misin de kalkmış hesap soruyorsun?" diyordu.

Kara Ali irkildi. "Yok, yok, olmaz! Hem onun mevlitlere gitmekten, ibadet etmekten fırsatı kalmaz ki... Kalsa da, ayıp şimdi imam efendiyi ahiret işlerinden alıkoymak..." dedi.

Kim var, kim yok diye yeniden düşünmeye başladı. Kasketini çıkarıp şöyle bir karıştırdı kumral saçlarını, oradan dökülürüverecekmiş gibi insan suretleri. Kimini daha baştan elemişti elemesine, bu kez de elemelikleri arasında imam efendiye benzer kusurlar görüyordu. Uzayan bu sessizlikte babası, Şükrü amcasını hatırlatmış gibi sessizliğini bozup, "Yok, yok!" dedi.

"Şükrü amcam da olmaz. Niye dersen... Üzüleceksin şimdi. İnsanlar çok değiştiler, bildiğin gibi değil. Şükrü amcalarla geçen yıl, küçük Göl'deki bahçe yüzünden kavga ettik. O taraflara otel yapılıyor. Kendi toprağını da oraya katmak istiyor ama arada bizimkiler var. Bu da onun işini bozuyor. 'Eee, ben de haklıyım. Bu kadar verimli toprağın ne diye satayım? Ne toprağımı satarım ne de buradan geçmenize müsaadem var.' deyince, çok sınırlendi, Şefik beyle bir olup üstüme geldiler. Öyle işte..."

Kara Ali babasını üzmemek için daha-sını demedi. Olay çok büyümüş, karakola, oradan mahkemeye çıkmışlardı. Alı Osman'ın karısıyla Zerre olanlara tanıklık etmese, makinaların önüne geçmeseydi bahçenin yarısı

kullanılmaz hale gelecekti. O gün bugündür konuşmuyorlardı.

Aklına Zerre'nin dayı oğlu Hasan geldi. Pek mert, çalışkan bulurdu onu. "Ama..." dedi yine, "Hasan sattı zeytinliğini, Küçük Göl'deki şantiyede çalışıyor. Doğruysa eğer otelden hisse almış. Hadi diyelim beni kırmamak için kabul etti. Adam nasıl yapsın inşaatta çalışırken? Ona üründen hisse vereyim desem, yetmez ki derdine. Zaten 'gel sen de sat gitsin hepsini' diyor. Kötülüğünden demiyor, biliyorum da... Aramız bozulmasın şimdi."

Zerre'nin Hasan'a düşkün olduğunu söylemedi. Asıl derdi Zerre'yle bu nedenle arasının tatsızlaşmasıydı.

"İnsan var, var da kimi benim gibi biçare işte... Ancak yetişiyorlar dertlerine, köstek değil, destek olacak biri gerek. Yalnız güvenle de olmaz, hakkımı kendi hakkı gibi gözetmeli. Pabuç bırakmasın Şefik beylere... Boynum sana karşı zaten eğri daha da eğilmesin..." derken yüzü aydınlandı Kara Ali'nin. Aklına öyle biri geldi ki, eliyle dizine vurdu, "Nasıl düşünmedim?"

"Ya, insan gözünün önündekini en son görürmüş derlerdi, vallahi doğruymuş. Buldum bu kez. Dinle, sen de hak vereceksin. Mustafa amca'yı diyorum, Gök Mustafa. Sen onu seversin. 'Adamı öldürsele ne yalan-dolan bilir, ne hıyanet' demiyor muydun? Gök Mustafa amca ihtiyarladı elbet kendisi bakamaz. Ama oğlu var. Ortancasını diyorum. Hani ben yarılarda olan Sinan'ı.

"Bir kızım olaydı verirdim. Çok çalışkan, saygılı, yaman bir delikanlı, aynı babası' diyordun... Ziraatı bırakınca ikiniz de kızmıştınız. Öyle bitirmişti okulu.

"Sinan var tabi ya, hay Allah... Birisine söz verdi mi, geriye dönüp bakma artık. Hiç aksini görmedim. Namuslu, dürüst, hakkaniyetli, yılmaz. Evlendi ya... evlenmez olur mu, o da evlendi. Bir kızı var, bıcır bıcır. Kim bilir belki bir gün böyle hısım oluruz..."

Pek keyiflenmişti Kara Ali, babasıyla mutabık bir emanetçi bulmaktan. Üstelik Gök Mustafa'nınkiler de Tekkenin zeytinliğinin içindeydi.

"Hiç zorlanmazlar. Hem Sinan işin ilmini de biliyor. Ona kalsa bütün Tekkenin Zeytinliğini birleştirmek lazım, daha az masraf olurmuş. Doğru söylüyor da kooperatif kurmak için önce burada bir zeytin toplama işleme merkezi olmalı... Zeytinyağı fabrikası da olsa. Bak o zaman Şirinköy'de

kimse satar mı zeytinliğini?"

Güldü Kara Ali "Zerre de sevinecek buna" diye geçirdi aklından. Sinan'ı da karısını da pek severdi Zerre.

"Mustafa amcaya da tembihlerim. Bana hayır demeye gönlü razı olmaz. O istemez ya, zeytinliğin giderlerinden kalanı da teklif ederim. Biliyorum ikisi de kabul etmez. Mustafa amca hele pek kızar, 'zati borç-harc yüzünden gidiyorsun, günahdır' der. Ben yine de ısrar ederim.

"Birinin derdi olmaya görsün, Sinan bu, yapabileceği bir şey varsa yapar. Büyük-küçük olsun herkesi sever, sayar, işlerine koşar. Ya şu Şirinköy'ü Sinan gibi düşünen var mı hele. Burada Şefik beyin karşısına çıkıp dobra dobra konuşan tek insan. Karadır gözü, haksızlığa hiç gelemmez."

Sustu Kara Ali yıldırım hızıyla kafasından geçen düşünceler, coşkulu heyecanını gölgeledi. Yüzü düştü, omuzları çöktü birden. Bulduğu en iyi çözümü an'da kaybetmek öyle ağır geldi ki, dizlerinde derman bulamayıp mezarın kenarına bıraktı kendini.

"O da solcu olmayaydı..." dedi kederindeki gizi açığa vurarak. "Ben yokken onu terörist diye içeri atsalar, ucu bana dokunur. Kime ne anlatacağın. Hele Şefik Bey, dünden hazır hepimizi hain ilan etmeye... İşine gelmeyen her şeyde 'Sinan'ın aklıyla karşıma çıkmayın' demiyor mu? Kendi yaptıklarına bakmaz, her taşın altında Sinan'ı arar. Tabi kuyruk acısı büyük. Tekkenin Zeytinliğindeydi gözü, hepimizi akli sıra uyutacaktı. Sinan deşince meseleyi, düştü gözden. Ama n'oldu... Çapanoğlundu düzen biter mi? Bir de vekil olup çıktı başımıza. Ondan sonra zaten, ne yaptı etti, o kadar itirazı boşa çıkardı. Karayazı'ya ocak açtırdı. Onun yüzünden Karayazı'daki zeytinlikler mahvoldu. Yoksa Hasan satar mıydı zeytinliğini! Yahu Şirinköy'ün dibine ocak açtırmak ne? Olacak iş mi... Ta nerelerden mühendisler geldi 'bunun yarardan çok zararı olur' dediler, dinletemediler. Haklılık kar etmiyor

ki..."

Kara Ali babasıyla konuşmayı çoktan bırakmış, nerdeyse unutmuştu mezarlıkta bir başına olduğunu. Karşısında Sinan varmış gibi kâh ona kızıyor, kâh vicdanı arasında bocalıyordu.

"Ah be kardeşim, ah be... Ne olacak şimdi? Ne var bu kadar hükümetin adamlarıyla dikleşecek. Her şeyin doğrusunu da demeyiversen olmuyor muydu? Bak olan sana oluyor. Günlükçülerin hakkını savundun diye kardeşin bile sana gönül koymadı mı? Düşün ki, el daha neler demez, neler yapmaz.

"Ya Küçük Göl'e inşaat yapıyorlarsa sana ne? Senin arazin bile yok orda. Şirket senden biliyor toprağını satmaya yanaş-

mayanları. Baksana Şükrü amcam düşman oldu bana. Şefik beyin

kuyruğundan ayrılmıyor.

Şimdi bir de her şeyi sana emanet ettiğimi duysalar, senin de, benim de başıma ne işler açarlar. Korkusu kalmamış bunların.

"Kendine acımıyorsun küçük kızına acı. Yoksa ben senden daha güvenilir has kimi bulabilirim. Kızdığımıza bakma, iyiliğin için diyorum.

"Yahu, sana kaç kez dedim, bari git vekil

ol, bizim de bir adamımız

olsun. Sen ne biçim adamsın,

anlamadım ki... ona da itiraz ettim. Tövbe tövbe... "Ahırım daha temiz" dedin. Kötü mü diyorum. Senin gibiler olsa belki işler bu raddeye gelmez."

Kara Ali bu tartışmaları Sinan'la o kadar yapmıştı ki, onun neler söyleyeceğini biliyor, kafasının içindeki Sinan'ın itirazlarını bastırmak isteyip bastıramadıkça da sinirleniyordu.

"Düzen de düzen... Tamam anladık, düzen kapitalist, hak da hukuk da onların... Her şeyin sahibi onlar. Para da onlarda, güç de... Anladık. Ama nasıl olacak bu iş kardeşim? O yol olmuyor, bu yol olmuyor..."

"Ya allasen, devrim devrim diye tutturma şimdi... biz daha birlik olmayı beceremiyoruz. Hadi biz dediğim gibi küçük mülki-

"İnsan var,
var da kimi benim
gibi biçare işte... Ancak
yetiştiriyorlar dertlerine,
köstek değil, destek olacak
biri gerek. Yalnız güvenle de
olmaz, hakkımı kendi hakkı gibi
gözetmeli. Papuç bırakmasın
Şefik beylere... Boynum sana
karşı zaten eğri daha da
eğilmesin..."

yetçiyiz de, şehre gittiğimde gördüm işçileri. Onların arasında bile birlik yok. Eyleme çıkmıyorlar da n'oluyor, polisin gazı-copu ortalığı toz duman ediyor. Slogan at dur, ne fayda... Aynı biz... Biz burada polise-jandarmaya söz geçirebiliyor muyuz? Emir böyleymiş. Ula o emirler niye hep bize karşı? Bize gelince yasa, yasa oluyor da Şefik'e gelince niye olmuyor? Bizim isteğimiz suç oluyor da, niye onunkiler hizmet? Benim verdiğim vergiden, bankaya ödediğim faizden üç-dört ben daha çıkar. Haram zıkkım olsun. O Şefik'in aylığı bile bizden çıkıyor, daha doymuyor. Bizi bu hale getirmeleri için üstüne para ödüyörüz resmen ya..."

Kara Ali kulağında Sinan'ın gülen sesini duydu; "Gördün mü" diyordu, "sen de biliyorsun bu iş yama vurmakla olmaz. Çamurlu suda paklanamazsın."

Etrafına bakıp Sinan'ı aradı, kimse yoktu. Uzaktan, Şirinköy'ün camisinden imamın tiz sesi geliyordu. İkindiyi okuyordu. Ümitleri kırılmış, çaresiz hissetti kendini.

"Olmadı be baba... Çıkamadım işin içinden. Meğerse halimiz çoktan harap olmuş." Diyecek başka bir şey bulamadı. Öylece sıralı mezarlara baktı. Çocukken kaybettığı anası, öte yanda dedesi, ninesi, büyük amcası... Ölüm sırasına göre dizilmişlerdi. Her birinin toprağını temizleyip su döktü, ruhları için dualar okudu.

Aklı karmakarışık mezarlıktan çıktı. Biraz yürüdükten sonra tepedeki Mürsel beyin birkaç yıl önce yaptırdığı büyük konağı gördü. Kafasının içindeki karmaşadan kaçarcasına "Konak da ne konak oldu ha," dedi, "her yer ayağının altında. Mürsel bey büyük olan her şeyi ne çok seviyor..."

Düşüncesini ispatlarcasına, "Eski caminin yerine büyük camiiyi yaptıran da o. Kimileri ne gereği var, eskisi bize yetiyor dese de, bir bildiği var demek ki. Mezarlığa da anıt gibi hayratlar yaptırdı. Parası var adamın. Kim derdi Mürsel bey bir gün gelecek böyle zengin olacak. Eskiden defterdarlıkta baş muhasebeciydi. O zaman da kötü değildi durumu ama şimdi başka..."

"Adamın aklı zehir gibi, yoksa maliye işinden başkente danışmanlığa atanır mıydı? O da yaşlandı, başkentten çok burada yaşıyor. Acep bıraktı mı danışmanlığı?"

Yolda dalgın, kendi kendine Mürsel beyin zenginliğini hesap ederken yürürken nerdeyse jipin altında kalacaktı. Arabayı

hemen tanıdı, Mürsel beyinkiydi. Duruma pek sinirlense de "Ya kardeşim, hadi ben körüm, sen benim arkamdan geliyorsun. Oldu mu şimdi?" demekle yetindi.

Şoför durup arabadan çıktığına göre, Mürsel Bey siyah camların arkasındaydı. Tam da düşündüğü gibi oldu, arabadaydı Mürsel Bey, hem de yanına çağırıyordu. Gitmemek olmazdı.

"Nasılsın Ali? Gel, çekinme. Kusur bizim. Gideceğin yere götürsün şoför."

Kekeledi, ne diyeceğini bilemedi. "Sağ olun Mürsel Bey. Üstüm başım hiç uygun değil. Ben rahatsızlık vermeyim."

"Estağfurullah oğlum. Bin, bin!"

Nasıl oturacağını, ellerini nereye koyacağını şaşırıldı. Daha önce de Mürsel beyin böyle karşısında oturmuştu ama o zaman toz toprağa bulanık değildi. Bir sıkıntıyı konuşmak istemiş, Mürsel Bey de onu konağa çağırmişti. Gördüğünde hayran kaldığı bahçede oturmuşlar, karşılıklı kahve içmişlerdi. Mürsel Bey yine böyle pek kibar, ilgili davranmıştı.

"Nerden böyle? Mezarlıktan mı?"

"Evet. Babamı ziyaret edeyim, dua okuyayım dedim."

"Aferin, aferin! İnsan ölmüşlerinden duasını sakınmamalı. Bir gün hepimizin gideceği yer orası işte. Ne oldu, hayırdır? Pek durgun, sıkıntılı görünüyorsun. Bir hastalığın, derdin yok ya?"

"Dert mi? Dert var elbette ama çözeceğim inşallah."

"Bu yıl ekonomide biraz sıkıntılar var ama sıkmayın canınızı, düzeler bunlar. Bu ülke ne badireler atlattı, güvenin hükümetinize. Şükür her şeye rağmen çok işler başarıyorlar. Şirinköy'de kalkınıyor. Yeni iş sahaları açılıyor. Bu oteller bitsin, bak o zaman turizm de gelişecek."

Mürsel Bey konuşuyor, Kara Ali susuyordu. "Demek konaktan bakınca böyle görünüyor Şirinköy" dedi içinden. Ayıp olmasın diye dinler gibi yapıyordu ama bir karşılığa vermiyordu.

"Anlaşıldı, senin canın iyice sıkılmış. Derdini söylemeyen derman bulamaz. Söyle, belki yapabileceğimiz bir şey vardır. Çekinme."

"Ne deyim, nasıl deyim bilemedim ki..."

"Bilemeyecek ne var?! Yapamayacağımız bir işse, zaten derim, kusura kalma, bu

beni aşar... ölüm yok ya ucunda."

"Şehre abimgillerin yanına gideceğiz bir müddet. Bir müddet dedimse işte birkaç yıl. Biriken borçları ancak böyle ödeme çaresi bulabildim. Sonra da döneceğiz. Kaldığımız yerden devam."

"Yani?!"

"Bir emanetçi arıyorum. Biz gidince buralara göz kulak olsun."

Az daha Şefik'e kaptırmasın diyecekti ki, tuttu kendini. Burada Şefik'in çekindiği tek kişi Mürsel beydi ama bir türlü anlayamıyordu. Mürsel bey gerçekten habersiz miydi Şefik'in yaptıklarından. Tekkenin Zeytinliği işinde Mürsel Bey kendilerinden yana olmuştu ama Şefik'i de vekil yaptıran Mürsel Bey olduğu söyleniyordu.

"Ne yaptın, buldun mu birini?"

"Yok Mürsel Bey, aklım hiçbirine yatmadı. Babam rahmetli buraları bana emanet edip gitti, satamam. Zaten ben de istemiyorum. Ama işte yokluğumda birileri de buraları sahihsiz sanmasın."

"Dert ettiğin şeye bak! Sen izin vermeden kim ne yapabilir? Her şeyin bir kanunu var. Polisi, yargısı var. Ne olabilir, en kötü durumda, kötülük yaparı verirsin mahkemeye. Kimsenin ettiği kimsenin yanında kalmaz."

"Öyle diyorsunuz da, iş mahkemeye kalmamış işte." Mahkemeye düşmemiş adam böyle görüyor demek, diye geçirdi içinden Kara Ali. "Hayırlı olsun, küçük kızınız hakimlikte yükselmiş." dedi konuyu değiştirip.

"Sağ ol, şükür. Devlete, millete hayırlı olsunlar, bir baba daha ne ister. Ee, ne yaparsın peki? Yolculuk ne zaman?"

"İki gün sonra. O zamana kadar... İşte..." Kara Ali pazara çıkmış alacaklı gibi şöyle bir baktı Mürsel Beye. "Kabul eder mi ki acaba" diye geçirdi içinden.

"Hayırlısı ne ise o olur inşallah. Dert etme bu kadar."

"Mürsel Bey? Size emanet etsem olmaz mı?"

"Nasıl? İlahi! Ben çiftçilikten ne anlarım, nasıl bakayım, olur mu hiç? Vardır senin yakın ahbabların, bulursun birini acele etme."

"Mesele tanıdıklar eş dostlar değil Mürsel Bey. Sizin yeriniz herkesle bir mi? Adınız yeter. Kim sizi karşısına almak ister. Size bunun yükü olmaz ki, emrinizde o kadar çalışan var, arada kolaçan etseler de olur."

"Bilemedim şimdi... Bunun vebali var. Düşünüyüm. Belki birini görevlendiririz. Ama bak, söz vermiyorum. Sen yine hesabına uygun birini ara tara, mutlaka çıkar."

"Bu saatten sonra çıkmaz Mürsel Bey. Yalnız... Sonunda söylemeye karar verdi... Şükrü amcamla Şefik beye hiç güvenmiyorum. Zaten onlar da çekinirlerse bir sizden çekinirler."

"Böyle mi diyorsun... Bak şimdi... nasıl olur acaba?"

"Düşünün elbet. Kim bilir belki de karşılamanız tesadüf değil de, Allah'ın bir hayırdır."

"Tabi olabilir. Ama işte..." Mürsel Beyin sözünü şoförü kesti. Şirinköy'ün meydanına gelmişlerdi, buradan nereye gideceğini soruyordu.

"Dahasına gerek yok kardeşim, ben burada ineyim." dedi Kara Ali. Şoför Mürsel beye bakıp yanıt bekledi.

"İyi tamam Ali öyle diyorsa... Ama bak Ali kardeşim şimdilik kimseye bir şey söyleme, bir düşünelim... Sen de düşün."

İki gün sonra eşyalar toplanmış yola çıkmışlardı. Ama Zerre hala küstü Kara Ali'ye. "Mürsel beyden başkası mı kalmadı" diye kızılıyordu.

Kara Ali kararını savunarak aynı şeyleri söylüyordu.

"Ya adamın oğlu başkomiser, kızı hâkim. Herkes karşısında el pençe. Mal-mülk desen var, elinin kolunun yetişmediği yer yok. Bizim malımıza mı tenezzül edecek. Bizim insanımız korkar böylelerinden. Şansımız varmış adam bizi yüzüstü bırakmadı, diyeceğine kızılıyorsun. Sen bakma Sinan'a... İyi, has, mert ama dik kafalılıkta üstüne yok onun. Ona bıraksaydım hiç olmazdı. Tamam, kapandı gitti konu... Yeter."

II.Bölüm

Kara Ali'nin artık gerçeklerden kurtulamayacağı saat işliyordu. Örtülerin çekildiği o ilk dakikada Kara Ali'nin yüreği korku ve panikle dolmuş, adeta deliye dönmüştü. Gözü bir şey görmez halde şantiyeden çıkarırken, bekçi arkasından bağıriyordu. "Ali Bey nereye, bugün nakliye kamyonları gelecek, ne yapalım?"

Bekçi ne olduğundan habersiz, o sokakta yitip gidene kadar seslendi bu hiç de

normal değildi. Bir buçuk yıldır bir gün olsun Ali Bey'i böyle selamsız, habersiz, hem de malzemelerin geleceği saatte çekip giderken görmemişti. Telefonla şansını denedi. Yok. Ardından iki nolu şantiye sorumlularından Rıza Beyi aradı. Ne de olsa Ali Bey'in abisiydi. Durumu ve gözlemini çar çabuk aktardı.

Rıza Bey telaşla bir nolu şantiye alanına doğru giderken, telefonla kardeşine ulaşmaya çalıştı. Nafile! "Acep çocuklara bir şey mi oldu" diyerek Zerre'yi aradı. Yok, herkes iyiydi. Çaresiz oğlu Mehmet'i aradı. Belki onun verdiği bir göreve gitmişti Ali.

Mehmet Bey bu kısa bilgiyi hiç hayra yormadı. Şehir dışına gidiyordu. Aracı otomobilin kenarına çekip o da önce amcası Kara Ali'yi, sonra Zerre'yi aradı; "amcam eve gelir gelmez beni arayın. Acil ona ulaşmam lazım." dedi. Öyle ya, Kara Ali başka nereye gidecekti... Şirinköy'e dönecek olsa bile karısına muhakkak uğrardı. Ama bu adama ne olmuştu da işleri yüzüstü bırakıp gitmişti? En iyisi dönmek, deyip yolculuğu yarıda kesti. Hislerin onu pek yanıltmazdı. Kesin bir şey vardı. Şirinköy'e dönmeye karar vermişse onu mutlaka yakalamalıydı. Fakat birdenbire nasıl olur, ne öğrenmiş olabilirdi ki...

Bir saat bile geçmeden babası Rıza geri aradı. Bu sefer haberler daha kötüydü. Birinci şantiyede isyan çıkmıştı ve Ali hala ortalıkta yoktu. "Geçen sefer Ali durdurmuştu. Bari sen çabuk buraya gel" dedi Rıza Bey çaresizce.

"Allah kahretsin! Tamam, geliyorum zaten. Yolda kaza olmuş ona takıldım. Sen diğer şantiye sorumlularını, müdürleri de ara, herkes orada olsun. Polisle ben konuşurum siz sadece işçileri sakın tutmaya çalışın." diyen Mehmet telefon kapandıktan sonra Kara Ali'ye seslenmeye başladı. Lanet olsun bu adamın yapacağı işe... Yüzüstü bıraktı bizi yine. Neredesin be adam? Karısı da kendisi gibi, hala aramadı. Yoksa... yoksa ortalığı sen mi karıştırdın amca?"

Mehmet'in kafasında kırk tane düşünce aynı anda dolanıyordu. Az öncesine kadar amcasının gerçekleri nerden, kimden öğrendiğini, hepsinden önemlisi işin ne kadarını bilip bilmediğini kafasında tartarken, nasıl bir tavır takınacağını planlarken, şimdi amcasının bu isyandaki parmağının ne olduğunu düşünüyordu.

Yoksa her şeyi daha önceden öğrenmişti de kendisinden intikam almak için susmuş,

işçileri mi körüklemişti? Sonra da Şirinköy'e gidip... Yok! Onun kafası bu kadar planlı işlere çalışmaz. Başka bir şey var altında.

Mehmet zamandan kazanmak için alternatif yollar ararken, telefonla her şeyi an öğrenmeye çalışıyordu. İşçiler kamyonları şantiyeye almamış, yolu da trafiğe kapatmışlardı. Polis şeflerine ise müdahale için kendisinin beklemlerini söylüyordu. Ama Ali'yi bir türlü aklından çıkaramıyordu.

"O kadar söyledim, amca dedim sendika gelirse bu proje bitmez. Zaten demirin tonu olmuş kaç para... İşçiye yumuşak davranma, senden korksunlar... Gidiyorsun amele gibi çalışmaya kalkıyorsun, onlara da gün doğuyor, arkamızdan iş çeviriyorlar. İş savaşıklarına müsaade etmeyeceksin. Boş kalmasalar hiç sendikaya vakit bulabilirler mi? Yok ya... hata yaptım. Bu adamda patronluk kumaşı yok."

Oysa Mehmet, Kara Ali daha önceki isyanı durdurduğunda onu tebrik etmiş, övgüler düzmüştü. Ama bir süre sonra Kara Ali yakınmaya başlamıştı. "Yeğen işçilere söz verdim, sorunlar çözülecek dedim. Şimdi bana düşman gibi bakıyorlar, yalancı diyorlar. Çok gücümeye gidiyor. Hadi kendimi geçtim, kazalar da çok arttı. Üstelik mesaisini tam alamayanlar da varmış. Bana diyorlar, onları hiç yalnız bırakma, molalarda da tepelerinde ol. Gidiyorum... tamam ben ordayken sendika lafı hiç geçmiyor ama ne desem, ne anlatsam hep bir laf sokuyorlar. Onlara diyorum ben Şirinköy'ü anlatıyorum, siz de kendi memleketlerinizi anlatın, gülelim sohbet olur, hasretimizi gideririz... Yok, artık bir şey anlatmamı bile istemiyorlar. Alıyorlar, tabldotlarını çıkıyorlar. Ya, bana sen ne yüzüstü adammışsın dediler. Bir şey yap artık, onlara da yazık."

Mehmet ise Kara Ali'nin bu yakınmalarına "Sana saygısızlık yapanları söyle, iş akdini feshedelim." çözümünü öneriyordu.

Mehmet bu konuşmaları anımsadıkça onun isyanda parmağı olabileceği fikrine geri dönüyordu. "Akli sıra isyandan önce şantiyeden gitti ki, kendini aklayacak. Göreceğiz bakalım amca bey..."

Zerre'yi yeniden aradı. Hayır. Yoktu. Ama Zerre'nin sesinde her zamankinden daha belirgin bir soğukluk hissetti. Yosa o da mı işin içindeydi...?

"Yenge, amcam hemen şantiyeye gitsin. O çıktıktan sonra orda isyan çıkmış. Ne yap-

tıysa gitsin düzeltsin. Unutmayın ki, hiçbir yerde, bu kazandığı parayı kazanamazdı. Şimdi beni yüzüstü mü bırakacak!?"

Zerre sakinliğini korudu. "Nerde bilmiyorum ki... hiç böyle yapmazdı... Hem kimseyi ateşe atmaz o." deyip bitirdi konuşmayı.

Zerre, her şeyden ve herkesten daha fazla merak ediyordu Kara Ali'yi. Şimdiye çoktan evde olması gerekirdi. Alından kaşlarına inen, üç siyah su damlasına benzer benleri iyice karardı. Evdeki beklenmedik misafirine döndü, "Acaba Sinan abi, Ali'yi buldu da..."

Tamamlayamadı sözlerini...

"Dur, Sinan'ı bir daha arayım. Ben de merak ettim şimdi. Hayır!

Açmıyor!" dedi beklenmez

misafir olan Sinan'ın karısı. Hapisten daha yeni çıkmışlardı ve aylarca yatmalarına sebep gizli tanığın kim olduğunu öğrendiğinde de yüzleşmeye gelmişlerdi. Aynı anda Belkıs Zerre'ye, Sinan da Kara Ali'yle görüşecekti. Ama şimdi Kara Ali'nin bu ani kayboluşuna Sinan'da eklenmişti.

"Sence Ali nereye kayboldu? Ben geldimde sen onu arayıp haber vermiş miydin? Ya da Sinan'ın onu görmeye gideceğini söylemiş olabilir misin? Lütfen bana doğruyu söyle..."

"Aşk olsun Belkıs. Seni görünce şaşkınlıktan, sevinçten Ali mi geldi aklıma! Hem herkes Kara Ali'yi arıyor, eve gelir deyi bekliyorlar dediğimde; sen 'belki Sinan'la çıkmışlardır, ama sen bir şey söyleme, demedin mi? Birbirlerine kötü bir şey yapmış olmasınlar Belkıs?!"

"Yok canım, beni de telaşlandırma şimdi! Sinan onu bulsa bile, bir kabahati yokken ne yapabilir... Olsa bile ikimiz de Kara Ali'nin yanlıştan döneceğine inanıyoruz. O yüzden görüşmeye geldik."

"Çocuklarımın üzerine yemin ediyorum

Belkıs, size böyle bir kötülük yapmaz, yapmamıştır. Mutlaka bir karşılıklık olmuştur. Gelse bir... kendin sorar, anlarsın... Kara Ali işte... onun kurnazlığı da, varsa kötülüğü de en fazla kendinedir. Ama yo, gerçekten yemişse böyle bir halt, önce ben kırarım kafasını, çocukları da alır giderim... arkadaşlarını iftirayla hapse düşüren adamı neyleyim... Ay yok, imkân yok. Biliyorum ben, yapmaz..."

"Zerre canım, bence de yapmaz. Ama düşün, acaba tehdit edilmiş olamaz mı?"

"Tehdit! Kim? Ne için? Onun ne bir sırrı vardır ne de örtmeye çalıştığı kabahati."

"Öyle değil... Hani belki biri, bizim aleyhimize gizli tanıklık yapmazsa, karına, çocuklarına şunu yaparız çekmiştir. O da korkmuştur... Şimdi bizim çıktığımızı da duyup saklanmış olamaz mı?"

"Sen ne diyorsun Belkıs? Anlattım ya... Sizin hapse düşüğünüzü öğrendiğinde Ali ne kadar üzülür."

Mustafa amcayı aradı, teselli etti. Demek Mustafa amca da sonra Ali'den bildiğinden açmadı telefonlarını...

Vah Ali'm... Hiçbir şeyden haberi yok, niye kimseler benimle konuşmuyor diye dövünüp durdu."

Zerre'nin anlattıkları doğru fakat eksikti. Sinan'la-

rın hapse girdiğini duyunca Zerre'ye "Bak, kızılırdun bana, niye Sinan'a emanet etmedin, diye... Gördün mü?" demişti.

Zerre hatırladıklarıyla anlık bir şüpheye düştü. Kara Ali, yoksa daha baştan bir planın içinde miydi?

"Hayır, imkânı yok. Bu kadar kötülüğün içinde olamaz. Yanlışlık var. hele bi gelsin, siz konuşun, anlarsınız... açık eder zaten, beceremez böyle yalanları..."

Belkıs, Zerre'ye neyi ne kadar söylemesi gerektiğini düşündü. Bununla bile alt-üst olmuşken başka şeyler fazla mı gelirdi... Peki ama Sinan niye açmıyordu telefonu... O da kendi şüphe ve endişelerini bastırmaya çalıştı.

Gür ve uzun kıvırcık saçlarını tepesinde topladı. Gamzeli yanaklarına bir tebessüm kondurup konuyu değiştirdi.

"Hayırlı olsun, bu daire sizin mi?" dedi.

"Yok... Mehmet'in dairelerinden biri ama kira almıyor sağ olsun. Zaten çoğu gitti azı kaldı... döneceğiz Şirinköy'e... Burada evi ne yapalım... Dönelim de Allah'ın izniyle... çok bunaldım Belkıs... ben alışmışım çalışmaya. Şirinköy'de zaman kalmıyordu dinlenmeye, burada duvarlar üstüme geliyor. Şimdi bahçede olsam neler neler ekmiştim... Ali diyor ki, döndüğümüzde artık bankalarla, şirketlerle ilişkimizi keseriz... Hani turist gelecekmiş ya Şirinköy'e... Biz de diyor, turist pazarı kurarız, yaptıklarımızı kendimiz pazarda satarız. Turistler organik, yöresel şeylere pek rağbet ediyormuş... O kadar yapar, o kadar kazanır diyor..."

"Ne satacaksınız pazarda?"

"İşte bakacağız. Ben bahçeye ona göre şeyler ekerim. Benim reçellerimi herkes seviyor... öyle çeşit çeşit ekerim... Sonra el yapımı zeytin, zeytin yağı yaparız... Tekkenin Zeytinliğinden insanlar bir zeytin yesinler hele, bayılırlar. Buraya geldiğimizden beri

marketlerden aldığımız hiçbir şeyin..."

"Dur, dur! İyi, güzel diyorsun da... Zerre'ciğim küçük Göl'deki bahçeyi niye sattınız o zaman?"

"Ne diyorsun Belkıs!? Ne satması!?"

"Nasıl? Kara Ali sana söylemeden mi sattı?"

"Ali mi satmış?! Kara Ali?! Hani benim kocam Ali mi satmış?! Ya sen ne diyorsun bacım, Kara Ali ölür, gene satmaz. Kime satmış, kim almış... Ya hatırlamıyor musun bahçe yüzünden amcasıyla bile mahkemelik oldu. Bu adam bir tek ağacı satmamak için kalkıp gurbete geldi. Belkıs gözünü seveyim ne diyorsun sen... geldiğinden beri hiç iyi haber vermedin... Bir buçuk yılda bu adam o kadar mı değişti... yapmayacağı işleri mi yapar oldu... Hele sen söyle bakayım kime satmış?"

"Kim mi? Mürsel beyin aldığı söyleniyor... Küçük Göl'deki otellerin tesisini oraya kurmuşlar..."

"Mürsel Bey mi? Ah Ali, ah! Seni kara yazılı, bahtsız! Biliyordum bu adamın onu oyuna getireceğini... Dedim... bu adama itimadım yok dedim... kesin bir çıkarı var ki

sana iyi görünüyor dedim... Şefik, Mürsel'den korksa n'olur, o da Mürsel'in bir adamı değil mi, dedim... ilk aylar yüzüne gülse, telefonlarına çıksa, işlerini halletse de pek güvenme dedim... Bak bir yıldır seninle konuştuğu yok, sekreterinin iyi demesi beni işkillendiriyor dedim. Ama yok... Mürsel beyin mala mülke mi ihtiyacı var, dedi... koskoca Mürsel Bey, benimle telefonda sohbet edecek değil ya, dedi... Adam makam, mevki sahibi iye yalan söylesin, dedi... Al sana makam, mevki... al sana mal-mülk... Nasıl olmuş bu? Nasıl ikna etmiş Kara Ali'yi de almış orayı..."

Zerre dövünüp duruyordu... Belkis onu sakinleştirmeye çalışıyor ama teselli edecek bir söz bulamıyordu. Demek hiçbirinden haberi yok, diye geçirdi içinden... Nasıl bunca şeyden haberi olmamıştı... Kesin Tekkenin Zeytinliğinin başına gelenleri de bilmiyordu. Bu kadarını da benden öğrenmesin, diye sustu Belkis. Ortalıkta bir şeyler döndüğü kesindi. Kara Ali ortaya çıkınca anlaşılacaktı... Ya Kara Ali'nin de bunlardan haberi yoksa... Olabilir mi? Kendilerinin hapse düşmesi, Ali'nin bahçeyi satması neredeyse aynı zamanlara denk gelmiş gibiydi. Üstelik Ali sadece kendilerinin başına iş açmamıştı. Murtaza'nın karısı da ortalıkta Ali'yi suçluyordu, Tekkenin Zeytinliği içinde... Gerçekten Kara Ali bu kadar değişmiş miydi yoksa Kara Ali'nin üzerinden mi oynanmıştı oyunlar.

Sonunda Sinan, Belkis'ı aramıştı. Zerre'yi dinlenmesi için bırakıp mutfağa gitti.

"Neredesin Sinan? Niye açmıyorsun telefonu?"

"Canım, niye geldim, ne işler oldu burada. Duymamışım. Sen hala Zerre'de misin? Ali de orda mı?"

"Ali senin yanında yok mu? Görmedin yani... Evet, evdeyim ama... buraya hemen gelsen iyi olur. Sanırım her şey düşündüğümüzden daha karışık..."

"Peki canım, denerim. Burası da karışık. Ben şantiyenin kapısında idim. Bekçi, Ali'nin gittiğini ama dönmesi gerektiğini söyleyince, bekledim. Sonra her şey çok hızlı gelişti. İşçiler eyleme başladı. Kamyonlar geldi, durdurdular, yolu kestiler... Sonra her zamanki gibi polisler geldi. Daha müdahale yok ama işçiler pek kızgınlar..."

"Ya sen durumu bilmiyor musun? Ne için var eylemde. Zaten denetimli bırakıldık. Gözaltına alınma sakın..."

"Canım, eylem beni buldu, ben ne

yapayım... ama dikkat ederim merak etme. Zerre, Ali'yi aradı mı? Biliyor mu geldiğimizi?"

"Ya gel konuşalım... Kimse Ali'ye ulaşamıyor, nerde olduğunu bilen de yok"

"Ne diyorsun bu duruma... Birileri haber uçurmuş olabilir mi?"

"Kapatıyorum ben, gel konuşuruz."

Sinan'ın aradığı dakikalarda Mehmet Bey polis amirleriyle konuşuyordu. Bu sefer isyan daha büyüktü. Diğer şantiyelerdeki işçilerde katılmıştı. Bu haliyle bin kadar işçi eylemdeydi. Polis şefinin önerisi, işçileri sakinleştirecek birinin çıkıp konuşması, yolun trafiğe açılmasıydı. Şimdi bile bekliyorlarsa, Mehmet Bey gibi bir iş adamını zor duruma düşürmemek içindi. Ama Mehmet Bey şantiyede müdahale edilmesini istiyorsa, prosedürleri biliyordu, karar ona aitti.

Mehmet bey son kez durumu kafasında tarttı. İşçilerle kendisi konuşacaktı. Bir megafon alıp polislerin arasından seslendi.

"Arkadaşlar! Arkadaşlar ben Paşazade inşaatın sahibi Mehmet Boztepe'yim. Kim olduğumu biliyorsunuz. Aranızda birçok işçi arkadaş beni yıllardır tanır. Bende hiçbir işçinin hakkı kalmamıştır. Bundan sonra da kalmaz. Görüyorum çok kızgınsınız. Ne olduğunuzu inanın ben de bilmiyorum. Olayı duyar duymaz şehir dışından atlayıp geldim. Yolda polis arkadaşlarla görüştim. Benim işçilerimin burnu kanasın istemiyorum, sakın müdahale etmeyin geliyorum dedim. Sağ olsunlar onlar da çok anlayışlı davrandılar.

"Arkadaşlar! Sizden tek ricam yolu açıp şantiyeye dönmeniz. Temsilcileriniz kimlerse söz veriyorum araya kimseyi sokmadan doğrudan ben görüşeceğim. İnanın bu raddeye niye gelindi bilmiyorum. Bana iletilen bir şey olsaydı, ben zaten çözerdim. Ama bu şekilde çözemeyiz. Birbirimizi anlayalım istiyorum. O yüzden temsilcilerinizi ofisime bekliyorum. Bakın yolu açın, şantiyeye dönün diyorum. İşbaşı yapın demiyorum. Bugün ayrıca izinlisiniz, ücretinizden de bir kesinti olmayacak. Bankayla da konuşacağım, bu ay eksikliklerle birlikte maaşlarınız tam ve erken yatacak. Ama böyle eylemle, isyanla olmaz. Burada birbirimizin düşmanı değiliz, hepimiz eşitiz. Lütfen polislerimizi daha fazla zor durumda bırakmayalım."

Mehmet beyin bu uzun konuşmasının ardından, sorumlu polis amiri de yumuşak sert bir konuşma yaptı. Temsilci grup işçiler

arasında küçük bir yoklama sonucu yolu açmaya karar verdi. İşçiler şantiyeye sloganlarla dönerken, Mehmet Bey de ofisine geçti. Temsilcilerle görüşmeden yapması gereken toplantılar vardı: Müdürler, şantiye sorumluları ve "iyi işçiler". Her şeye el atmasının ayar çekmesinin zamanı gelmişti. Sonra da hiç beklenmeden, hemen temizlik yapacaktı. Buna amcası Kara Ali de dahildi... Onun böyle kaçarcasına, hiç kimseye haber vermeden gidişini avantaja çevirecekti. İşçilerin taleplerini bilmiyorsa suç onun da, zaten kaçıp gitmesinin arkasında bu olmalıydı. Yalanının açığa çıkmasından korkmuştu. Buna herkesin kolayca inanacağını düşündü. Zaten insanlara duymak isteyecekleri, inanabilecekleri basit şeyler söylemek yeterdi. Gerisini kendileri tamamlardı. "Evet, her açıdan bir temizlik olur. Herkes ayağını denk alır" dedi kendi kendine. Bekçiyi arayıp amcası Ali geldiği anda bildirmesini ve hiçbir yere bırakmamasını tembihledi.

Sinan eve gittiğinde, Zerre bu eski dostu gördüğüne sevinemedi bile... Kırık dökük cümlelerle bazen utangaç, bazen kızgın hala bir şeylere açıklık getirmeye, kendi de anlamaya çalışıyordu.

"Zerre, yorma kendini. Ben sana inanıyorum. Sana bir tek sorum var, iyi düşün öyle cevap ver. Geldiğinizden beri Kara Ali'de bir tuhaflık hissettin mi?"

Zerre de saatlerin bunu düşünüyordu. Her şeyin altında o varsa, nasıl hiç anlamamıştı? Bu kadar yalanı dolanı, ihaneti yapmıştı da nasıl ruhu duymamıştı? Ya babasına verdiği sözden nasıl dönebilmişti?

Düşünüyorum, yok Sinan abi. Akli fikri geri dönmekteydi. Şirinköylüler onunla pek gönülsüz konuşurlarken bile, buna üzülmesine rağmen onlara hiç kötü söz söylemedi. Şu an bir çöp almadı biliyor musun ama herkesi düşündü. Gitmeyi düşünen adam nasıl ihanet etsin size, bana, babasına, en başta da kendine... Bunlar nasıl oldu, Ali bunları duyarsa ne der, bilmiyorum." dedi Zerre.

Belkıs'ın duruma ilişkin kısa özeti, çıkarımları, tesadüf gibi görünen bazı olayları birleştirmesi de, Sinan'ın kafasında Kara Ali'yi akliyordu. O halde neden Kara Ali ortalıkta yoktu? Bu eski can dostu için endişelenmenin vakti gelmemiş miydi? Gece yarısı olmuş, çocuklar yatmıştı, Zerre, Belkıs, Sinan'sa mutfakta oturuyorlardı.

"Zerre, yoksa bizim Kara Ali, Mürsel'in

ona yaptığını duydu da peşine mi gitti?" dedi Sinan.

"Bu saatten sonra peşine düşse ne olacak? Ne haysiyetimiz kaldı ne ekeceğimiz toprak. Bundan sonra ne yaparız, nasıl yaparız bilmiyorum" dedi Zerre.

"Böyle söyleme" dedi Belkıs. "Sen hiçbir suçun olmadığı halde, haysiyetin için üzülürken, onlar haysiyeti de nasıl olsa paraya alırsın diye yüzlerinde bir tek çizgi oynamadan ne büyük şerefsizlikler yapıyorlar. Belli ki bizden çok korkmuşlar. Kara Ali'nin, senin inadını kıramayacaklarını, korkutamayacaklarını anlayınca başka tuzaklar kurmuşlar. Sanıyorlar ki biz anlayamayız, göremeyiz. Görsek de baş edemeyiz, katlarız... Dimdik dur Zerre, yıkma kendini. Ali çıksa ortaya daha emin olacağız." Sinan onu tamamlamak ister gibi söze girdi.

"Kara Ali'nin bir hatası varsa, o da Şefik'e bakıp Mürsel'i aklamayı, inanması onları iyi politikacı-kötü politikacı, iyi patron - kötü patron diye ayırması... Oysa adlarının, sanlarının önemleri bu kadar. Tek tek tümü bir sınıfı ve onun hizmetkarlarını oluşturuyor. Kabul ediyorum bu anlaşılması zor bir durum. Karşımızda tek tek insanlar varmış gibi oysa sistemin kendisi var.

Ya neyse, konuşuruz bunları da, aklıma ne geldi... yoksa bizimki olanları bir yerden duydu da kederden, utançtan içmeye mi gitti? Eğer öyleyse var mı git..."

"Ali dışarda içmez ki... beğenmez diğer rakıları... Gelirken yanımızda incir rakısı getirmiştik. Şantiyeden fırsat bulup geldikçe bir iki ondan içerdi. Kalanını da aylardır içmiyor. İnanmazsın belki ama Sinan çıksın, o zaman birlikte içeceğiz demişti."

"Bak Belkıs Hanım, görüyor musun... Senin böyle arkadaşların var mı?" diyen Sinan, Belkıs'ı daldığı düşüncelerden koparmak istedi... Pencereden sokağın ıssızlığını gözleyen Belkıs birden "Şu Ali değil mi?" dedi, "Ya şurada! Bir süredir kaldırımda oturuyor. Gelin buradan bakın!"

Sinan hemen kalkıp fırladı. Gerçekten Kara Ali bedbaht bir halde kaldırımda oturuyordu.

"Kaçak! Ne oturuyorsun burada? Evin yok mu senin?" dedi sertçe Sinan. Ardından da güldü.

Kara Ali, Sinan'ı tanıdığı anda boynuna sarılıp çocuk gibi ağlamaya başladı. Durduramıyordu kendini. Konuştuğu sözler ağlama-

sına karışıyor, hepsi anlaşılır, bir tam cümle etmiyordu. Ama Sinan anlamıştı.

"Hanımlar pencereden bizi izliyor. Oturalım şuraya da düzgünce anlat. Vay be ben de sanıyorum bana hasretin depreşti o yüzden ağlıyorsun! Şimdi sakın sakın anlat bakalım..."

"Ben Zerre'nin yüzüne nasıl bakacağım Sinan? Mürsel beni ayakta uyutmuş. Bahçeyi olduğu gibi otele katmışlar. Şantiyede işçiler benimle dalga geçtiler... Senin o övdüğün Mürsel Bey hangisiymiş göster, dediler. Karşıma bir fotoğraf çıkardılar. Fotoğrafın altında da Mürsel Bey'i öven bir yazı... Otelin açılışı olmuş bugün... Baktım, baktım... bu otel bu kadar nasıl büyümüş şaşırdım... Sonra anladım... tüm bahçeyi almışlar... hem de benim iznim, haberim olmadan... kan beynime sıçradı... bu halimi gören işçiler "ya" dediler, "makam, mevki deyip kediye ciğeri emanet eder misin? Sen burada bize karşı patronu savun, onun yerine patronluk tasla, orda seni..."

Yine ağlamaya tutulmuştu Kara Ali... "Zerre beni bırakıp gitse hakkıdır. Onun yüzüne nasıl bakacağım... Dedim Mehmet'e gideyim işin aslını öğrensin... Hizmetçisi açtı kapıyı, şehir dışına çıkmış... Telefonumu da şantiyede unutmuşum. Şantiyeye döneyim abimlerin haberi var mı bakayım dedim... Ortalık karışmış... polislerden geçit yok... En iyisi dedim, gideyim Mürsel'i bulayım, çekip alından vurayım... Onu da yapamadım..."

"Deli! Tatar Ramazan mı olacaksın başımıza!? O bile tek tek vurup kırmakla başa çıkamadı... Sen Kara Ali olarak kal! İnatçı, dürüst. Ee, biraz da gözü açık, mücadeleci ol... başımla beraber... Zerre'nin haberi var olanlardan. O da çok üzgün. Senin satmıyacağına hepimiz iknayız. Nasıl olduğunu bilmiyoruz ama belli çevirmişler bir dolap... Hep birlikte konuşalım anlayalım iyice..."

"Ya kardeşim sana da geçmiş olsun. Çok şükür çıkmışsın. Belkis yenge de çıktı dimi?... Şükür şükür... Nasıl oldu peki? Şefik mi yaptı?"

"Bak hala Şefik diyor..."

"Yoksa buna da mı Mürsel yapmış... Valla öyle desen inanırım artık..."

"Hala Şefikmiş, Mürsel'miş, Ahmet-Mehmet'miş... Bunlar aynı, aynı. Ama sana kötü bir haberim var. Çıktık da hakkımda gizli tanık bulmuşlar. Adama bir senaryo yazdırmışlar ki sorma... O yüzden kaldım bu

kadar içerde..."

"Sana Şirinköy'den kim bu hainliği yapar ki...? kimmiş bu adi şerefsiz, bulalım çeksin ifadesini... Avukatlar bulamaz mı? Başkentte de artık tanıdık birileri yok ki... Ama söz, bulalım ben çıkacak karşısına... Şefik'in adamlarından biri değilse neyim... Zaten hınçlıyım."

"Tesadüfen de olsa ben buldum kim olduğunu. Ama adamın hiçbir şeyden haberi yok..."

"Nasıl olmaz ya!?!... Kesin garibanın biridir, sana kendini acındırmıştır, sen de kıyamamışsındır... Ben çıkacaktık ki karşısına. Bari çekecek mi ifadesini...? Korkutsaydın biraz gözünü. Kimmiş, ben tanıyor muyum?"

"Sorma tanıyorsun... hem de çok iyi tanıyorsun... Durum karışık biraz. Misal sen böyle bir şey yapsan 'ben yaptım, der miydin?"

"Kabul etmiyor mu suçunu? Tabi gizli tanık olmasından belli... hem adi hem korkakmış..."

"Diyorum ya, adamın karşısına çıktım; bir şeyden haberi yok gibi davrandı. Beni kardeşi gibi karşıladı, boynuma sarılıp ağladı. Aynı sana anlattığım gibi, gizli tanık olayını söyledim, gizli tanığa demediğini bırakmadı. "Gel" dedi, "birlikte arayalım, senin devan benim davam."

"Vay yüzsüz, adi vay...! Demek bir de utanmadan böyle dedi. Sinan! Olum! Kim var bizim etrafımızda böyle utanmaz bir tanıdık? Ya, Çolaklardan Memiş diyeceğim ama o fırladığın bile utanması vardır. Hatırlıyor musun, bahçe olayında, önce Şükrü amcamın -kederli yutkundtu tuttu gözyaşını- tanığı olmuştu. Orda bile değildi. Sonra sen konuşunca düzeltti. O zaman gördüm Memiş'in bile utanması varmış..."

"Sen olsan utanırdın zaten, dimi?"

"Ya... niye örneği benden veriyor-sun, hiç tanımiyormuş gibi... Değil yüzüne bakmak, muhitinden bile geçemezdim. Zaten öyle bir şerefsizlik yapmışsam, vur beni daha iyi."

"Tehdit edilmişsindir belki, zorla yaptırmışlardır. Karınla, çocuklarınla tehdit etmişlerdir. Olamaz mı? Buna rağmen de mi vurayım?"

"Sen beni tanıyamamışsın Sinan! Elbet, kimse istemez karısıyla çocuklarıyla sınınamayı... Nasıl yapardım o zaman? Valla bilemiyorum... hariçten gazel okumak kolay tabi,

doğru diyorsun... Ama herhalde sana gerek kalmadan ben vururdum kendimi..."

"Hayat tatlı Kara Ali vurmazdın."

"Ya tamam belki vuramazdım ama imkânı yok öyle de yaşayamazdım. Sen benim en yakın arkadaşımın... Kolay mı bu ihaneti yapıp, bir şey yokmuş gibi yaşamak..."

"Tamam, peki sen yapsaydın der miydin? Sorumu yanıtlamadın."

"Utandırırım. Utancımından konuşamazdım. Belki ben de itiraz ederdim. Ama senin karşında direnemez, söylerdim. Neyse ödeyceğimiz kefarete, sana bırakırdım."

"Peki o zaman soruma cevap ver. Niye hakkımda gizli tanık oldun Kara Ali?"

Kara Ali donmuş gözler Sinan'a baktı. Sabahki şokun üzerine bu ikinci şokla kalbinde bir sancı hissetti. İki de kirpiklerini kırpmadan, adeta birbirlerinin zihnini okumaya çalışır gibi bakiştılar.

"O şerefsiz ben miyim yani?" diye kekeledi Kara Ali. "Şaka! Dimi? Ağzından çıkanın farkındasın dimi? Allah'ıma, kitabıma, çocuklarımla üzerine yemin ederim, ben yapmadım öyle bir şey. Ne karakol ne savcı... Bir buçuk yıldır şantiyede yatıp kalkıyorum, eve bile, güç bela gidiyorum..."

"Sinan, ben yapmadım o şerefsizliği...! Sana nasıl ispatlayayım...! Sen bir yol göster, ne yapmam gerekiyor...? Nereye istiyorsan oraya gidelim... avukata, karakola, savcıya... Nasıl olur böyle bir şey, kafayı yiyeceğim artık. Aklım almıyor, nasıl olur!"

"Ben yapmadım Sinan! Yemin olsun... Bir şey söyle... inanmıyor musun bana...?"

Tüm bu süre boyunca sokağın ilerisinde park etmiş Mehmet bey, onları izliyordu. Kara Ali'nin şantiyeden niye kaçtığını o da, otelin açılış haberlerini izleyince anlamıştı. Buraya gelme nedeni de, bu işte kendi parmağı olmadığına Kara Ali'yi inandırmaktı. Mürsel beyden hesap sormak artık kendi işi olacaktı. Böylece Kara Ali'den aradığı vekaleti de alıp her şeyi kapatabilecekti.

Ancak Kara Ali'nin yanında Sinan'ı görünce arabadan inmedi. Demek bırakılmışlardı. "Gizli tanığın kim olduğunu bilmiyorlar herhalde. Yoksa birbirlerinin boğazına sarırlardı" diye geçirdi aklından. Ama her şey bitmişti artık. "Sinan eskisi gibi arkasına Kara Ali'yi, ötekileri de almayı başarıp, gökleri inletse de, Mürsel bey de, ben de alacağımızı aldık. Bitti."

"Eee, Kara Ali Bey. Biz burada yıllarca dişimiz, tırnağımızla zirveye çikalım, sen bir inat uğruna milyonların üzerinde yatıp, yıllarca bize engel ol... Tarım yapacaktım paşam...! Hiç akli yok bu adamın ya...! kimin ihtiyacı varsa onun tarımına... Doğrusu, Mürsel Bey akıllı adam. Duvardan önce hangi taşları çekeceğini iyi biliyor..."

Mehmet bey, beylerin aklıyla övünüp durur, sonraki hamlelerini tartarken, Sinan'la Kara Ali kol kola eve geçtiler.

Kara Ali, Zerre, Sinan ve Belkıs neredeyse sabahlamışlardı. Uyku baskın geldiğinde kafalarını yastığa koymalarıyla gözlerini açmaları bir oldu.

Sinan'a gelen telefon depremi haber veriyordu. Abisi ağlamaklı bir sesle anlatıyordu. "Felaket kardeşim, felaket. Mahvolduk. Hacer'le çocuklar yanımda ama kardeşim İsmail'le babama ulaşamıyorum. Her yer zifiri karanlık, her yer inliyor. Acil yardım gerek. Ben burada hiçbir yere ulaşamıyorum." diyordu.

Birkaç saat içinde felaketin Şirinköy'de kalmadığını dehşetle görmüş, çocukları birbirine emanet edip, Kara Ali'nin abisinin arabasıyla yola çıkmışlardı. İnternette öğrenebildiklerini birbirleriyle paylaşmanın dışında neredeyse konuşmuyorlardı.

Kara Ali birden, daha fazla içindekini tutamayıp sordu:

"Mürsel'in konağı yıkılmış mı?" dedi. Bekledi. Kimse cevap vermeyince, "Belkıs bacım sen bak internette görünüyor mu? Mürsel'in konağı yıkılmış mı?" diye ısrar etti

Belkıs, "Hayır!" dedi. Bir süre sonra ekledi: "Otelin bir kısmı yıkılmış."

"Konaklar böyle yıkılmaz Ali. Yıkılma da yaparlar. Ama emekçiler yıkarsa..." dedi Sinan, zoraki gülümsedi.

"Demek Şirinköy'e böyle dönecektik ha..." dedi Kara Ali.

Gerçekler eninde sonunda kendi varlığını apaçık ortaya koyacaktı. Örtülerin ucunu kaldırım rastlantılar gibi görünür insana. Oysa başlangıçta sadece bir rastlantı olan yaşama imkânı bulur bulmaz kendi gerçekliğini hazırlayarak zorunluluğa dahil olur. Ve Kara Ali için gerçeklerin saati acımasızca işlemeyi sürdürecekti. Konaklar yıkıldığında gerçekler yeniden ama yeni ve bambaşka halde işleyecekti.

sarya

Lulu*

Dün akşamdan topladığı kapalı yaseminler gümüş tabağın içinde yavaşça açılıyor, açıldıkça oda yasemin kokuyordu. Yasemin kokusu onu yorgunluktan bitap düşene kadar sokaklarında oyunlar oynadığı memleketine götürüyor. Hani kalabalık ailesinde sabahlar bir curcunayla başlar konu komşu toplanıp falafel yemeğe giderler, çıkışta kadınlar çalgılarla hamamda toplanır, şen şakrak gülen suretler gün sonunda durgunlaşır. Nahed'in annesi bütün mahalleyi dolduran sesiyle bağırır: "Luluuu hadi çeşmeye gidiyoruz." Ters giydiği rengârenk terlikleri, elinde bakracıyla arkasına takılır annesinin. "Kaç defa dedim şu terlikleri düzgün giy diye, düşeceksin o olacak bak. " Hiç duymaz ki annesini Lulu ağzındaki sakızı patlatıp durur, seke seke yürür çeşmeye gidene kadar... "Ağırdır bakraçlar taşıyamazsın kızım sen." sözünü hiç dinlemez. İki üç adımda bir yere döker suyu. Eve vardığında bakracın yarısı dökülmüştür. Katıla katıla güler baba bu duruma. Sarılıp yanaklarından öper saçlarını okşayarak "Asfur" türküsünü mırıldandır gözleri kapanana kadar. Tek pencere bu odasını ve hayatı güzelleştiren tek şey Nahed'i memleketine götüren yaseminlerdi. Memleketini, memleketin dar sokaklarını, taş evlerini ve O'nu hatırlatan yaseminlerdi. Yasemin kokulu zarflarla mektuplaşarlardı ayrılık

zamanlarında... Halep Üniversitesi'nde Fransızca okumak için köyünden ayrıldığında ilk defa bu kadar uzak kalmışlardı birbirlerinden.

Kapalı yaseminlerin bulunduğu, tek gözlü, karanlık, eski ve izbe olan bu odanın giriş kısmındaki komidinin üstünde küçük bir yemek kabı... Dünden kalan yemeğin üstüne sivrisinekler dolmuştu. Bir grup halinde bir o tarafa bir bu tarafa gidip geliyor kulağının etrafında dolanıp duruyorlardı. Sinek sesleri sinirini bozmaya başladı. Komidinin üstündeki yemek kabını kaldırıp mutfığa giderken sinekler onu takip ediyordu. Kabı olduğu gibi çöpe attı. Bu sefer çöp kutusunun içinde, mutfığın penceresinde, dolap kapaklarının üzerindeydiler. Birkaç tanesinin kolunun üzerinde olduğunu küçük ısıriklardan sonra fark etmesiyle koluna vurması ve sineklerin kaçışması bir oldu. Dolabın üzerinden aldığı spreyi çöp kutusunun üstüne, mutfığın her yerine, salondaki pencerelere sıkmaya başladı. Duvarın üzerindeki tabloya, yamalı perdelere, askılığa, masa örtüsüne... Nahed çıldırılmışçasına spreyi bocalarken kutunun boşaldığını fark etti. Hızlı soluk alıp verirken kendini koltuğa attı. Naparsa yapsın sivrisineklerden kurtulamıyordu.

Eski, rutubetli ve daracık banyonun küçük penceresinin önünde yine sinekler vardı. Sahanlığın içindeki sabun erimiş yapış yapış olmuştu, içi sinek doluydu, birkaç sinek sabunun üstünde ölmüştü. Saçlarının, giysilerinin üzerinde her yerdeydiler. Lavabonun paslı musluğundan akan su damlaları sinirini bozuyordu. Uzun siyah saçlarını tutam tutam keserken gözyaşlarına hâkim olamıyordu. Aynadaki aksinden korkmaya başlamıştı. Kemikleri sayılacak kadar zayıflamış, avurtları çökmüş göz altları morarmıştı. Üzerindeki uzun çiçekli mintanının rengi solmuştu. Ayaklarının altına serdiği saç dolu bezi bağlayarak bir kenara bıraktı. Sinekler bezin içinden etrafa kaçışmaya başladı. Saçlarla birlikte sineklerden de kurtulmuştu. Artık "Lulu" diye biri yoktu.

"Saçtı... Uzundu... Yasaktı... Ve tehlikeli... Saç yastı. Saç ölüm. "Saç" şeytanın kötülüklerinin saklandığı yerdi. Hep gizlemek gerekiyordu rüzgârda savurmak varken. Saçımızı ne kadar gizlesek o kadar kapatı-

yorduk sanki toplumun bütün günahlarını. Saç bazen bir yenilgi, bazen bir başkaldırıydı. Mollaların yüzüne fırlatılan bir cevaptı. Saçı görüldüğü için yaşamı elinden alınan Mahsa Amini'ydi... Neden kapatıyorduk saçlarımızı... Oysa dans etmeliydi saç bir akşamüstü esintisiyle."

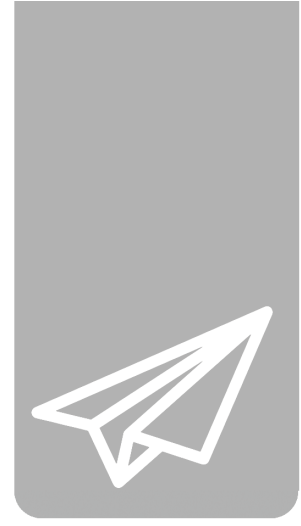
Nahed ağır adımlarla çıktı mutfaktan. Tablodaki surete bakakaldı bir süre. 'O' uzun siyah saçlarını çok sever, zaman zaman örer, papatyalarla süslerdi. "O"nu çok özliyordu. Yoktu, oysa güzel başlamıştı hikâyesi...

"O" bir gün çantama bir şiir kitabı bıraktı gizli gizli. Arasına kuru bir yasemin çiçeği... Her şey böyle başladı. Görüşmeye başladık. Kalbim her defasında daha hızlı çarpardı. Her geçen gün büyüyen bir sevgi... Kaçak göçek dersten kaçıp Şat-ul Ezrak'ta buluştuk. Kaktüs ve portakal ağaçlarının arasından geçerek, hasır ören kadınları seyretmeye gittik. Geçimini böyle sağlardı kadınlar. Biri hasır örerken neşeli bir türkü tutturmıştu. Öbürü kaç hasır ördükten sonra eve gideceğinin hesabını yapıyordu. İlgimi çeken bir kadın vardı. Ne zaman oraya gitsek sessiz sessiz uzaklara dalar asla konuşmazdı. Kafasından renkli, işlemeli, boncuklu tül bendini hiç eksik etmezdi. Çok sık ara verir, üzeri harflerle ve tarihlerle çizili tahta tabakasını açar tütün sarardı elleri titreyerek... Biraz muhabbet ettikten sonra el ele çıktık oradan. Sözleştik "O"nunla. "Yarın her zamanki yerimizde..."

Akşam kapı önü buluşması yaptık. Evin bahçesindeki dut ağacı şahitti. Çok seviyorduk birbirimizi; radyoda Ümmü Gülsüm çalıyordu, acı kahvenin kokusu esen rüzgârla yüzümüzü okşuyordu, o gün sabaha kadar sohbet ettik...

Her şey uzak güzel bir anı olarak kalmıştı. Biliyordu bir daha hiç yaşanmayacak. Askılıktan eşarbını aldı, saçına dokundu, artık saçı yoktu, kafasını örttü ve ağır adamlarla lojmanın odasından çıktı.

*Lulu: Suriye'de evin neşesi olan kız çocuğu.

ergül çiçekler

Ben Öldüm

Yemekten sonra, balkonda Asi'ye karşı çay içmiştik, elimizi, yüzümüzü ısırın kışın ayazına inat. Babam saçlarımdan öperek "Habibi" demişti bana. İçime dolmuştu bu sevgi ve benden anneme taşmıştı. Ona da sığmayarak dilinden abime akmıştı. "Bu yakışıklı da benim habibim!" Sonra hepsi bana, ya senin habibin kim, dercesine bakınca dört yaşındaki kardeşim Yüstra'yı alıp basmışım göğsüme, kalbimin tam üstüne ve "Bu dünya güzeli de benim habibim" demiştim.

Biz birbirimize sevgilim derken akıp gidiyordu Asi ve uzaklarda kar topluyordu bulutlar. Gökte yıldızlar, yüreklerimizde umut, Akdeniz'in koynunda uyuyan ve uyanan kadim kentimizde yüzbinlerce yürek-tik, mutlu ve bütün zorluklara karşı ayakta. Ölüm o gece bize ne kadar da uzaktı...

Beşinci kattaki güzel yuvamızda yaşayıp gidiyorduk. Gerçi taksitleri daha bitmemişti ama olsun, nasılsa bitirecektik. Annem ve babam çalışkan insanlardı. Nihayet abim de iş bulabilmişti, okullar kapanınca ben de işe girecektim. Dört koldan kapatacağımız ev borcumuzu. Tabi hemen bu yaz değil ama bir gün hepsini bitirecektik.

Yanılmışım, biz bu borcu hiç bitiremeyecekmiz. Çünkü ölüm sandığımız kadar uzakta değilmiş ve biz o gece son çayımızı içmişiz...

Son gördüğümde iki metre ötemde uyuyordu küçük kardeşim küçük yatağında. Bir ay geçti, ne onu bulabildiler ne de küçük yatağını. Şimdi o nerede bilmiyorum ama

yaşıyor, ben ise çoktan öldüm.

Ela gözleri vardı Yüstra'nın, ince tatlı dudakları, yanakları pembe pembe açardı. Öyle duru öyle masum bakardı ki gözlerini-ze. Ilgıt ılgıt dağ rüzgarları geçirdi kalbinizden. Tutam tutam kekik kokusuna benzerdi gülüşü ya da sıcacık bir deniz alizesine. Kıpır kıpır gülerdi, güzel güzel dalgalanan Akdeniz gibi. Sık sık kucağımda uyurdu gün batımları kadar güzeldi uyuması. Oysa o dalgalar hala burada. Oysa o rüzgarlar hala burada, hala burada kekik kokusu, hala pembe açıyor yanakları ve hala yaşıyor küçük kardeşim, hala uyuyor kucağımda ama ben öldüm.

Sesi, hiç gitmiyor kulaklarımdan. "Abla burası çok karanlık, korkuyorum, kurtar beni, abla beni niçin kurtarmıyorsun? Artık beni sevmiyor musun? Abla çok üşüyorum." Üç gün boyunca bağırırdı kardeşim ve sonra sustu, o minik bedeni yoruldu, dayanamadı. Ne kekik kokusu kaldı ne pembe açan yanakları...

Abim, "uyanın, kalkın, depresyon oluyor" diye bağırıyor, bize ulaşmaya çalışıyordu. Evin duvarları o an nereye gitmişti hiç bilmiyorum. Salonun yarısı çoktan çökmüştü ama o canını hiç sayarak bize doğru atılmıştı ki, üstümüze çöken tavan koyu bir karanlıkla ayırdı bizi. Sonrasını bilmiyorum.

Civandı abim, tam kalbinden cesurdu. Çivi gibi, selvi selvi ince uzun bir Arap süvarisi gibi yalın, ne göğsünde zırh ne heybesinde bir yük. Mülkü umudu, hazinesi aşktı. Güzel severdi, güzel konuşurdu ve çok güzel isyan ederdi. Ateşe atsalar yanardı ama yine

de başını eğmezdi. Yürüdü taş sokaklarında Antakya'nın. Tanırdı onu ağacı, evi ve bütün insanları bu Akdeniz kentinin. Şehrin yarına sevdalılarındandı ve sevdası adıyla özdeşti; Onur. Onur hiç ölür mü? Mümkün mü? O yaşıyor, ben ise öldüm.

Kendime geldiğimde her yan karanlıktı. Ne kadar zaman geçtiğini ise hiç bilmiyordum. Bir yerlerden soğuk bir esinti geliyordu. O tarafa sürünmeye başladım. Kolay değildi, sürekli ellerime, dizlerime bir şeyler batıyor, onları deliyor, kesiyor, kanatıyordu. Canım o kadar çok yanmış ve o kadar çok korkmuştum ki artık ne canım yanabiliyor ne de korkabiliyordum. Nihayet çıkabilmişim. Hava buz gibiydi. Etrafta neredeyse hiç ışık yoktu ama kentimizin yerle bir olduğunu görebiliyordum. Yer gök insan çığlıklarıyla doluydu. Tükenmişim, olduğum yere uzanarak yardım bekledim. Gelen giden olmadı. Olduysa da yardım edemedi. Ben de oracıkta ölmek istedim ve öldüm.

Hani bir şair diyordu ya, "Ağlasam sesimi duyar mısınız?" diye... Bırakın ağlamayı, biz günlerce haykırdık ama ne annemin ne babamın ne abimin ne kızkardeşimin ne de benim sesimi duyan oldu. Bu yüzden o zamanlar sağır olanlar şimdi hiç konuşmasınlar. Dokunmasın onlar ne acılarımıza ne de gözyaşlarımıza. Kırletmesinler, kendilerine benzetmesinler. İstemem o devletin güya şevkatli kollarını... Şimdi akıyorsa da yüzümüzden aşağıya gözyaşımız, yardım dilenmek için değil, kendi yaramıza yakı olsun diyedir. Aç, açıkta, yaralı, doktorsuz, ilaçsız, susuz o yaramız içindir.

Tam on gün sonra çıkardılar annem ile babamı. Zemheriye inat sarılmışlar sıcaklıklarına birbirinin. Duydum üç gün boyunca seslerini, üç gün boyunca yardım istediler. Üç gün boyunca birbirlerini ısıttılar. Fakat zemheriyi daha fazla ısıtmaya yetmedi güçleri. Aynı kız kardeşim gibi donarak öldüler, yıkılmış bir binanın enkazı altında ve yarım saatte

kurtarılabilecekken...

Bir çift kumru vardı balkondaki saksının dibinde. Onlar da güvenmişlerdi bizim gibi binanın sağlamlığına. O gece gitmemişlerdi niye bilmiyorum. Annemler gibi onlarda birbirlerine sarılıp ısınmaya çalışmışlardı. Belki de koca kent yerle bir olurken bizimle kalmayı seçtiler, kim bilir... Onlar da yaşıyor şimdi Antakya'nın göğünde süzülerek ve birbirlerine sevdalı şarkılar söyleyerek ama ben öldüm.

Ben ölürken vinç arandı, hilti, kepçe, dozer ama ne arandıysa bulunamadı. Sayısız insan vardı enkazların altında ya da kıyısında ama hepsi aynı çaresiz çığlıkları atıyordu. Kimi yaşamak istiyordu kimi onu kurtarmak. Fakat ne beton yığınlarının altındakilerin ne de üstündekilerin elleri birbirlerine uzanıyor, çıplak elleri betonu parçalayamıyordu. İşte buydu çaresizliğimiz, işte buydu beni öldüren.

Şimdi herkes bir şeyler söylüyor. Haklıyım diyenler var, gerçeği söylüyorum diyenler. Fakat birileri var ki onlar baştan beri yalan söylüyor. "Hemen yardıma koştuk, ilk gün oradaydık." Oysa tek yaptıkları yardıma koşanların yolunu kesmektir. Onlar yaşıyor ve yalanlar söylemeye devam ediyor, ben ise ölmeye her yalanla biraz daha...

Oysa her şey öylesine ayan beyan ki bu defa yalanla doğru birbirlerine karıştıramıyor. Çünkü şehirlere dolusu şahidim var, viranelerce tanıgım, mezarlıklarca davacım. Karanlık maskesi düştü onların, yüreklerindeki kötülük görüldü.

Kentim yıkıldı, sokaklarım, anılarım yok oldu. Öldü sevdiklerimin çoğu. Abim, kız kardeşim, annem, babam ve dostlarım, arkadaşlarım artık hepsi bende yaşıyor ama ben öldüm. Şimdi oturmuşum kıyısına Asi'nin ben ona bakıyorum, o ise acılarla dola dola akıyor. Asi de ağlarmış meğer. Su değil akıp giden halkın gözyaşlarıdır.

ziya serdar

Biraz Yenilik Uğruna

*"Ah, kimselerin vakti yok
Durup ince şeyleri anlamaya
Kalın fırçalarını kullanarak geçiyorlar
Evler, çocuklar, mezarlar çizerek dünyaya
Yitenler olduğu görülüyor
Bir türkü açtılar mı
Bıkıp kapatıyorlar
Geceye giriyor türküler ve ince şeyler."*

Gülten Akın

Hepimiz çok sıkıldık. Başta ekonomik buhran olmak üzere, bunun siyasal, sosyal, kültürel yaşama; aile, arkadaşlık, iş ilişkilerine ve duygusal ilişkilere yansımaları, göğsümüze çökmüş bir öküz gibi adeta. Pek çok şeyden şikayetimiz var, bilhassa da cümle yasaktan. Ama biliyoruz ki, en çok da içine düştüğümüz monotonluk ve her günü bir önceki günden hiç de farklı kıl(a)mayan bu rutin sıkıyor canımızı.

Hayat da gömlek değil ki eskisini çıkarıp giyelim yenisini. Üstelik gömlekler de artık ateş pahası. Öyle eskisi gibi kafamız esince "AVM'ye gittim, iki-üç yeni gömlek aldım" da diyemiyorum. Bunu dediğimiz günler mazide kaldı. Bir zamanlar t-shirt, defter, kitap, bardak veya bardak altı ve daha pek çok gündelik eşya üzerine gözümüzün içine sokula sokula basılan ve satır başında kral tacının hiç eksik olmadığı "keep calm and go shopping" telkinleri de piyasada uzun zamandır beş para etmediği için tedavülde kaldırıldı. Kapitalizm artık klasik

tarzda ve alışılmış argümanlarla rıza üretmiyor, bu da, toplumun aştığı her zorlu eşikten sonra sükunetini günden güne yitirip daha da fazla öfkelenmesine yol açıyor. Rahatlayalım diye gittiğimiz AVM'lerde en kıyırık eşyaya bile dünyanın parasını -kelimenin tam anlamıyla- bayılmak, bizi her defasında daha da derin bir buhrana sürükliyor. Zamanla rutin halini alansa, ne yazık ki bu derin buhran oluyor...

Ama yine de... İçimizi kuşatan ve rutin haline gelmiş olan bu buhrandan vazgeçemiyoruz da. Nedeni ise, ekseriyetle her keskin dönemde yaşanan hayal kırıklıkları. Pek çoğumuza öyle geliyor ki, arık koca bir bilinmezde içindeyiz, aslında her ne kadar öyle olmasa da...

Yaşam çok değişti. Hiçbir şey eskisi gibi değil. Bu yeni koşullara ayak uydurmaya gayret ederken, bozulan bir şeyler olduğunu da ayırt ediyoruz. Ve her şeyin daha da bozulmaması için, bir zamanlar rahatlıkla dile getirdiğimiz düşünceleri sessizce ken-

“Pek çok insan aynadaki suretinden bile korkar oldu, insan insanın yurdu bilmektense, “insan insanın kurdudur” masalına inandırıldı. Kimimiz az, kimimiz çok ama hepimiz inandık bu masala bir ölçüde. İyice ölçüp biçmeden ve olur olmaz her öküzün altında aradığımız buzağıyı ortamlarda satıyoruz “Bu gözlerden kaçır mı hiç?” cakasıyla. Oysa gözümüzün gördüğünü kulaklarımız duymaz oldu, kulaklarımızın duyduğunu dilimiz söylemiyor.”

dimize saklarken yakalıyoruz kendimizi. Yalnızca dünyanın seyircisi konumuna düşmekle de kalmıyoruz, ama zamanla kendimizin de seyircisi olmaya başlıyoruz. Bir süre sonra bu da keyif vermeye başlıyor, boşveriyoruz her şeye, koyuyoruz her şeyi... El attığımız her işte, tıpkı bi memur gibi “bitse de gitsek,” modundayız. Tabii ya, ne lüzumu var ki başında olduğumuz işlerin inceliklerini anlamak için vakit harcamaya... Nasıl olsa her şeye yabancılaşmışız... (Ama hayat “sıkılacak somun” değildir.)

Sanki daha iyisinin olmayacağına ikna olmuş gibiyiz ve haliyle bütün çabamız da daha kötüsüyle karşılaşmamak içinmiş gibi görünüyor. Ama hayat bize fikrimizi sormuyor ve çoğu zaman da ondan bize düşen şey amorti bile değil. Mevcut statükoya sarıldıkça görüyoruz ki o da ellerimizden kayıp gidiyor.

İnsan ilişkilerine baktığımızda, ya birine olan sevgimizi dile getirmekten imtina eder olduk ya da kızgınlığımızı... Korkuyoruz. Belki kaybetmekten, ya da kazanmaktan belki de... Çünkü mevcut alışkanlıklarımız iliklerimize kadar işledi, bu yüzden bizi

alışkın olmadığımız sorumluluklar altına sokacak olan ve sonunu kestiremediğimiz adımları atmadan evvel çok defa düşünüyor, genellikle de bu adımları atmaktan kaçınıyoruz...

Halbuki, her şeyin ilk adımla başladığını -tam olarak içselleştiremedikse de bunun böyle olduğunu muhtemelen- milyon defa duyduk.

Pek çok insan aynadaki suretinden bile korkar oldu, insan insanın yurdu bilmektense, “insan insanın kurdudur” masalına inandırıldı. Kimimiz az, kimimiz çok ama hepimiz inandık bu masala bir ölçüde. İyice ölçüp biçmeden ve olur olmaz her öküzün altında aradığımız buzağıyı ortamlarda satıyoruz “Bu gözlerden kaçır mı hiç?” cakasıyla. Oysa gözümüzün gördüğünü kulaklarımız duymaz oldu, kulaklarımızın duyduğunu dilimiz söylemiyor. Susuyoruz hep birlikte. En can alıcı meselelere dair ezberimizdeki hezeyanları şakımdan başka söyleyecek lafımız ise kalmamış. Ne yazık..!

Göz teması kurmadan yapılan konuşmalara dair içten içe “n’olcak ya, böyle de olur” dedikçe, birbirimizin yüzüne bakamaz ve yüz yüze konuşamaz olduk. Bunun sonucunda, yüz yüze, göz göze görüşmelerin yerini sosyal medyanın içerikten yoksun emojileri aldı. Artık orada gülüyor, orada ağlıyor, orada sarılıyor birbirimize; birbirimizi orada seviyor, orada sövüyoruz yine birbirimize. Yine de içimizi kemiren bir şeyler olduğunu da hissetmekten alıkoyamıyoruz kendimizi. Çünkü davulun sesi artık uzaktan hiç hoş gelmiyor. Eskaza elektriker filan kesildiğinde, dünyamız başımıza yıkılıyor. Çünkü kolayca kaçtık hep ve hala da kolayca kaçıyoruz. Ama unuttuğumuz bir şey vardı. Kolayın her zaman için zorun alternatifi olmadığı...

Yine unutmamamız gereken ve hepsinden de önemli olan şeyi unuttuk. Bir şeyleri değiştirmek, düzeltmek ve yoluna koymak için insana güvenmekten, ona inanmaktan ve hayatın bizi yanıltmasına / yanlışlamasına izin vermekten başka seçeneğimizin olmadığı hakikatini... Bu durumda geriye dönüp baktığımızda bir arpa boyu yoldan fazlasını görebilenler epey azaldı.

Şimdi kime sorsak, herkes aynı şeyi söylüyor, “Hayat benim karşıma vicdanlı,

dürüst ve ahlak sahibi birini çıkarmadı." Ne demeli şimdi buna? bunu tümünden reddederken kestirip atmak da vicdani, dürüst ve ahlaki bir davranış olmaz, çünkü doğruluk payı da var. Ama garip olan şu ki, herkes aynı şeyi söylüyor. Demek ki, bu işte bir iş var...

O da bence şu; hiçbirimiz ne kendimize ne de başkalarına hata yapma ve bu hatalardan ders çıkarma fırsatını ve hakkını tanımıyoruz. Zor beğeniyoruz, kolay vazgeçiyoruz... Hem kendimizi ve kendimizden, hem de başkalarını ve başkalarından.

Sonuç mu? O gayet açık.

Herkes kendini yalnız hissediyor. Ama herkes, yalnızlıkta yalnız olmadığını görse de, bir diğerinin derdine hemhal olmak yerine, bir "ayrıcılığı" daha elinden almışçasına karşısındakinin yalnızlığını küçümseyerek hissediyor kendi yalnızlığını... "Seninki de bişey mi? Amaan!..."

Ne kadar dibi görürsek görelim, ihmal etmediğimiz bir şey var: Sidik yarıştırmak.

Bir tür cehennemde yaşadığımızı düşündükçe -nedense- tek bir soru geliyor aklımıza. "Ben ne günah işledim?" Şimdi konuyu günah-sevap terminolojisi ekseninde tartışmanın yeri yok ama bunu bırakalım bir anlığımıza. Bu tür benmerkezci söylemlerin hiç kimseye ve hiçbir şeye bir faydası yok, çünkü hepimiz eşit ölçüde "günahkar"ız ve de eşit ölçüde "masum". Hiçbirimizin şahsına özel bir muamele yok, çünkü hepimiz -biçimsel olarak kimi farklılıklar gösterse de, özünde aynı hayatı yaşıyor, hepimiz şöyle ya da böyle aynı dertlerle cebelleşiyoruz. Bunun nedeni, hepimizin temelde ortak bir özelliğimizin olması, bu özelliğimiz insan olmamız.

Ama eğer bir şeylere illa ki bir ad koyacaksak, içinde yaşadığımız şeye, evet, "cehennem" diyebiliriz. Lakin şu da var ki, "Eğer bir cehennem varsa, burada, çoktan aramızda; her gün içinde yaşadığımız, birlikte, yan yana durarak yarattığımız cehennem..."* dir. Bu bize acı çektiriyor, etimiz yanıyor. Ve avare avare dolanıp durur olduk şurda burda... Niçin? Elbette acı çekmemek için. Doğru ya, kim ister ki acı çekmeyi?

Acı çekmeyi hiç ama hiç istemiyoruz. Öyleyse tekrar Calvino'ya kulak kabartalım ve bakalım ne diyor bu konuda...

"İki yolu var acı çekmemenin: Birin-

cisi pek çok kişiye kolay gelir: cehennemi kabullenmek ve onu görmeyecek kadar onunla bütünleşmek. İkinci yol riskli: sürekli bir dikkata ve eğitim istiyor" diyor Calvino ve ekliyor: "Cehennemin ortasında cehennem olmayan kim ve ne var, onu aramak ve bulduğunda tanımayı bilmek, onu yaşatmak, ona fırsat vermek."*

Evet ikinci yol riskli: Hem de çok riskli: İşin sonunda neler olacağı hususunda hiç kimse hiçbir garanti veremez. Hatta bu, söz konusu dahi olamaz.

Doğal olarak, bu sözleri işittiğinde, sanki kendisinden evvel kimsenin aklına gelmeyen onun aklına gelmiş ve kimsenin göremediğini görmüş gibi "o işler öyle kolay değil ha..." veya "o işler zor işler..." diyenler de çıkmıştır elbet, daha da çıkacaktır. Ama onlara aldırış etmeyelim. Mesela, en nefret ettiğim bu iki cümleyi duyduğumda, nendendir bilmem Coldplay'in "Nobody Said It Was Easy" (Kolay Olduğunu Söyleyen Yok ki) şarkısı gelir aklıma ve neşelenirim. Hem değil mi ki hayatta kolay olan herhangi bir şey zaten yok. Bırakalım birileri halinden memnunsu ve prangalarıyla yaşamaya devam etmek istiyorsa, varsın öyle yaşasın. Biler, yalnızca başını kabuğundan dışarı çıkarıp risk aldığı anda ilerleyebilen kaplumbağayı örnek alalım.

Karşımıza çıkan bütün zorlukların üstesinden gelebilmenin ve prangalarımızdan kurtulmanın en iyi yolu, öncelikle sağlıklı bir durum analizi yapmak ve sonrasında korktuğumuz şey veya şeyler ne ise, üzerine gidebilmeyi göze alabilmek ve ilk adımı atabilmekten geçiyor.

Mesela, bu ilk adım şöyle de olabilir; öncelikle her zaman yaptığımız şeylerin bir listesini çıkarıp, önem sırasına göre ilk elden vazgeçebileceğimiz alışkanlıklarımızı belirlemek ve şayet gerekiyorsa, yerine ne koyabileceğimiz üzerinde kafa yormak.

Şu an yapmıyorsak, en kısa zamanda bir çiçek yetiştirmeye başlayabiliriz. Kendimiz dışındaki canlıların yaşamı için kaygılanmak ve onların yaşayabilmesi için emek ve vakit harcamak, o canlıyı canımızın bir parçası gibi sahiplenmek... Ya da etrafımızdaki insanlardan vazgeçmeden yeni insanlarla tanışabilir, yeni dünyalara girebilir veya başkalarını kendi dünyamıza davet edebili-

riz. Yahut varsa, birine karşı uzun zamandır içimizde tuttuğumuz duyguları, sonucu ne olur diye bir kaygıya düşmeden, gidip muhatabının gözlerinin içine bakarak söyleyebiliriz; veya bunu hiç değilse deneyebiliriz. O zaman bir şeyler bize mutlaka yeni, değişik ve alışılmıştın dışında gelecektir. Bu yeniliği, değişikliği ve alışılmıştın dışında olanı tanımayı, onu yaşatmayı ve ona fırsat vermeyi bildikçe, içine düştüğümüz tekdüzeliğin duvarları önce çatırdamaya başlayıp sonra yıkılacaktır. Yeter ki biz kararlı olalım.

Ne var ki bütün alışkanlıklarımız bir yana, öncü olan bizler, yine tıpkı bir proleter gibi ve Umut Çakır'ın söylediği üzere, "emeğine ve azmine güvenmeye alışkın" olma ile mükellefiz. Her şeye rağmen ve nerede olursak olalım; içeride -dışarıda, fabrikada, tarlada, tek başımıza yahut başkalarıyla yanyana...

Eh, yaprakların kurumaya, yeşilliklerin sararıp solmaya yüz tutacağı bu hazan gün-

lerinde, kalkmış "çiçekten-böcekten" dem vuruyorum ben de... Ne gelir elden... Birilerinin de devrim için bunu yapması lazım, diye düşünüp aldım elime kalemi...

Ve madem ki bu sohbe bir şiirle başladık, öyleyse bir şairin şiirini aratmayacak denli estetik ve zarif bir Hüsnü Arkan dörtlüğüyle bitirelim yine bu sohbeti:

"Bir dağ yıkılıyor ah, içimizde
Bir çiçek büyütmüşüz, saksıya sığmaz
Ne sevmekten korkmak,
Ne zulümden korkmak, bize yakışmaz"

Dilerim ki, bu yazıyı okuyan bütün işçi ve emekçi dostlarımın-kardeşlerimin yüreklerine dokunabilmiş, ufak da olsa bir kıpırdanma yaratabilmiş ve az da olsa duygularına tercüman olabilmişimdir.

Gerisi lafi güzaf...

Aydın mısın?

dosya

"Tam çağı işe başlamanın doğan günle
Bul içine tükürdüğün kitapları yeniden
Her satırında buram buram alın teri
Her sayfası günlük güneşlik
Utanma suçun tümü senin değil
Yırt otuzunda aldığın diplomayı
Alfabelik çocuk ol

Yollar kesilmiş alanlar sarılmış
Tel örgüler çevirmiş yöreni
Fırl fırl alıcı kuşlar tepende
Benden geçti mi demek istiyorsun
Aç iki kolunu iki yanına
Korkuluk ol"

CARUS.

Aydın mısın?

Nâzım Hikmet'in 'Karanfilli Adam' şiirinin Yunan kahramanı Beloyannis
Çizim: Picasso

Kendine aydın diyen ama bir fular, pipo ve gözlükten ibaret olan ne çok insan var memlekette. Aydın olmak için bir fular ve bir gözlük yeterli midir? Fularlı, gözlüklü, eli kalem tutan bilgili herkese aydın denir mi? Aydın kimdir? Neye benzer? Ne yer ne içer?

Aydın denince, düşünce sorunlarıyla ilgili kişi anlamında kullanılan "entelektüel kişi" akla gelir. Kimi zaman "entel" kısaltmasıyla da karşılaşırız, ki bu doksanlı yıllarda bizim memlekette okumuş, bilgili, kültürlü insanlar için kullanılan bir aşağılama sözünden başka bir şey değildi; entelektüel olamamış yarı aydınlar için kullanılırdı. Hatta sadece edalı bir duruş, bir fular ve bir gözlük ile aydın halleri takınan insanlar için halkımızın eleştiri biçimiydi. Bir taraftan da bilgili insandan korkmanın, onu hor görmenin, aşağılamanın bir biçimine dönüşmüştü.

Şimdi Rıfat Ilgaz'ın şiirinden yola çıkarak, "Aydın mısın?" diye sormak istiyoruz size. Aydın olma halinden, bunun nasıl bir şey olduğundan ya da olmadığından söz etmeye Ilgaz'ın dizeleriyle başlamak istiyoruz.

*Kilim gibi dokumada mutsuzluğu
Gidip gelen kara kuşlar havada
Saflar tutulmuş top sesleri gerilerden
Tabanında depremi kara güllerin
Duymuyor musun*

*Kaldır başını kan uykulardan
Böyle yürek böyle atardamar
Atmaz olsun
Ses ol ışık ol yumruk ol
Karayeller başına indirmeden çatını
Sel suları bastığın toprağı dönüm dönüm
Alıp götürmeden büyük denizlere
Çabuk ol*

*Tam çağı işe başlamanın doğan günle
Bul içine tükürdüğün kitapları yeniden
Her satırında buram buram alın teri
Her sayfası günlük güneşlik
Utanma suçun tümü senin değil
Yırt otuzunda aldığın diplomayı
Alfabelik çocuk ol*

*Yollar kesilmiş alanlar sarılmış
Tel örgüler çevirmiş yöreni
Fırıl fırıl alıcı kuşlar tepende
Benden geçti mi demek istiyorsun
Aç iki kolunu iki yanına
Korkuluk ol*

Aydın, tanımı gereği kafasıyla ve çok büyük bir inatla toplumu değiştirmek için mücadele eden kişidir. Münevverdir. Işık saçandır etrafına. Ve taraflıdır; madem tarih sınıflar savaşımı tarihi, madem sınıflar arası uzlaşmaz çelişki tüm zorluğuyla devam ediyor, o zaman aydınının da hangi sınıfın yanında olduğunu seçmesi gerekir. Aydının meselesi de sınıfsaldır.

Sınıfının aydını olmak, sınıf için aydın olmak, olaylara her zaman ezilen sınıfın çıkarları doğrultusunda bakmak... Ona yol göstermek, onunla birlikte bir yolu yürüme ve değiştirmek dünyayı... Aydının görevi biraz da budur.

“Korkuluk ol” diyor Rıfat Ilgaz. Aydın olmanın tavrı büyük bedelleri göze almakta, o bedelleri ödeyenlerin yanında olmakta, hiçbir şey yapamıyorsak da açıp kollarımızı iki yana korkuluk olmakta. Faşizmin, gericiliğin,

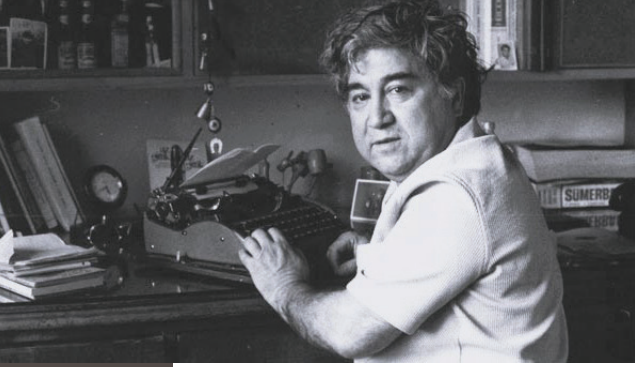
dinciliğin bu toplumun değerlerini yok etmesine izin vermemek için mücadele etmesinden direnmekten geçiyor aydının yolu. Her daim yapacak çok şeyimiz var diyor bize.

Aydın politik tavrıyla, tutumuyla, kafasıyla mücadele eden insandır. Mücadele etmeyen bir aydın aydın değildir. “Kafası ile mücadele etmek zorundadır. O nedenle de kafası koparılır.” der Yalçın Küçük. O yüzden de Türkiyeli aydınının tarihi yalnızlıktan kaçışın tarihidir. Yalnızlık aydın için her zaman büyük bir sorundur. Yalnızlığından örgütlenerek, örgütlü şekilde hareket ederek kurtulur aydın. Hem toplum içinde hem aydınlar içinde örgütlenerek kurtulur yalnızlığından.

Aydınların mücadelesi çok eskilere dayanır. Nazım Hikmet’in 1929’da Resimli Ay dergisinde başlattığı “Putları Yıkıyoruz” kampanyası kendilerinden önceki sanatçılar kuşağına kocaman bir çarpı atma eylemidir. Kendinden önceki yazış ve düşünüş biçimlerini aşan bir yola girerler. Ve bu yolda büyük başarılar elde eder dönemin aydınları.

Aydınlar hemen her dönemde siyasal alana da müdahale etmiştir. Aydınların yayınladıkları bildirgeler bu müdahalelerin yansımalarıdır. Barışseverler bildirgesinden aydınlar dilekçesine bir dizi tavrı alış vardır aydınların.

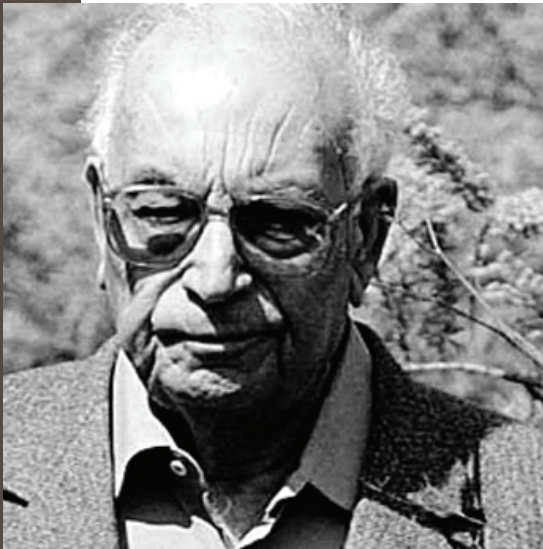
- Behice Boran’ın başkanlığında 14 Temmuz 1950’de kurulan, aralarında Sinan Cemgil’in babası Adnan Cemgil’in de bulunduğu Türk Barışseverler Cemiyeti, Kore’ye asker gönderilmesine karşı çıkan Barışseverler Bildirisi adlı bir bildiri hazırlayıp halka dağıtırlar.
- Aralık 1961’de Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal ve Doğan Avcıoğlu’nun kurucusu olduğu Yön Dergisi’nin ilk sayısı ’60 darbesinden sonra gelişen siyasal atmosferin içinde işsizlik, yoksulluk ve artan siyasal baskılara karşı hazırlanan bir bildirge ile çıkar.

Aziz Nesin

Behice
Boran

Zülfü Livaneli

Yaşar Kemal

- 12 Eylül faşist darbesinden sonra aralarında Aziz Nesin, Haluk Gerger, Bilgesu Erenus'un da olduğu 1256 aydının dönemin Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e hitaben yazıp imzaladıkları 15 Mayıs 1984 tarihli Aydınlar Dilekçesi sonrasında birçok aydına karşı dava açılır. Saldırıları başladığında bazı 'aydın'lar da mahkemede imza atıldığını reddeder. Kartal Tibet, sarhoş olduğu için dilekçeyi nerede imzaladığını bilmediğini, Fikret Hakan artistler kahvesinde dilekçeyi okumadan, tiyatrolara devlet yardımı sanarak imzaladığını, Öztürk Serengil de artistler kahvesinde pişti oynarken kendisine dilekçenin toplu konut kredisi diye imzalatılarak oyuna getirildiğini söyler. Yıldız Kenter ve Mete Tapan gibi bazı isimler de yazı ile başvurup imzalarını çekerler.
- 17 Eylül 1986'da yine Aziz Nesin öncülüğünde yazılan Ekmek ve Halk Dilekçesi ekonomik kriz ve yoksulluk üzerinde durur.
- 25-26 Aralık 1993'te Yaşar Kemal öncülüğünde İHD organizasyonu ile İstanbul'da Demokrasi Kurultayı yapılır.
- 2005 yılında yeni ceza yasası düzenlemeleri, artan milliyetçilik, çeşitli yerlerde bayrak yakma provokasyonları ve Kürt halkına karşı linç girişimlerinin olduğu bir dönemde aralarında Adalet Ağaoğlu, Zülfü Livaneli, Müjde Ar gibi isimlerin de olduğu 200'e yakın aydın ve sanatçı "Kaygılıyız Uyarıyoruz" başlıklı bir metin yayınladılar. Kürt halkına karşı şoven saldırıları kınarken aynı zamanda silah bırakma çağrısı da yaptılar. Yaşar Kemal ve İsmail Beşikçi bu bildiriye imza atmazlar. Bu tartışmalar sonrasında Adalet Ağaoğlu İHD'nin PKK etkisinde olduğunu iddia ederek dernek üyeliğinden bile ayrılır.
- 15 Temmuz 2005'te Militarizme ve Şovenizme Karşı Aydınlar Bildirisi, Haluk Gerger, İsmail Beşikçi, Ragıp Zarakolu'nun da aralarında olduğu aydınlar tarafından hazırlanır. Türk aydınları, Kürt aydınları ve Marksist sosyalist aydınlar ayrı ayrı metinler kaleme almış, yollar ve amaçlar ayrılmıştır.
- 2000li yıllarda başlayan silah bırakma, çatışmasızlık ortamı tartışmaları 2016 yılında imzaya açılan "Bu Suça Ortak Olmayacağız" bildirisine kadar devam eder. Bu bildiriye imzalayan Barış Akademisyenlerinin yargılamaları hala devam ediyor.

“Bu Suça Ortak Olmayacağız”
bildirisi imzacıları akademisyenler

Aydınlar kritik süreçlere müdahale etmekte bir yöntemi olarak bildirgeyi hep kullanagelmışlerdir. Kritik dönemlerde kritik sözü söyleyebilmek, bunu kamunun önünde beyan etmek, faşizmin her türden saldırısını düşündüğümüzde büyük bir eylem olabiliyor. Bir bildiriye imza atmak çoğu zaman işsiz kalmak, toplumun bir kısmından soyutlanmak, yargılanmak, tutuklanmak hatta kimi zaman öldürülme tehlikesiyle aydınları yüz yüze bırakıyor. Türkiye’de yaşayan hemen hemen her aydın bu sonuçları gayet iyi biliyor.

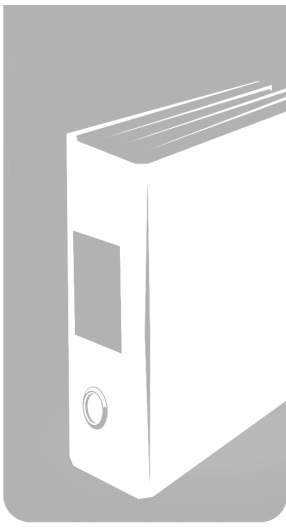
Aydınlar için bu büyük bir eylem olabiliyor, çünkü iktidar aydından her dönem şartsız koşulsuz biat istiyor. İşte bu yüzden de uzlaşmayacağını beyan etmek aydın için devrimci bir eyleme dönüşüyor.

Biat etmeyen aydınlar sürekli tutsak düşme tehlikesiyle yüzyüzeyken bir yanda ülkenin hapishaneleri de aydınların sürekli gündeminde olmaya devam ediyor. Sosyalizm düşü kuran insanlar hapishanelerde çok ağır koşullar altında tutsak kalıyorlar.

Doksanlı yıllarda yükselen zindan savaşlarında ve zaman zaman tutsakların başvurduğu açlık grevleri ve ölüm oruçları eylemlerinde de aydınlar tutsakların sesini dışarı taşıma görevi almışlardır. Yaşar Kemal bu aydınların başında gelir. Ama aynı Yaşar Kemal ilerleyen dönemlerinde devletten ödül de alır. Yani aydın olmak, bir ömür boyu aydın kalmak zor iştir. Aydınların topluma karşı sorumlulukları bir ömür devam eder.

Aydın bir ömür geleceğe umutla bakmalı, toplumun en karanlık dönemlerinde de umut vermelidir. Kültürel hegemonyayı ele geçirmeye çalışan, toplumu aydınlanmadan uzaklaştırmaya çalışan ve aydınları, aydınlanmayı yok etmeye ant içmiş bu dinci gericilik ve baskı iktidarında umudu yeşerten aydınlara ihtiyaç her zamankinden daha çok görülüyor.

Topluma umut veren, yol gösteren aydınlara ve yalnızlıklarını kırıp aydınları bir araya getirecek günlere ulaşmak dileğiyle...

temade çınar

Masalçılar

Hikaye şöyle anlatılır.

Bir balıkçı köyünde balıkçılar balığa çıktıklarında köyün masalcısı bütün gün dolaşıp akşam anlatacağı masalı toplar. Ağlar çekilirken balıkçılar, akşam masalcının anlatacağı masalın merakıyla geçmiş masalları aralarında anlatarak güle eğlene evin yolunu bulurlar. Yemekler yenir, ateşin etrafında toplanılır, masalcı ateşin gölgesinde canlandırarak şaşkın ve dikkatli gözlerle masalını anlatır. Günün yorgunluğunu üzerinden atmış köylüler güle eğlene uyumaya giderler.

Günlerden bir gün birisi, "Biz bütün gün yorgunluktan ölüyoruz. Üstelik hayatımızı tehlikeye atıyoruz. Oysa masalcı bütün gün yan gelip yatıyor. Bundan sonra o da bizimle denize çıkmalı." der. Düşünür, tartışır ve adamı haklı bulurlar. O günden sonra masalcı da hiç şikayet etmeden onlarla balığa çıkmaya başlar. Akşam olduğunda masalcı da yemeğinden sonra herkes gibi ateş başında bir şeyler içip yorgun düşüp uyuyup kalır. Günler günleri kovalar, köy neşesini ve heyecanını kaybeder. Bir akşam masalcıya "eskiden bize masallar anlatırdın hadi yine bir masal anlatsana" derler. Masalcı, "Ama bütün gün sizinle çalıştım, hiç masal hazırlamadım ve üstelik çok yorgunum, hadi herkese iyi geceler." deyip omuzları düşmüş olarak yatağına yol alır. Ertesi sabah balıkçılar teknede işe katılan bir kişiden vazgeçmeye karar verirler. Balıkçılar sonraki günlerde masalcının harika masallarıyla yeniden gülümseyen yüzlerle uykuya dalar ve sabah şakalaşarak işe koyulurlar.

Şöyle bir düşündüğümüzde bu hikayedeki masalcının türlü versiyonlarını yaşamımızda görebiliriz. Ozanlar, dengbejler, meddahlar, evliyalar, gezginler, sokak şarkıcıları, sanatçılar, aydınlar, yazarlar, medya çalışanları, aka-

demisyenler, bilim insanları, sporcular, mimarlar, aşçılar, belediye ve temizlik görevlileri, güvenlik görevlileri, sendika görevlileri, öğretmenler, hukukçular, sağlıkçılar, memurlar, astronotlar ve daha niceleri... Toplumun bir kısmı üretirken yine toplumun kendi ihtiyaçları için bazılarını yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak için ayırır. Bu hizmetkarların bir bölümü var ki onlar, taşıyıcılar ya da bir yazarımızın da dediği gibi "sevinç işçileri" dir. Beden işlerinden ayrılmış ve finanse edilmiş olmaları sayesinde nispeten ayrıcalıklı, elit bir hayat yaşarlar.

Bu sayıdaki yabancılaşmaya karşı beyin egzersizimizde dikkatimizi bizlere toplumsal yaşamın olmazsa olmaz ihtiyaçlarını sağlayanlara ama özelde yaşam sevinçimize katkıda bulunanlara, hikayemizdeki masalcılara, sanatçılara yönelteceğiz.

İster vergiler yoluyla ister sendikalarda olduğu gibi bir sandık aracılığıyla olsun toplumsal işler için ayrılmış bu insanlar zaman içinde profesyonel hatta maaşlı çalışanlar haline geldiler. Kimi beyaz yakalılar, kimi bazı kurumlarca finanse edilen sanatçılar, kimisi etkinlikler yoluyla topladıklarıyla yaşayanlar... Uzun yüzyıllar boyunca köy köy gezen ozanlar, meddahlar ya da güreşçiler gibi gittikleri yerlere bilgi, eğlence taşıyan ve gittikleri yerlerde yaşamlarını idame ettiren bu insanlar bugüne geldiğimizde daha karmaşık bir sistemin parçası oldular. Feodal dönemde derebeyi himayesinde sanatlarını yapanlarla sokaktakiler arasındaki fark, bugün büyük şirketlerin, yapımcıların himayesindekilerle bu destekten mahrum olan ya da uzak duran sanatçılar arasındaki fark gibi.

İşyerlerinde aralarında birer yevmiyelerini sandukada toplayarak içlerindeki en cevval arkadaşlarını patronun karşısına gönderen işçilerin doğrudan seçtikleri ilk işçiyle bugününün konfederasyon başkanlarını karşılaştırmak artık mümkün değil. Aynı şekilde, bir mintan, bir hırka, bir deynek ile kar kış köy köy gezen bir dengbeyle ya da meddahla bugününün starları arasında kilometreler var.

Bugüne baktığımızda özünü görmekte güçlük çektiğimiz bu taşıyıcıların çoğunluğu onları yaratanlar tarafından değil egemenler tarafından ele geçirilmiştir ve onların amaçları için kullanılırlar. Sermaye tarafından kullanılması onların üretkenler tarafından finanse edildiği gerçeğini değiştirmez. Yapı Kredi yayınlarını, İş Sanatı ya da Sabancı Müzesini finanse edenler bu tekellere çalışan işçilerden elde edilmiş artı değerlerin bir kısmıdır. Hatta merkezi bütçeden aldıkları teşvikler sayesinde bizden kazanıp bize yeniden satarlar. Herhangi bir gösteriye gittiğimizde aldığımız biletle sanatçıyı, menajerini, yapımcıyı, reklam afişinin giderlerini, merkezi bütçeyi ve benzeri her bir şeyi de finanse ederiz. Bu ilişkiler karmaşıklaştıkça sanatı üretkenlerle onun sahipleri arasındaki açının açıldığını, saikliğin belirsizleştiğini çoğu zaman yadırgamayız bile.

Hypatia

Yunan filozof, matematikçi ve astronom. İskenderiye Kütüphanesi'nde felsefe, matematik ve astronomi üzerine dersler verdi. Yeni Platonculuk öğretisine bağlı olan Hypatia, Atina Akademisi'nin Eudoxus'un başını çektiği Matematik geleneğine üye idi. Hypatia doğayı; mantık, matematik ve deney ile açıklamaya çalıştı. Hıristiyanlığın Roma istilası sırasında İskenderiye Valisi Orestes ile İskenderiye piskoposu Cyril arasında anlaşmazlıklara sebebiyet verdiği ve politik işlere karıştığı gerekçesi ile 415 yılında kıptî Hristiyan bir çete tarafından taşlanarak öldürüldü.

Geordano Bruno

Rahip, matematikçi, gökbilimci, filozof.

Engizisyonda 7 yıl boyunca yargılandı. İdam kararının verildiği duruşmaya ve idama dinin tezlerini çürüten yeni bir tez öne sürmemesi için diline kanca takılmış olarak getirildi. Düşünceleri ve kitapları döneminin bilim insanlarına önemli katkılar sağladı. Kendi kilisesinden kovuldu.

17 Şubat 1600 tarihinde, "Campo de' Fiori" Meydanında çıplak bir şekilde diri diri yakıldı. Bugün aynı meydanda heykeli bulunmaktadır.

"Böylece, 16. yüzyılda üç büyük mezhebe ait kiliseler tarafından aforoz edilen tek filozof olma ayrıcalığına sahip oldum. Roma Katolik; Napoli, 1576, Calvinist; Cenevre, 1579 ve Lutheran Protestan Helmsedt, 1589... Eğer birbiriyle çatışan görüşlerdeki güç sahiplerini aynı anda kızdırmayı becerebiliyorsanız, doğru bir şeyler söylüyor olma ihtimaliniz yüksek."

Bütün o hazinenin bin yıllar süren insanlık birikiminin türlü zorluklar ve bedellerle bize taşınan mirasımız olduğu gözlerimizden, yaşam telaşımızdan uzağa düşer. Daha da önemlisi zamanla masalcıya ne kadar ihtiyaç duyduğumuzun, yaşadığımız gerilim ve boşluğun farkına bile varmayız. Sevincimiz de tıpkı diğer varlıklar gibi üreticileri ve sahibi biz olduğumuz halde sürekli bizden uzaklaşır. Bir operaya, baleye, konsere, gösteriye hatta tiyatroya hiç gitmemiş milyonlarcamız var. Televizyonda izledikleri abur cuburu eğlence hatta kültürel etkinlik kabul eden milyonlarca insan var.

İnsanlığın binlerce yıllık kültürel birikimini ve onun yoğun emekle yaratılmış olduğunu, tıpkı üretim gücümüz gibi bizden çalınmış olduğunu duyumsarız. Sermaye güçleri ile bizim aramızda sürüp giden savaşın bir yüzü de buradadır. Onlar bizim değerlerimizi bize satarak yeniden yeniden kazanırlar. Onun dilinin, duygularının ve aklının gücünü bize karşı savaşlarında bir araç olarak kullanırlar. İktidarın sahipleri tüm tarih boyunca olduğu gibi bugün de kendi kültürlerini yaratmak ve ayakta tutmak için onu sadece ama sadece kendi elinde tutmak istiyor. Bizler de sermayeye karşı savaşımızda bu değerlerimizi hem kültürümüzü genişletmek hem de moral gücümüzü yükseltmek için kullanmak istiyoruz. Bu çelişki tıpkı ücret-zaman konusundaki uzlaşmaz çelişki kadar uzlaşmaz...

Artık hikayemizin konusu, köydeki masalcının bu savaşın ortasındaki durumu. Bugünkü masalcının durumu hayli karmaşık. Bu konu belki binlerce sayfada anlatılmış, tahlil edilmiş ve belki de çoğunda aynı sonuca varılmıştır. Her sanatçının "Kralın sofrasında soytarı olacağıma, halkın kavgasında eşkiya olurum!" diyen Yılmaz Güney gibi konunun sadeliğine vakıf olmadığını hepimiz biliyoruz. Ya da Neruda gibi "Türküleri yapanlar yasaları yapanlardan güçlüdür." deme özgüvenini gösteremediğini... Devrimci bilince ulaşan sanatçıların ve aydınların da tüm zamanların egemenleri tarafından nasıl saldırıya uğradıklarına da şahidiz.

En sade haline döndüğümüzde o güne kadar biriktirdiği beceri ve birikim için gerekli zamanı borçlu olduğu topluma karşı sanatçının bu durumu çözümlemesi nasıl mümkün olur? Nasıl ki sanatın sahipleri onun üzerinde hak iddia etmeyecek kadar ona yabancılaşmışlar, sanatçı da kendisine yabancılaşmış. Ama bu yabancılaşma kabul edilebilir mi? Bütün yaşamsal ihtiyaçları toplum tarafından karşılanarak çok az emekçi çocuğunun kavuştuğu aydınlanma ve yaratıcılığını kullanma ayrıcalığına kazanmış bu kişilerin kendisini yaratan topluma düşmanlaşması, tarafını karıştırması nasıl mümkün olur? Kapitalizmin iki yüz yılda yarattığı yanılısamanın geldiği boyutun ispatı değil mi, aydın katmanların önemli bir kısmını bizden alan bu yabancılaşma, yozlaşma ve hatta çürüme...

İnsancılığından hiç şüphemizin olmadığı 2000 yılında, herkesin sindiği bir dönemde, Harbiye açık hava konserinden ölüm orucundakilere “Sayılmayız parmak ile, tükenmeyiz kırmak ile” türküsüyle selam gönderen Erkan Oğur, nasıl oldu da “çok yetenekli” bulunduğu, faşizmin önde gelen temsilcilerinden birine “sanat adına” destek oldu? Bunun tepkisi ve şaşkınlığı emekçiler tarafında dalga dalga büyürken Oğur hata yaptığını ifade etti. Hatası öyle önemli bir tarihsel hata ki... Oğur, perdesiz gitara adını vermiş, virtüöz kabul edilen bir dünya sanatçısı... İbrahim Kalın kim? Tarihte herhangi bir faşistin yanında yer alan herhangi birisi gibi yok olup gidecek birisi... Erkan Oğur tarihsel bilinci olsa kendisini düşürdüğü durumu görmez miydi? Onun bu bilinci taşımasını sağlayacak olan bir okulu olsaydı böylesi bir duruma düşer miydi? Yılmaz Erdoğan ya da Yavuz Bingöl gibileri de... Ancak Erkan Oğur’u onlardan ayıran ve bizleri üzen onun kişisel, günlük çıkarlarını gözetmeden, gerçekten sanatına duyduğu aşkla bunu yaptığını biliyor olmamız... Sonuçta trajedi neredeyse aynı... Konunun üzerinden o kadar zaman geçti, Erkan Oğur’un bir röportajda hata yaptığını söylemesi Erdoğan’ın danışmanları düzeyinde “korktu, kaçtı, sindi” sözleriyle cevap buldu. Kalın, Oğur’a “canı sağ olsun” dedi. Tartışmalar bitmiyor...

Bu tartışmanın iki yönü olması önemli. Daha önce tanık olduğumuz sarayın sofrasına gidenlerde olduğu gibi değil. Emekçi kitlelerin baskısının aydınlar üzerindeki etkisi bu kez karşımıza ayan beyan çıktı. Faşizmin ambargo saldırısına uğrayan Melek Mosso konserlerinin yasaklanmasından sonra Erdoğan’a “özür babında” bir iltifat göndererek iktidar cephesinden kaybettiklerini “kazandı”... Faşizmde, zamanın “normal” akışında beklenen budur. Yapraklar dökülür... Erkan Oğur’un özürü ise emekçi kitlelereydi. Erkan Oğur bunu da emin ki insani hisleriyle, samimi bir utanma duygusuyla yaptı yoksa tarihsel bir bilinçle değil... Elbette bunun her iki taraftan da sonuçları olacak. Daha önce Harbiye tavrıyla yeni albümü ekonomik ambargolarla engellenmiş ülkedeki tüm kapılar ona kapanmıştı. Oğur, özrüyle bize yaprakların aynı zamanda yeşerdiğini de bir kez daha gösterdi.

Benzer bir durumu zeytin dalı operasyonunda gördük. Hep bir ağızdan herkes “Allah devletimize zeval vermesin, askerimizin ayağına taş değmesin” sözleriyle oradan buradan açıklama yapma yarışına girmişti. Bu dönem “kim demedi” saldırıları dönemi oldu. Bırakın bu hareketi eleştirmeyi, hareketi kutsamayanlar linç edildi. Diğer taraftan saldırıyı kutsayanlar da saldırıya uğrayanlar tarafından listelendi...

Peki bu durum sanatçının makus tarihi midir? Sanatçı, bu çekiştirilme durumunda bir nesne olmaktan nasıl kurtulur da tarihin öznesi olur? Sanatçının, aydınının tavrı,

Nef'i

Divan edebiyatının hem yaşadığı dönemde hem de sonrasında bir okulu olan Nef'i dört dönem padişahına yazdığı gazel, kaside ve hicivleriyle ünlüdür.

Dönemin padişahı 4. Murat'a pek çok gazel ve hiciv yazmakla birlikte onu herkesin içinde deccale (şeytan) benzeten hicvini de okur. Günlerden bir gün Nef'i'nin bir hicvini okuyan 4. Murad'ın tahtının bir köşesine bir şimşek isabet eder. Bu olay uğursuzluk olarak yorumlanır. Padişah Nef'i'yi hiciv yazmaktan men eder.

Saray odunluğunda kementle boğulan Nef'i'nin cesedi 27 Ocak 1635'de Sarayburnu'ndan denize atılır.

Nef'i nin arkasından pekçok yazar ve ozan ona methiyeler yazar.

Federico García Lorca

İspanyol ozan, şair ve oyun yazarı, ressam, piyanist ve besteci.

Lirik şiirleri ve şarkıları halk arasında hızla yaygınlık kazandı. Tiyatro oyunları ülkenin her tarafında gösterildi. Yerel konuları evrensel temalarla işledi. Genç yaşına rağmen Rafael Alberti, Pablo Neruda gibi bir çok önemli şairlerle birlikte etkinliklerde yer aldı. İç Savaş başlayınca Madrid'den ayrılarak Granada'ya gitti. Granada'da bir gece, 16 Ağustos 1936'da milliyetçiler tarafından 38 yaşında kurşuna dizildi. Bugün hala oyunları dünyanın her yerinde sahnelenmektedir.

tarafı onun eğitimine, aydınlanmasına, kişiliğine bağlı, günlük tesadüfi çıkarlarına göre mi belirlenir?

Yalnız bir aydın, sanatçı için evet, öyle...

Eğer onu gözeten, yol gösteren bir örgütlenmesi yoksa bir aydının, sanatçının düşebileceği tuzakların haddi hesabı yok. Çok yönlü örgütlenmiş bir sistem karşısında yalnız bir işçinin, emekçinin başına gelebileceklerle aydınının sanatçının başına gelecekler arasında çok da fark yok. Her türlü ajanlaştırma, sorgu odaları, rüşvetler daha da olmazsa kara listelere alınma, tutuklanma hatta öldürülme... Tüm çalışma hayatı patronun, yapımcının iki dudağı arasında karşılıklı tehdit ve güçler dengesi üzerine oynanan oyunlarla geçen zorunlu oyunlar... Dışarıdan parıltılı görünen yaşantıların nasıl da çöküşlerle, gösteriye dönmüş hayatlarla, intiharlarla, müptezelliklerle sürüp gittiğini hepimiz izliyoruz. Tüm bunların dışında kalıp mütevazı bir hayat yaşamayı seçmiş olan bir sanatçının nasıl dışlandığını, yoksulluğa itildiğini de...

Diğer bir kesim ise halkın arasında yaşayan ve onun sevgisini, saygısını kazanmış olanlar... Onların her sözü, her davranışı, kiminle el sıkıştıkları yakından takip edilir. İzleyenler magazin dünyasının türlü çirkefliklerine aldırılmaz da "kendi sanatçısının" her duruşundan etkilenir. Birilerine meydan okuduysa kendisiymiş gibi gururlanır, bir yerde boyun eğdiyse kendi evinde yaşanmış gibi hicap duyar. Ancak bu sanatçıların da zorluklar içinde diken üstünde, sınırlarda yaşadığını görmemek mümkün değil.

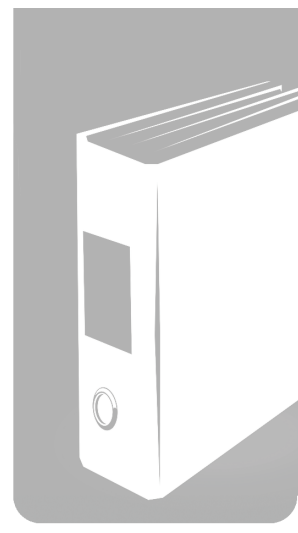
Bu sistem böyle sürüp gittikçe bu kısır döngüler de böyle sürüp gidecek...

Köyümüzün masalcısının en güzel masallarını o pırl pırl parlayan gözlere anlatmaya devam etmesi için onun yalnızlığını "bireysellik" lafazanlıklarıyla kutsayanları elinin tersiyle itmesi gerekir. Gelişmekte olanın elinden tutacak ve yaratıcılıklarını özgürce ortaya koyacak olan güçlü aydınlara ve sanatçılara ihtiyacımız var.

Ancak birbirine sıkı sıkıya kenetlenen, sanat dünyasının kurallarını evrensel ilkelerle yeniden gözden geçiren, kendi kurallarını uygulayan sanatçılar ve aydınlar emekçilerin aydınlanmasında yer alabilir.

Aydınlarımızın ve sanatçılarımızın seçimleri hem kendi yaşamlarını hem de emekçilerin bugünlerini ve geleceklerini etkileyecek düzeyde değiştirebilir... Birçok sanatçının Gezi ayaklanmasında aldığı tavırdan ve bugün ayakta durma, bir araya gelme mücadelesinden umut verici mesajlar alıyoruz. Daha önce pek çok kez sanatçıların emekçilerin mücadelesine ilham verdiğine tanık olduk. Bugün de herkes açısından önemli bir dönemeçler, dönemeçteyiz...

Bakalım bundan sonra masalcı bize ne anlatacak?

e. ruda

Sanat, Sanatçı ve Politika Üzerine

I.

Sanatçı toplumun neresinde durur? Ya da bir yerde durmak zorunda mıdır? Taraf olmak zorunda mıdır, yoksa politikadan bağımsız, sınıflar üstü bir varlık mıdır? Sanatçının toplumdaki yerini bulmak için şüphesiz ki öncelikle sanatın toplumdaki yerini bulmak üzere bir yolculuğa çıkacağız. Sanatçıların ve sanatçı olmak isteyenlerin dikkatine! Bu yolculuğa hiçbir zaman politik olarak tarafsız olmamış bir yol arkadaşıyla çıkıyorsunuz. Dolayısıyla rotamız sizi pamuklara sarıp altın bir kafese oturtmak üzere oluşturulmamıştır.

Yolculuğumuza, sanat tarihinde özgürlüğün ve barışın simgesi haline gelmiş Guernica adlı eserin yaratıcısı Pablo Picasso'nun, bu yazıda ulaşacağımız sonuca işaret eden şu sözleriyle sert bir başlangıç yapalım:

“Siz bir sanatçıyı ne sanıyorsunuz? Eğer bir ressamsa sadece gözleri olan, bir müzisyense sadece kulakları olan, bir şairse kalbinin her köşesinde sadece lir olan bir aptal mı? Tam tersine, dünyadaki ateşli, mutlu ya da korku verici olaylara karşı her an uyanık, bu gibi olayları yansıtmaya hep hazır siyasal bir varlıktır sanatçı. Tarafsız kalmak bahanesiyle, kendinizi yaşamdan nasıl koparabilirsiniz? Yaşantınıza böylesine çok şey katan diğer insanlarla ilgilenmemek nasıl mümkün olabilir? Hayır, resim evleri süslemek için yapılmaz. Düşmana karşı bir saldırı ve savunma aracıdır resim.”

II.

Sanat tarihine baktığımızda, ilk uygar toplumlardan bugüne, sanatın toplumla ilişkisine dair birçok iz bulabiliriz. Bu ilişkinin izini sürerken kullanacağımız

Nazi iktidarının sanata saldırılarından en ünlüsü
"Dejenere Sanat Sergisi"
1937

kavramlar olduğundan, politika ve ideoloji kavramlarını tanımlayarak başlamak anlaşılır olmak bakımından daha doğru olacaktır. Türk Dil Kurumu'na göre politika; devletin etkinliklerini amaç, yöntem ve içerik olarak düzenleme ve gerçekleştirme esaslarının bütünüdür. Bu doğrultuda politikanın devletin toplumsal ve ekonomik yapısını yansıttığı söylenebilir. İdeoloji ise en basit ifadeyle bir dünya görüşüdür. Toplumsal bilincin, siyasal, hukuki, bilimsel, felsefi, etik, sanatsal fikirlerin tümünü ihtiva eder. Sadece bu tanımlamadan hareketle bile, sanatın ideolojik bir etkinlik olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Geçmişten bugüne sanatın en belirgin iki işlevi propaganda veya protesto aracı olarak kullanılagelmiş olmasıdır. Şehir devletleri ve imparatorluklar, iktidarlarını yüceltmek amacıyla anıtsal olarak sanatı kullanmışlardır. Roma İmparatorluğu'nda, para, madalya ve anıtlar politik semboller olarak yaptırılmış, şatafatlı törenlerle yağma ve savaş esirlerini sergilemek üzere mimari mekanlar tasarlanmıştır. Hükmüdarlar, ihtişamlı ve iktidar hissi uyandıracak bir biçimde betimlenmiştir. Ortaçağda sanat ile politika iç içe geçmiş, Hristiyanlığa ait temalar anlatılmış ve dönemin iktidarlarının çıkarları korunmuştur. Rönesans döneminde en ünlü sanatçılar bile çoğunlukla hamileri için sanatsal üretimlerde bulunmuşlardır. Devrimler de sık sık imgeler aracılığıyla yüceltilmişlerdir. 18. yüzyıl itibariyle modernizm ile birlikte ise, sanatın özerkliği ve kendine has problemlerine yoğunlaşmış, sanat için sanat yapma fikri doğmuştur. Marksistler bunu burjuva bir tavır olarak nitelendirmiş ve eleştirmiştir. 1. Dünya Savaşı dönemine gelindiğinde sanat yine en güçlü propaganda araçlarından biri olma işlevini üstlenmiş, özellikle asker toplama afişlerinin reklam ve film afişlerine benzer biçimde tasarlanması şeklinde karşımıza çıkmıştır. Özerk sanat söylemlerinin 1950'lerde ABD'de doruğa ulaşmış olmasına karşın, tam da bu dönemde ABD tarafından Sovyetler Birliğine karşı soyut dışavurumculuk ekolünün finanse edildiği bilinen bir olgudur. Muhtemelen bu ekolün temsilcileri bu propagandanın aracı olduklarının farkında bile olmamıştır. Dolayısıyla teoride sanatın siyaset karşısında tarafsız olduğu ifade edilirken, pratikte sanat siyasi bir araç olarak kullanılmıştır. 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla birlikte postmodern zamanlara gelindiğinde, uluslararası büyük şirketlerin kurdukları küresel ekonomide sanat, müzeler, bienaller ve diğer mecralarla bu siyasal ve kültürel ağların denetimine girmiştir. Günümüzde, kalabalık kitlelere ulaşabilmesi açısından medyanın önemli bir propaganda aracı olması, sanatın bu işlevini sonlandırmamıştır; iktidarlar özellikle resmi belleği yaratmada mimari ve heykel ile anıt yapımından sergilere, festivallere kadar sanatı propaganda amaçlı kullanmaya devam etmektedir.

Propaganda amaçlı üretilen sanat eserleri, görüldüğü üzere egemen ideolojilerin imgelerini üreterek, mevcut ikti-

dar ilişkilerinin korunmasında, iktidarın eylemlerinin meşrulaştırılmasında önemli rol oynamaktadır. Diğer bir taraftan, kültür endüstrisi içerisinde angaje edilmiş olsa da sanat bir özgürlük alanı olarak görülmüş ve egemen ideolojiye karşı direniş veya savaş aracı olarak protesto amaçlı sanat eserleri de üretilmiştir. Bu eserler, egemen ideolojinin şekillendirdiği imgeleri yıkmayı, yerine yeni imgeler koymayı amaçlamıştır. Örneğin yazının başında bahsi geçen Guernica adlı eser, 1937'de Nazi Almanyası'nın İspanya iç savaşı sırasında Bask kasabası Guernica'yı bombalamasının resmidir ve savaşın getirdiği acıların bir protesto şeklinde resimle ifade edilmiştir. Renksizdir Guernica, çünkü savaş, renkleri bile öldürmüştür, kurbanlar ise ıstırap içinde ağlamaktadır.

III.

Sanat eserinin bir propaganda veya protesto niteliğini haiz olma iddiasında bulunmak zorunda olmadığını düşünebilirsiniz. Egemen ideoloji de politika dışında münzevi bir yaşam sürme isteğiyle onun gizli bir taşıyıcısı olmanızdan memnun olacaktır. Bu noktada günümüzde sanatçıların politikayla ilişkisini bir düşünelim. Örneğin sanatını etliye sütlüye karışmadan politika üstü bir şekilde ürettiğini iddia eden sanatçıların, eninde sonunda bir taraf olmaya zorlandıklarını, hiç değilse buldukları yerden egemen ideolojiye bir selam çakmak zorunda kaldıklarını, aksi halde herhangi bir şey söylemelerine gerek olmaksızın, hatta tam da bu yüzden, yeterince vatansever olmamak ile suçlandıklarını, egemen ideolojinin taşıyıcısı olmayanların yasaklandıklarını, dışlandıklarını, egemen ideolojinin imgelerini reddedenlerin ise ya ahlaksızlık ya da teröristlik ile yaftalandığını görürüz. Sanatsal üretimleri sebebiyle ömrü cezaevlerinde, sürgünlerde geçen, ya da en iyi ihtimalle sefalet içinde yaşayan sanatçılar görürüz. Böyle bir ortamda, sanatın politik bir işlevi olmadığını söylemek, açıkça politik bir söylem değil midir? Ve bu politik söylem egemen ideolojinin çıkarına değil midir?

Feodalizmden kapitalizme geçiş sürecinde iktidarı ele geçirme mücadelesi veren burjuvazi, sanatçıyı kendi safına çekme amacıyla elbette sanatın özerkliğini savunmuş, sanatın özerkliği iddiasını bile politik bir amaçla ileri sürmüştür. İktidarı ele geçirdikten sonraki süreçte ise bu düşüncenin devrimci içeriğini boşaltarak kendi lehine biçimlendirmiş, sanatçıyı sadece sanatın kendi

Anna Seghers

Faşizmin kendine tehdit olarak gördüğü yazarlardan biri olan Anna Seghers faşizm yıllarında birçok partili aydından biriydi.

1928 yılında Almanya Komünist Partisi'ne (KPD) üye oldu ve sonraki yıl Proleter Devrimci Yazarlar Birliği kurucu üyesi oldu. 1930 yılında Sovyetler Birliği'ne ilk seyahatini yaptı.

Nazilerin başa geçmesinden sonra, Anna Seghers kısa süreliğine Gestapo tarafından gözaltına alındı.

Kitapları Almanya'da yasaklandı ve 1933 yılındaki kitap yakma eyleminde yakıldı.

1950 yılında Doğu Almanya'ya taşındı. Dünya Barış Konseyi üyeliğine ve Alman Sanat Akademisi kurucu üyeliğine getirildi. 1951 yılında Doğu Almanya (DDR) Ulusal ödülünü aldı. 1952 yılında Demokratik Alman Cumhuriyeti Yazarlar Birliği başkanı oldu.

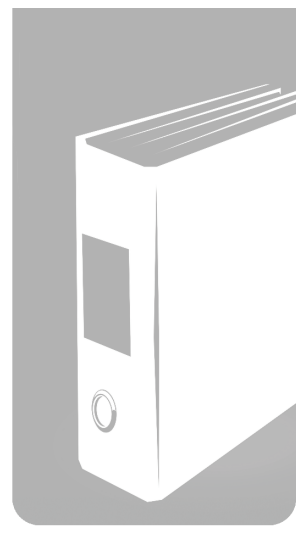
biçimsel tartışmaları içine itmiştir. Dolayısıyla sanatın tarafsızlığı iddianız, sizi zımnen de olsa bir taraf olmaya iter. Marksist bir anlayışla, çıkarları çelişen sınıflara bölünmüş bir toplumda, sınıflar üstü bir yerde duramayacağınız gibi, bu toplumdaki egemen sınıfın çıkarlarını ifade eden ideolojinin bir taşıyıcısıdır, ya da değilsinizdir. Egemen ideolojinin imgelerinin yerine yenilerini koymak iddiasındasınız, ya da egemen ideolojinin imgelerini kabul etmektesinizdir. Görüldüğü gibi politikadan bağımsızlık, toplumdaki hiçbir birey için olmadığı gibi, sanatçı için de söz konusu değildir. Sınıflar üstü bir varlık olmadığı gibi, politika üstü bir varlık da olmamıştır hiçbir zaman. Bununla birlikte, sanat elbette üreticisine bir özgürlük alanı tanır. Fakat bu özgürlük onun ayaklarını yerden kesen değil, aksine ayaklarını yere basabilmesini sağlayan bir özgürlüktür. Ayak basacağı zemin ise, açıkça veya zımnen, onun kendi seçimidir.

IV.

Değindiğimiz bütün hususlar göz önünde bulundurulduğunda, herhangi bir sanat eserinin, öyle ya da böyle, bir hayat görüşünü, dolayısıyla bir ideolojiyi yansıttığını söyleyebiliriz. Sanatçı salt kendini anlatsa dahi, bir biçimiy-le içinde yaşadığı toplumsal koşulları anlatmaktadır. Ve bu toplumsal koşulları ifade ediş tarzıyla istese de istemese de politik bir yerde durur. Bu duruş ona zarar vermiyorsa, politika üstü altın bir kafeste yaşamasından değil, durduğu yerin egemen ideolojiye ve onun imgelerine dokunmuyor olmasındandır. Peki gelişen ve dönüşen bir dünyada, değişime ayak direyen bir ideolojinin taşıyıcısı olan sanatçı, nasıl olur da bununla övünür? Kendi içinde bile anlam ve biçim itibarıyla sürekli değişmekte olan bir alandır sanat. Hem kendi içinde, hem de politikayla ilişkisinde sürekli bir değişim halinde olan sanatın üreticisi olma iddiasındaki bir kişi nasıl olur da yeni imgeler üretmek istemez? Yeni imgeler üretmeyi arzulamayan bir kişi nasıl sanatçı olur ve eseri nasıl bir estetik değer taşır?

Sanatın ve sanatçının politikayla ilişkisini salt görüşler ve söylemler üzerinden irdelemek, sizi kaçınılmaz olarak bir saf-satalar yığını çıkarsamaya itecektir. Ve bu saf-satalarla ilişkiniz, ayaklarınızı bastığınız zemini belirleyecektir. Picasso'nun sorusunu yineleyelim; Siz bir sanatçıyı ne sanıyorsunuz?

Sanatçı politikadan ve toplumdan bağımsız olmak şöyle dursun, politikanın ve toplumun önemli bir öznesidir. Politik imgeler de üretir, kendisi üzerinden politika da üretilir, kendisine karşı da. Kendi iradesinden bağımsız, politik olarak bir yerde durur ve bu onun tutsaklığı değil, yaşam alanıdır. Herkes için olduğu gibi sanatçı için de bu böyledir. Bu yüzden hiç var olmayan altın kafesinizden çıkın, derinliğe bakın ve ayak basacağınız zemini seçin. Yolculuğumuz o zaman bir yere varacaktır.

S. Ş.

Hafıza¹ ve Bellek²

Yaşamlarımıza ölümler giriyor. Adlar birer sayıya dönüşüyor. Her ölüm birlik, ondalık, yüzlük sayılar halinde kazınıyor belleklerimizde. Altı Mayıs'ta üç fidan, Kızıldereli'de on yiğit, Taksim'de otuz dört devrimci, Gezi'de on genç, Soma'da üç yüz bir işçi, Suroç'ta otuz üç sosyalist genç, Ankara'da yüz üç kişi... Bunlar bize kalabilen sayılar ve kimimiz için birer sayı bile olamayan arda kalan ölümler.

Ömür akıp gidiyor, bazı sayılar unutuluyor bazı sayılar adlara dönüşüyor. İki bin yirmi iki yılının haziran ayında yapacağım bir görüşmeye kadar benim için de sayılardan ibaret olan Madımak yavaş yavaş ete kemiğe bürünüyor.

Bir haziran günü yaptık ilk görüşmemizi. İki Temmuz'un, Madımak Otelinin, Sivas Katliamının bir sanal müzesi yapılacaktı. Proje kapsamı bununla sınırlı da değildi. Sözlü tarih görüşmeleri, belgesel, web belgesel ve kütüphane bölümleri de kurulacak büyük bir dijital platform kurulması fikri vardı. Bu beş bölümden sanal müze kısmı için çizim yapmam isteniyordu. Proje henüz kafalarda somutlaşmamıştı. Yol-

da öğrenilecekti biraz. Belli olan tek şey portrelerdi. Katliamda yitirdiğimiz otuz üç kişinin portrelerini çizecektim. Birkaç sahne, belki otelin çizimleri, belki farklı birkaç çizim daha eklenecekti. Heyecanla karışık bir gururla "olur" dedim, "olur" dedik. Önümüzde topu topu bir sene vardı. Katliamın otuzuncu yılına yetişmesi gereken bir projeydi. Tarih değiştirilemezdi. Planlar çıkarıldı, takvimler konuşuldu, çalışılmaya başlandı.

Sanal müze olarak önümüzde duran tek örnek, savaş sırasında Nazilerden saklanıp bir evde gizli bir bölmede yedi yüz altmış bir gün saklanan Anne Frank'ın müzesiydi. Amsterdam'da olan

1 Madımak Katliamı Hafıza Merkezi: www.madimak.org

2 12 Eylül 1980 Darbesiyle ilgili Türkiye'nin ilk dijital müzesi ve insan hakları arşivi: www.bellemuzesi.org

ve ziyarete açık bu ev-müze aynı zamanda sanal ortamda modellenerek sanal geziye de açıldı. Web sitesinden girişiniz sanal ev-müzedeki odaları tek tek dolaşabiliyor, eşyaları tıklayıp bilgi alabiliyor, müzik dinleyebiliyor, video izleyebiliyordunuz. Madımak Oteli Müzesi belki biçim olarak dünyada ikinci, ama içerik olarak, bir katliamın sanal müzesi olma özelliğiyle bir ilk olacaktı. Projenin heyecanı da sorumluluğu da buradan geliyordu.

Avrupa Alevi Dernekleri Federasyonu'nun yüklenici olduğu projede farklı disiplinlerden birçok insanla birlikte çalıştık. Grafik tasarım, 3D modelleme ve animasyon, 3D nesne modelleme, müzik, fotoğraf, video çekimleri ve kurgusu, seslendirme, deşifre, İngilizce çeviriler, yazılım ve yüzlerce belki binlerce dokümanın taranması, arşivlenmesi... Her biri bazen tek bazen birkaç kişilik ekiplerce yapılan işler. Ve bunu yapan ekipler, çekim ekibininin dışında, birbirini hiç yüz yüze görmediler. Adına sonradan Madımak Katliamı Hafıza Merkezi³ diyeceğimiz bir sanal merkezin oluşma süreci de sanal oldu. Avrupa, İstanbul, İzmir ve Ankara'dan ondan fazla insan bir seneyi aşkın süre boyunca sanal ortamda görüştü, sanal ortamda üretti, sanal ortamda paylaştı, sanal ortamda tartıştı, yeri geldi sanal ortamda kavga etti. Adına yakışır bir şekilde üretildi sanal hafıza merkezi. İstanbul'dan katılan tek kişi olarak benim yalnızca proje koordinatörü Eylem ile yüz yüze tanışma fırsatım oldu, o da çok tesadüfi bir biçimde gerçekleşti. Başlı başına dijital çağa uygun bir proje olarak üretilmiş ve sunulmuş oldu Hafıza Merkezi.

Üretim aşamasının estetik ve teknik işleri devam ederken, ben de çizmeye başladım. Henüz tasarım olarak netleşmeyen ve projenin ilk altı ayı boyunca da netleşmeyecek web portal giriş çalışmalarıyla başladım üretmeye. Giriş için farklı tasarım fikirleri vardı. Madımak Katliamına biraz daha uzaktan bakan bir araştırmacı gözün odası fikri bunlardan biriydi. Bir dedektif misali katliamı inceleyen, kanıtları toplayan, muhtemel suçluların fotoğraflarını asan birinin odasına girilecekti. Bu fikir bana hep soğuk gelmişti ama sonuçta ekip işi böyle bir şeydi. Önerileri çizdim ilk başlarda. Benim önerim hep otelin resepsiyonundan girmek yönündeydi. Madımak Oteli'ni somut olarak görmediğimiz bir dijital portal fikrine hiç sıcak bakmadım. O yüzden bu önerimin çizimlerini de yaptım. Bir süre sonra dedektif odası fikri kabullenildi ve üretimleri hazırlandı. Bir yandan otel sanal olarak üretildi. Madımak Oteli'nin dış cephesi, resepsiyonu ve odaları 1993 yılındaki orijinaline uygun bir planda 3D modellenmeye başlandı. Modellemeler, tasarımlar, arşiv toplamalar, çekimler sürerken ben de eş zamanlı olarak portreleri çizmeye Metin Altıok ile başladım.

Portre çizmek diğer çizim işlerine hiç benzemez. Her bir çizimden önce yaşam öykülerini okudum. Kiminin altmış altı yıl kadar uzun, kiminin on iki yıl kadar kısa yaşamlarına baktım tek tek. Ekibin topladığı tüm kişisel dokümanları inceledim. Onlara dair ince detayların peşinden koştum. Bazılarının arkasında bıraktığı bir dünya, bazıla-

³ Proje ismi Madımak Katliamı Hafıza Merkezi olarak proje yürürken belirlendi.

rının ise yalnızca birkaç küçük fotoğraf ya da obje vardı. Bir çalışkan karınca Asım Bezirci, içine kapanık ama bir o kadar yetenekli Uğur Kaynar, çelimsiz bir vücudun arkasında yatan bir romantik dev Metin Altiok, yirmi iki yıllık yaşamına onlarca insanın ömrünü sığdıramayacağı kadar üretmiş yetenekli virtüöz Hasret Gültekin, doktorluktan şairliğe uzanan bir yolun yolcusu Behçet Aysan, Avrupa'dan festival için kalkıp Sivas'a gelen halk müziği sanatçısı Edibe Sulari ve onun davetiyle gelen Sehergül Ateş, en birikimli halk ozanlarından Nesimi Çimen ve Muhlis Akarsu ile Muhlis'in eşi Muhibe Akarsu, karikatürleriyle deli dolu 'dino' Asaf Koçak, belgesele gönül vermiş Erdal Ayrancı, fotoğraflarla yaşayan Mehmet Atay, tiyatroya ve birbirine bağlı iki can İnci Türk ve Muammer Çiçek, Alevi kadınların hayatını gözlemlemek için Hollanda'dan Sivas'a gelen maceracı bir ruh Carina Thuijs, kadın mücadelesine kafa yoran, bu konuda yazan, tartışan, günlükler tutan yakın dostlar Gülender Akça, Gülsün Karababa ve Handan Metin, etkinliklerin stant sorumluları, birbirine çok yakın iki kuzen Nurcan Şahin ve Özlem Şahin, gençlik komitelerinde ve semah ekiplerinde hep bir arada olan Ahmet Özyurt, Murat Gündüz, Serkan Doğan, Serpil Canik, semah ekibinin genç yaşta hocalığını üstlenmiş Asuman Sivri ve onun 'küçük filozof' ablası Yasemin Sivri, yine semahçılardan Huriye Özkan ve tiyatrocu kardeşi Yeşim Özkan, Yeşim'in tiyatrodan aşık olduğu bağlamaya, müziğe ve Yeşim'e aşık Sait Metin, genç müzik grubunun kadife sesli genç solisti Belkis Çakır, ve çocuklar, hep çocuk kalanlar, bir ömür borçlu olduklarımız Menekşe ve Koray Kaya kardeşler... Birkaç satıra sığan isimler bir ömrü tamamlayamayan hayatlar... Her biri doksanlı yılların devrimci aydınları ya da aydın olmaya adaylarıydılar. Birçoğunun cebinden çıkan küçük şiirler, Nazım ve Deniz fotoğrafları, günlüklerine yazdıkları büyük sözler, okudukları kitaplar, izledikleri filmler, yazdıkları kitaplar, hakkında yazılan kitaplar, onların çektikleri fotoğraflar, videolar, besteledikleri ve söyledikleri türküler... Her birinin yaşamlarında kendilerini ve toplumu değiştirmenin, dönüştürmenin, daha ileriye gidebilmenin arzusu ve çabası saklıydı. Otuz üç insandan geriye sadece bir otelde öldürülen otuz üç sayısı kalmadı, onlar artık benim için olduğu kadar sizler için de odalarında gezdiğinizde göreceğiniz yaşamlar, onlar Metin, Nesimi, Edibe, Belkis, Menekşe. Artık onlar hepimiz için birer isim, birer yaşam.

Proje ilerledikçe bende yarattıklarıyla çizdiğim her bir ismin portresi yakınlarıyla paylaşıldı. Otuz yıldır onlarla yatıp onlarla kalkan yakınlarının yorumları, istekleri, beğenileri önemliydi. Nihayetinde benim çizdiklerim sadece bende kalanlardı. Hafıza Merkezi çalışmaları başlarında her bir aileyle ayrı ayrı görüşmeler yapılıyordu. Bu proje süresince böyle devam etti. Hatta o kadar iletişim kuruluyordu ki Alevi örgütlenmelere ya da diğer ailelere tepkili ve iletişimini kesmiş, doğasında Hafıza Merkezi'ne herhangi bir katkı sunmayı reddeden aileler yakınlarının odaları onlara sunuldukça maziye geride bırakmaya karar verdiler. Düne kadar tek bir fotoğraf bile paylaşmayı ve ekiple görüşmeyi reddeden yakınlar ekibe minnetlerini sundu. Bu belki de

Pir Sultan Abdal

16. yüzyılda Anadolu'da yaşayan Alevi-Bektaşî Alevi inancının ve edebiyatının en önemli temsilcilerinden Yedi Ulu Ozan'dan biri, zakir, dede olarak bilinir. Eserleri halk arasında hala yaşamaktadır. Osmanlı devletine karşı girişilen halk ayaklanmasının öncüsüdür.

Pir Sultan'ın adını duyup onun yanında yetişen daha sonra Sivas valisi olan Hızır Paşa tarafından men edildiği halde aşağıdaki sözlerini söyleyerek idam fermanını imzalamıştır. İdamının 1547-1551 ya da 1587-1590 yılları arasındaki bir tarih olduğu sanılıyor.

*"Alınmış abdestim aldirırlarsa
Kılınmış namazın kıldırırlarsa
Sizde şah diyeni öldürürlerse
Ben de bu yayladan şaha
giderim"*

lümüleriyle karşılaşıyorsunuz. 12 Eylül döneminde sıkıyönetim mahkemelerinde görülen Devrimci Yol, Türkiye Halkın Kurtuluş Partisi, Türkiye Komünist Partisi, Türkiye Devrimci Komünist Partisi, Türkiye Halkın Kurtuluş Partisi, Türkiye Kürdistanı Sosyalist, Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği, Türkiye Komünist Partisi Marksist, Rızgari ve Ala Rızgari örgüt davalarının dosyalarına, bu dosyalara bağlı işkence gören ve öldürülen devrimcilerin hayatlarına, onlara ait nesnelere ulaşıyorsunuz. Demokrasiyi Savunmak bölümü ise bu çalışmanın farklı disiplinlerde yapılan ya da yapılmakta olan atölyelerine ayrılmış bir bölüm olarak yer alıyor.

Müze kısmı ise işin tüm estetik kısmının bir yansıması olarak var oluyor. Tütün Deposu'ndaki fiziki müze, web sitesinde 3D fotoğraflama yöntemiyle üretilmiş bir müze olarak da gezilebiliyor. Eğer fiziki olarak gitme şansınız olmadıysa web sitesinden Tütün Deposu sanal olarak ziyaret edilebiliyor. Merdivenlerden çıktığınızda sizi büyük bir ekran karşılıyor. 27 Mayıs 1960 darbesinden 12 Eylül 1980 darbesine kadar bir tarihi kapsayan bir çizelge beliriyor ekranda. Yukarıda saydığımız örgütlerin kuruluşları, önemli tarihsel olaylar, darbeler, eylemler vb. bir dönemin kronolojisine ışık tutuyor. Öğrenci hareketleri, kadınların mücadelesi, sendikal hareketler gibi bir çeşitliliğe yer verildiğini görüyorsunuz. Bu çalışmanın en büyük eksiğini de burada fark ediyorsunuz. THKO kuruluşu ve Deniz Gezmişlerin idamının dışında Denizlerin mücadelesine ve onu devam ettirenlere dair bir ayrıntı bir isim olarak bile yer almıyor. "Bellek" adı sadece belirli birkaç politik hattın belleği haline geliyor. Kapsayıcı olan toplumsal bellek yarım, eksik, tamamlanmamış duruyor. Ziyaretçi irili ufaklı birçok politik harekete yer verilen müzede, yetmişli yıllara damgasını vuran bir harekete neden yer vermediğini merak ediyor.

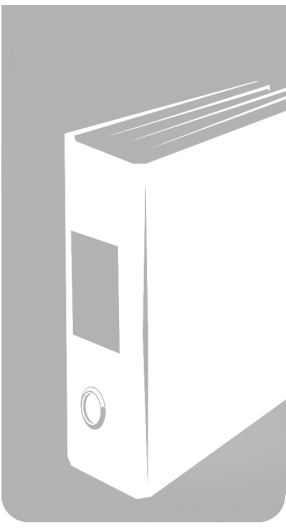
Müzede büyük ekranı geçtiğinizde sağ tarafınızda bir oda sizi karşılıyor. İşkencelerin ara durakları olan hücrelere sokuyor oda sizi. Ama hayali hücrelere. Yere doğru baktığınızda beyaz tebeşirle çizilmiş hücreleri görüyorsunuz. Bire bir, bir buçuğa bir metre boyutlarındaki hücreler ve ait oldukları hapisanelerin isimlerini görüyorsunuz. Duvarlarda da o hücrelerin orijinal kapılarının fotoğrafları yine gerçek boyutlarında...

İlerlediğinizde yukarıda bahsettiğimiz işkence haritası ekranı duruyor. Dokunmatik ekrandan seçim yapabiliyor, işkence mekanlarını inceleyebiliyorsunuz. Biraz ileride sizi işkenceleri konu alan dönemin Nokta gibi isim yapmış dergileri karşılıyor. Darbe döneminin konularından tek tip elbise örneği, notlar, hapisane fotoğrafları gibi nesnelere yan yana dizilmiş duruyor. Siz yürürken yanınızda duran beyaz duvarda işkenceye maruz kalanların sözleri size eşlik ediyor. "Babam 59 yaşında öldü, ona işkence yapanlar hala yaşıyorlar." "Hayatta kalmış olmanın bir suçluluk duygusu var." "O makasın sıcaklığı hala yanağımda." "Özlemle türkü söyleyerek baş ettim."

İlerliyorsunuz. Müzenin belki de en etkileyici bölümüyle karşılaşıyorsunuz. Bir ekranda birkaç kişi bir şeyler anlatıyor, video dönüyor. Yan duvarlarda telefonlar asılı. Hepsi dönem telefonları, çevirmeli, tuşlu, eski tip. Her bir telefonun arkasında bir isim yazılı. Ahizeyi kaldırılıyorsunuz ve o isim size işkencede yaşadıklarını anlatıyor. Müzenin her bir köşesinde videolar dönüyor. Hepsi tanık anlatımları.

Üst katta daha çok işkenceye maruz kalmış tanıkların üretimlerini görüyorsunuz. El yapımı bir pankart, çizimler, Tan Oral'ın karikatürleri, gurbette olan sürgünlerin anlatımları... Birçok farklı sergileme yönteminin kullanıldığı etkileyici bir müze ortamı sunuluyor. "Bellek" teki eksikliklerinin ve fonlanmış bir proje olmasının yanında bir dönemin toplumsal hafızasının biçimsel olarak nasıl sunulacağına dair başarılı bir müze örneği olarak Bellek Müzesi sanal müzeler arasında yerini aldı.

Toplumsal bellek nedir, nasıl korunur, nasıl bir mücadele aracı olarak kullanılabilir, ayrı tartışmaların konusu. Ama bu iki sanal müze örneği bize yeni bir müze biçiminin olanaklarını hatırlatıyor. Bu müzeleri gezince hepsini kapsayacak daha büyük bir müzenin hayalini kurmaktan kendinizi alamıyorsunuz. Belki de bu üretilenleri de tek tek dolaşabildiğiniz, Türkiye devrim tarihini bütününü sunabilen bir müze hayal ediyorsunuz. Her dönemin aydınları toplumsal belleği diri tutmanın yollarını aradı. Bu dönemin aydınları için belki de devrim tarihinin sanal müzesi bir biçim olarak kullanılabilir. Kim bilir...

sinan özgür

Turist Gibi Bakmak

Yolu yürüyerek kat eden kişi, yolun neye hükmettiğini öğrenir. Keşfettiği ara sokaklar ona yeni deneyimler kazandırır. Uçaktan bakan ise sadece manzara görür. Alabildiğine geniş bir düzlük. Hangi yoldan gitmeli? Yürüyerek mi kat edilecek yol, yoksa uçakla manzaralar seyredilerek mi geçilecek? Bizim için birinci tercih doğrudur. Ama bu yazı doğru tercihi değil, ikinci tercihi yapan yazar aydın tayfaları içindir. Konstantin Kavafis “barbarları beklerken” şiirinde hiçbir şey yapmadan bekleyen aydınları da eleştirir:

Ünlü konuşmacılarımız nerede peki?

Neden her zamanki gibi söylev çekmiyorlar.

Çünkü barbarlar geliyormuş bugün

Onlar pek aldırılmazmış güzel sözlere

Kavafis ile aynı barbarlardan mı bahsediyoruz bilmiyorum ama aynı aydınlardan konuşacağımız kesin.

Başlayalım!

Tam da bu yazıya çalışırken ve yazının başlığını “Turist Gibi Bakmak” koymuşken bir arkadaşın davetiyle sinema atölyesine katıldım. Atölyede “sinemada kurgu, teknik olarak nasıl oluşturulur” konusu işleniyordu. Atölyeyi yöneten arkadaş dersin bir bölümünde bize, sahaya hiç inmeden, kamerayı elimize hiç almadan nasıl belgesel hazırlanabileceğini anlattı. Sadece internet üzerinden belirlenen bölümleri kesip arka arkaya montajlayarak oluşacak görüntülerden bir kurgu kurulabileceğini söyledi. Örnek olarak da “İstanbul’u Canlı İzliyorum” ve “Turist Kamerası” sitelerini gösterdi. Bu sitelere girdiğinizde İstanbul’un tarihi yerlerini, mekanlarını, hatta Taksim’i 7/24 canlı izleyebiliyorsunuz. Sahaya inmeden bir belgesel hazırlamak isteyen kişi belirlediği konuya göre bu sitelere girerek (benim anladığım şekilde yazıyorum) kes-yapıştır tekniği ile belgeselini hazırlayabilir. “İstanbul’u Canlı İzliyorum” ve “Turist Kamerası” sitelerinin uygulamaya geçme nedeni de İstanbul’u gezmek isteyen turistlere bir ön tanıtım rehberi oluşturmaktır. Buraya kadar atölyeyi yöneten arkadaşın anlattıkları gayet olağan gelmişti bana. Ama asıl konuşulması gereken şey tam da bundan sonra başlıyordu. Peki, dedik atölyeyi yürüten arka-

daşımıza:

1 Mayıs günlerinde işçilerin, devrimci gençlerin, Taksim Meydanına çıkmaya çalışırken binlerce polis ablukasıyla nasıl karşı karşıya kaldıklarını ve polislerle nasıl çatıştıklarını "İstanbul'u" merak eden turistler "Turist Kamerası" sitesinden izleyebiliyorlar mı?

Cevap hepimizin tahmin ettiği üzere "Tabiki hayır" oldu... "Bu gibi durumlarda kameralar gökyüzüne çevrilir." dedi. Bir soru daha soruldu atölyeyi yöneten arkadaşa:

Bu "turist kameraları" İstanbul'un gecekondularını, orada yaşayan yoksul işçi sınıfını 7/24 çekiyor mu? Yani turistler işçi sınıfının sokaktaki 24 saatini izleyebiliyor mu? Cevabını bildiğimiz bu sorunun yanıtını yine de bekledik.

Yok dedi atölyeyi yöneten arkadaş... O mahallelerde öyle bir uygulama yok. Mobeseler var. Bu mobeseleri de sadece devlet izleyebilir.

Bağlayalım! Burjuvazi sadece kendisinin işine gelecek şeyleri gösterir. Görmek ve göstermek istediği şekilde... Eduardo Galeano'nun sularında yüzebiliriz artık. Galeano "Aynalar" kitabında İngiliz sermayesinin Sudan'ın ekonomisini ilhak ederken bunun projesini "ticaret aracılığıyla Afrika'yı medenileştiriyoruz." sözleriyle açıkladığını söyler. Ve devam eder. Bunun gerçeği "Medeniyet aracılığıyla Afrika'yı ticarileştiriyoruz" dur.

Galeano'yla devam edelim.

Latin Amerika'nın Kesik Damarları kitabında iki kare koyar önümüze Galeano. Birinci karede Brezilya'nın uçsuz bucaksız ormanlarında yaşlı bir kadının kahvesini taşlardan oluşturulmuş odun ocağı üzerine pişirip ilk yudumu içtiğinde "Brezilya bizim" der. Galeano ardından bizi ikinci kareye götürür. Tekeller dev bir kulede masa etrafında toplanmış ellerindeki içki kadehlerini tokuşturarak onlar da "Brezilya bizim" der... Sonra o enfes sorusunu sorar bize Galeano. Peki Brezilya kimin?

Nihayet aydının aydın olma halinin, entelektüelin alanındayız artık. Bu soru aydınlara, entelektüellere sorulduğunda üç aşağı beş yukarı aynı cevaplar gelecektir:

Brezilya, Brezilya halkındır!

Sorun bu değildir ya da burada bitmiyor. Tam tersine, sorun asıl şimdi başlıyor. Çünkü söz sadece düşünceyi fetheder. Asıl şey yazıdır çünkü, yazı düşünceyi egemenliğine alır, ki egemenliğine aldığı düşünceyi, yazı nasıl işleyecek bu da önemli. "Aydın" yaşlı kadının kahve fincanından bir yudum alıp "Brezilya bizim" dediğinde bu imgeyi metinlerinde (şiir, öykü, roman) işleyip büyütecek mi? Ya da kendisi gerçeklikten koptuğu için ve toplumsal koşullarla teması yitirdiği için tekeller aracılığıyla köleleştirilen dünyanın insanını görmeyip ve bu köleleştirilen insanın isyanına gözlerini kapatıp, tıpkı 1 Mayıs günle-

Victor Jara

Şilili Şair, müzisyen, şarkıcı

Gericiliğe karşı 1970 seçimlerinde Salvador Allende'nin temsil ettiği Halk Birliği Cephesine destek verir. Seçimden önce konserler, gösteriler düzenler. Bu gösterilerde Inti Illimani ve Quilapayun gibi gruplarla şarkı söyler. Jara'nın devrimci şarkıları hep bir ağızdan söylenir. Şarkıları günlük yaşamda, mücadele içinde en öndedir.

Şili darbesinde Şili stadyumuna hapsedilen beş bin kişiden biridir. Veceremos şarkısını söylerken parmakları kırılarak işkence edilerek öldürülür. Bugün stadyumun adı Victor Jara stadyumudur. Onu öldüren askerler 50 yıl sonra halk tarafından bulunur ve cezalandırılır.

"Şarkım ne gelip geçici övgüler üzer

ne de başkalarına ün katar,
yoksul ülkemin
kök salmıştır toprağına.
Orada, her şeyin bittiği
ve her şeyin başladığı yerde,
söylerim o her zaman yığıt ve
derin
sonsuz dek yeni olacak şarkıyı.

Pablo Neruda

Şilili sosyalist, yazar, şair, diplomat, senatör.

İspanya iç savaşı sırasında 1927-1935 yılları arasında Şili Fransa büyükelçisi iken Nazi faşizmine karşı uluslararası dayanışmayı örgütlemesi ile bilinir. Aday olmadığı halde Şili’de yaşadığı bölgede maden işçileri tarafından pusulaya adı yazılarak senatör seçildi. İki yıl sonra hükümette protestoları nedeniyle soruşturmayla uğradı ve kaçak yaşamaya başladı.

Şili’de 11 Eylül 1973’te Başkan Salvador Allende’yi deviren ve Pinochet’yi iktidara getiren darbeden sonra eşiyile evinde ölü bulundu. Yıllar sonra zehirlendikleri ortaya çıktı. Yaşadığı dönemde de sonra da şiirleri tüm dünya dillerine çevrildi, pek çok şarkı sözünde ve mücadele edenlerin edebiyatında yerini aldı

*“Başka kitaplarla hapsedilmek için yazmıyorum
ya da zambağın somutlaşmış çırakları için değil
gelip geçecekler için, gereksindikleri ay, su, düzenin değişmez temelleri ekmek, şarap, ve okullar, gitarlar ve el aletleri için.”*

rinde “turist kameraları”nın gökyüzüne çevrilmesi gibi boşluğu mu yazacak?

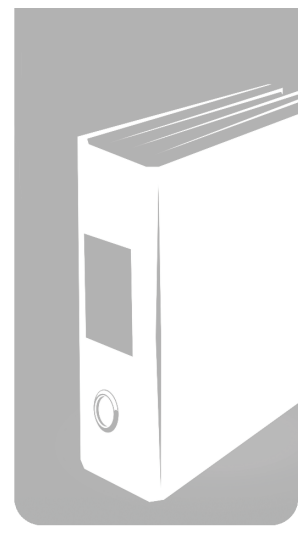
Devam edelim. Turgut Uyar bir şiirinde “büyük ev ablukada” diyor... Uyar bu şiirinde büyük hırsızların, yağmacıların nasıl yerli yerinde olduklarını ve evlerimizi nasıl abluka altına aldıklarını anlatır. Baştan sona kadar imge olan bir şiir... Öyle olunca “büyük ev” sadece içinde oturduğumuz evler olmuyor. Hayatımızın tümü abluka altında diyor Turgut Uyar. Yaşadığımız zamanın canlı diyalektiğinde işçi sınıfı başta olmak üzere, halklar, kadınlar, gençler- öğrenciler hatta depremden sonra ve özellikle Antakya’da kamulaştırma politikalarıyla insanların dedelerinden beri işledikleri topraklar... Onlar da abluka altında.

Durum böyleyken bu ablukalar karşısında kalemini oynatmayan, geveze bir dilsizlik şeklinde “turist kamerası” gibi görüntüyü gökyüzüne, bir boşluğa çeviren yazarların elinden çıkacak şiirin canı cehenneme! Hatta bütün bu ablukalara karşı direnen, bu ablukayı kırmaya çalışan insanların yanında durmayan, mazluma el uzatmayan yazarın da canı cehenneme! Aydınlar-entellektüeller emekçi halkın sorunlarına, isyanlarına bir turist gibi bakmayı bırakmalı... Büyük tekel yayınlarına teslim olmuş hallerinden çıkıp, kalemlerini kırdıkları yerden tekrar yapıştırıp turist kameralardan çıkmalı. Bunları yapmazlarsa asıl metinleri ve kendileri tehlikede... Bir yeri gezip giden turist gibi silinecekler halkın hafızasından. Çünkü geveze dilsizlik karşısında (siz bunu tarafsız aydınlar olarak okuyun) hayatın gerçekliği galip gelecektir ve sonunda bu geveze dilsizlik tabuta girecektir.

Dünden bugüne kalmış Nazım’a, Lorca’ya, Ehrenburg’a vb. baktığımızda hayatları boyunca her türlü ablukaya karşı durarak yazdılar. Sadece metinlerde de kalmayıp gerici, sömürücü ablukalara karşı mücadeleden hiç geri durmadılar. Onlar kendi dönemlerindeki ablukalara bir turist gibi bakmadılar. Bundandır, geveze dilsizlik hiç yapmadılar ve hala okunup insanlığa ışık tutmaya devam ediyorlarsa bunun nedeni kahvesini yudumlarken “Brezilya bizim” diyen o yaşlı kadının fincanından onlar da içtiler...

Bitirirken... Otto, Rene Castillo’nun şu dizeleri Latin Amerika aydınlarına değil sadece bu coğrafyada devinen yangını bu coğrafyanın aydınlarının yüreğine iletmez mi hiç?

*Tarafsız aydınları
Yurdumun
Sorguya çekilecek
Günün birinde
En basit insanları
Taraftan halkımızın*

cenker ekemen

“Kanun Hükümü”

Paris sokaklarının alev alev yandığı günlerdi. Tüm dünyada yükselen devrimci dalga Fransız işçi sınıfını sokaklara dökmüş, öğrenciler akademik özgürlükleri için kitlesel eylemlere başlamıştı. Fransız aydınları ve özelde sinemacılar duruma kayıtsız kalmamış, eylemlere destek vermişti. 10 Mayıs 1968’de görkemli bir açılışla başlayan Cannes Film Festivali’nin ertelenmesi için Fransız Sinema Yazarları Derneği bir çağrı yaptı. “Ulusun kültürel özgürlüğüne, üniversitelerin laik geleneklerine ve demokratik ilkelerine bir saldırı olan polis baskısına karşı” öğrencileri desteklemeye davet ettiler. Başını Jean Luc Godard ve François Truffaut’un çektiği genç kuşak “Yeni Dalgâ” yönetmenleri ve festival jürisindeki Louis Malle, bir basın açıklamasıyla festivalin durdurulmasını talep ettiler. Çek asıllı Amerikalı yönetmen Milos Forman, festival yarışmasındaki filmi “The Fireman’s Ball”u geri çekti. Bir başka ünlü yönetmen Carlos Saura, filmi çekme talebine rağmen gösterilen filminin gösterimini engellemek için beyaz perdenin önüne geçip engellemeye çalıştı. Böylelikle festival, katılan yirmi sekiz filmde sadece on birini gösterebildi. O yıl festival hiçbir ödül veremedi. Paris sokakları yanıyordu ve Fransız aydınları yürüyen cemiyetin ön saflarında yerlerini almıştı.

Bu yıl bir garip festival hikayesi yaşadık. 60. Antalya Altın Portakal Film Festivali, terör örgütü propagandası yaptığı iddia edilen “Kanun Hükümü” filmi bahane edilerek hedef gösterildi. Film, kanun hükmünde kararnamele işlerinden edilen iki devlet memurunun bu karar sonrası yaşadıkları sıkıntıları anlatıyordu. Örgüt propagandası yapmadığı gibi, bir alternatif de sunmuyordu. Kimsenin anlam veremediği bir kararla film seçkiden çıkarıldı ve herkesin tahmin ettiği gibi bu ka-

THE DECREE

Everyone has the right to work. Everyone has the right to free choice of employment. Everyone has to freely choose his employment, her employment. Make it seen, make it heard. Feed the message to the birds. Waters writing complains. Take fly on paper planes. In the sea, in the sky, in the hearts and the tears. Actions nail the absurd. Make a sail with the words. What is right? What is wrong? What is right? Where's the justice? What is right? What is left? Everyone has the right to work. Everyone has the right to free choice of employment. Everyone has to freely choose his employment, her employment. Make it seen, make it heard. Feed the message to the birds. Waters writing complains. Take fly on paper planes. In the sea, in the sky, in the hearts and the tears. Actions nail the absurd. Make a sail with the words. What is right? What is wrong? What is right? Where's the justice? What is right? What is left? Everyone has the right to work. Everyone has the right to free choice of employment. Everyone has to freely choose his employment, her employment. Make it seen, make it heard. Feed the message to the birds. Waters writing complains. Take fly on paper planes. In the sea, in the sky, in the hearts and the tears. Actions nail the absurd. Make a sail with the words. What is right? What is wrong? What is right? Where's the justice? What is right? What is left? Everyone has the right to work. Everyone has the right to free choice of employment. Everyone has to freely choose his employment, her employment. Make it seen, make it heard. Feed the message to the birds. Waters writing complains. Take fly on paper planes. In the sea, in the sky, in the hearts and the tears. Actions nail the absurd. Make a sail with the words. What is right?

Director and Producer - **Nejla Demirci**

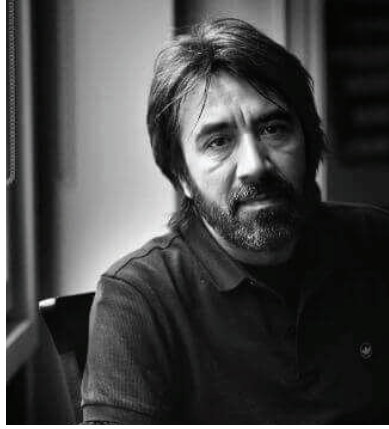
Kamera - Ozan Turgut / Cafer Gebetas / Koray Kesik / Özgür Polat / İlker Berke / Orçun Özkılıç / Altan Bal

Editing - Thomas Balkenhol Original Music - Julie Loi / Leonidas Danezos

Color Correction - Levent Öztürk Audio Mix - Metin Bozkurt Graphic Design - Zeki Okur

ney film

Nejla Demirci

Zeki Demirkubuz

Nuri Bilge Ceylan

rının hükümet baskısı altında alındığı ortaya çıktı. Festival yönetimi, finansal ve siyasal kaygılarla filmi sansürledi. Hala ülkeye dair liberal hayaller kurabilen romantiklerin şaşkın bakışları arasında siyasi erk el bombasını çekip ortaya bıraktı. Bundan sonra olanlar daha ilginçti. Festivali gerçekleştiren CHP'li Antalya belediyesi dahil neredeyse herkes elinde patlamaması için bombayı birbirine atıp durdu. En net davranışı, toplumun aydınları diyebileceğimiz festival jürisi gösterdi. Film geri alınana kadar festivalden çekildiler. Ardından yönetmenler kendi aralarında örgütlenip sansür kararından geri dönülene dek filmlerini toplu olarak festivalden çektiklerini açıkladılar. Elbette basın açıklamasında “ülkenin kültürel geleneklerindeki demokratik ilkelerin tehdit edilmesi” gibi bir cümle yoktu. Çünkü kısa süre içinde böyle bir geleneğin olmadığı bir kez daha hatırlatılacaktı. Tüm yönetmenler dinci, gerici bir örgüt üyesi olma ithamıyla karşı karşıya kaldılar. Sadece güç elindeyken efelenecek kadar cesur olan bazı hükümet medyası şarlatanları da ‘en yalaka biziz’ dercesine bir bir bu yönetmenleri, isimlerini vererek hedef gösterip, “sakın bunlara iş vermeyin” diyerek teşhir etti. Neticede finansal kaynağı bakanlık tarafından kesilen, belediyeye kayyum atamaya kadar varan tehditlerle karşı karşıya kalan Antalya Belediyesi’nin düzenlediği festival iptal edildi. Bu karar bir çok kişinin vicdanını rahatsız etse de Türkiyeli aydınlar, yükselen bir toplumsal hareketin gücünü arkalarında göremedikleri için karara itiraz etmekle yetindiler. Belki de ilk defa bu kadar örgütlü davranan yönetmenlerimiz de ardından gelen tehdit ve şantajlar sonrası biraz daha “sakin” davranmaya karar vermiş olacaklar ki, sesleri zayıfladı. Bunun birkaç nedeni var. Elbette ki ilk nedeni toplumun ileri unsurları olan bilim insanlarının, sanatçıların, aydınların örgütsüzlüğü.

FESTIVAL EKONOMİSİ VE FİLM FESTİVALLERİ

Özü itibariyle bağımsız olması gereken film festivalleri gerçekten bağımsız mı? Peki güzel coğrafyamızın nadide sinemacıları, filmlerini gerçekten bağımsız ve hür iradeleriyle mi çekiyorlar. Bir otosansür uygulamıyorlar mı?

Film festivalleri, film endüstrisi içinde yer bulamayan pek çok filmin izleyiciyle buluşması için büyük bir olanaktır. Sadece endüstri dışındaki kalan bağımsız yapımlar için değil, endüstriyel filmlerin de reklamının yapıldığı önemli fuarlardır. Pek çok genç sinemacı bu festivaller sayesinde kendi filmine yapımcı ya da dağıtımcı bulur. İleriye dönük bağlantılar kurar. Filmlerini izleyiciyle buluşturup kendi vitrinlerini yaparlar. İlerideki projeleri için kaynak yaratır, festival

kapsamında gerçekleştirilen working progress (çekilmekte olan filmlere destek sağlayan programlar) ya da project development, script development gibi proje ve senaryo desteği fonlarında boy gösterirler. Bu anlamıyla özellikle bağımsız sinemacılar için önemli bir yer tutar festivaller. Ancak festivalin kendisi bağımsız değilse, oradan destek alan yönetmen ne kadar bağımsız olabilir? Her festivalin bir politikası vardır ve bu politika çoğu zaman festival destekçilerini ürkütmek adına tavizler verilerek oluşturulurlar. En büyük destekçi olan kültür bakanlığı kızdırılmamaya çalışılır. Sponsor firmalar korkutulmamalıdır. Yoksa ödül paraları milyonları bulan festivaller ödül veremez ve cazibelerini koruyamaz hale gelirler. Prestijlerini yitirirler. Filmler ışıklı salonlarda gösterilemez, büyük açılışlar, görkemli törenler düzenlenemez ve olmazsa olmaz kokteyller yapılamaz. Yanlış anlaşılmasın, ne görkemli açılışlara ne de kokteyllere ve ışıklı salonlara karşıyız. Onca emekle üretilen filmleri bunları fazlasıyla hak ediyor. Burada sorun, işin içeriğinden çok gösterişinin öne çıkması için kültürel bağımsızlıktan verilen ödündür. Bu konfora alışmış bir sinema eliti ve bir festivale katılırken saydıklarımızın hayallerini kuran pek çok genç yönetmen alıştıkları ya da umdukları festival atmosferi için maalesef içerikten ödün veriyor. Çünkü festival ekonomisi, her şeyde olduğu gibi bağımsız düşünceye en büyük sansürü içerikten ödün vererek uyguluyor. Böylelikle festivaller, nihayetinde Althusser'in "Devletin İdeolojik Aygıtları" dediği şeylere dönüşüyorlar. Yönetmenler festival politikalarına uygun filmler yapma modasına uyuyorlar, "bağımsız" yapımcılar bu politikalara uygun filmleri destekliyorlar. Festivallerin kendileri, filmleri halka ulaştıran alanlar olmaktan çıkıp bir grup eleştirilen ve "sanat" filmlerine ulaşma şansı bulan küçük bir azınlığın tatmin yerlerine dönüşüyor. "Bağımsız" sinema halktan koparken, iktidarların yıllarca uğraşsa öremeyeceği bir barajı sinemacıların kendisi örmüş oluyor. Bizler de Kış Uykusu'na yatmış bir aydının içsel buhranlarını çooook uzun yürüme sekanları eşliğinde izlemek zorunda kalıyoruz.

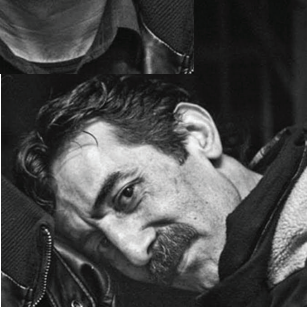
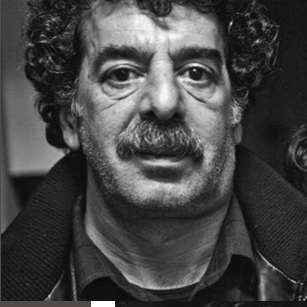
Geçtiğimiz günlerde Antalya özelinde gündeme gelen sansür, otosansür, film festivalleri, sinemanın bağımsızlığı, bağımsız sinemacılar, özgür sanat ya da sanatın özgürlüğü gibi tüm kavramlar, sanatın ekonomi politikasının konusu içindedir ve burası anlaşılmadan kültürel üretimin bağımsızlığından

söz etmek en hafif tanımıyla eksik cümleler kurmak demektir. Kültürel üretim, genel üretim ilişkilerinden ayrı ele alınamaz. Kültür üreticileri ilham perisi omzunda gezen ayrıcalıklılar değil kültür emekçileridir ve üretim ilişkilerinde nerede konumlandıklarına göre üretimlerine devam ederler. Kısacası kim için ne üreteceklerine kendilerinden çok saf tuttıkları sınıfın konjonktürel yapısı karar verir. Bu anlamıyla aydın, üretim ilişkileri karşısında konumlanışına göre bir tavır takınır ve burjuva aydını mı yoksa halkın sanatçısı mı olduğuna karar verir.

Aydın ve üretimi toplumsal üretim sürecinden ayrı bir yerde konumlanmadığı gibi toplumsal mücadeleden de ayrı bir yerde konumlanamaz. Ya yanındadır ya da karşısındadır. Aslında denklem bu kadar net. Bu sebeple yakın zamanda gündeme gelen festivaller konusundaki aydın sinemacı tavrı, festival politikasına uygun film ya da fikir üretmek değil, kendi üretimini kitlelere ulaştıracak alanları da dönüştürmek, dönüştürmüyorsa kendine yeni alanlar yaratmaktır. Ödül için yarışmak değil... Bunu da yapabilmemesi için bir araya gelmesi ve örgütlenmesi gerekmektedir. Tıpkı 68 Paris'ine damga vuran "Yeni Dalga" yönetmenleri gibi.

60. Antalya Altın Portakal Film Festivali özelinde ortaya konulan tavır genel olarak doğru ve olması gereken bir tavidir. Tüm sinemacıların bir araya gelerek ortak bildirilene imza atmaları, meslek birliklerini, dernekleri, sendikaları olaya tepkisiz kalmamaları için harekete geçirmeleri herkesin korku belasına yakalandığı bu günlerde cesaret verici bir eylemdi. Ancak hemen arkasından gelen sessizlik, dönemin ruhuna uygun bir tedirginlik halinin yansımasıydı. Örgütsüz, yalnız ve çaresiz hisseden çoğu kişinin yaşadığı bir suskunluk hali. Oysa olması gereken, "Kanun Hükmü" filmi özelinde sansüre karşı etkili bir kampanya başlatmak, bunu toplumsal hareketin kültürel üretim bağlamında bir parçası haline getirmek, hatta bu durumdan hareketle demokratik bir sinema örgütü yaratmak olmalıydı. Festivallerin tek amacının yönetmenlerin kendilerine yatırımcılar buldukları fuarlar düzenlemek olmadığı, halkın sinemada, televizyonda ulaşma fırsatı bulamadığı filmlere ulaşma imkanı bulunduğu alanlar olduğu hatırlatılmalıydı.

Belki de altının değil halkın "portakalı" nı örgütlemenin zamanı gelmiştir.

Son yıllarda ‘milli ve manevi hassasiyetler’ adı altında, özellikle de sosyal medyada hedef göstermenin giderek artmasıyla etkinlikler, konserler, festivaller bir bir yasaklanmaya devam ediyor.

Muş Valiliği’nin Metin-Kemal Kahraman’ın Muş Öğretmenevi Konferans Salonu’nda vermek istediği konseri “uygun bulmadığı” için yasakladığı ortaya çıktı. Kahraman kardeşlerin açıklaması şu şekilde oldu; “Bu keyfiliği kanun yapmış zihniyeti kamuoyu önünde bir kez daha ayıplayıp şiddetle kınıyoruz.

“Bütün gücünü hakikatten ve sahicilikten alan sanat bu tür itham ve yasaklarla durdurulamaz. Başta Pir Sultan Abdal olmak üzere bunun tarihte onlarca örneği vardır. Gün olup devran döndüğünde geride kalan yine hakikat ve onun bayraktarı sanat olacaktır.”

(Mayıs 2022)

Şarkıcı Niyazi Koyuncu’nun İstanbul-Pendik’te düzenleyeceği konseri Pendik Belediyesi tarafından iptal edildi. Belediyenin, “kurumlarının ‘değer yargılarını ve görüşlerini’ paylaşmayan bir müzisyenin, Pendik meydanlarında konser yapmasına müsaade edilemeyeceğini” iptal gerekçesi olarak sunduğunu aktaran Koyuncu, “Ben ilk değilim maalesef son da olmayacağım. Cici sanatçılar olalım istiyorlar, hiçbir şey konuşmayalım sadece şarkı söyleyelim istiyorlar” “Tüm yasaklara ve ötekileştirme çabalarına rağmen şarkılarımızı hep birlikte ve daha gür söylemeye devam edeceğiz. Sevgiler” şeklinde açıklamada bulundu.

(Mayıs 2022)

Kültür ve Turizm Bakanlığı’nun düzenlediği Başkent Kültür Yolu Festivali’nde Güney Koreli ‘Mirae’ adlı K-Pop grubunun Ankara’da ücretsiz düzenleyeceği konser sanatçıların ‘eşcinsel olduğu’ gerekçesiyle sosyal medyada hedef gösterilmesinin ardından iptal edildi.

(Mayıs 2022)

Şarkıcı Melek Mosso’nun Uluslararası Isparta Gül Festivali kapsamında vereceği konser iptal edildi. Konser duyurusunun ardından Isparta Anadolu Gençlik Derneği ve Milli Gençlik Vakfı da “inanç ve geleneklere” uymadığı gerekçesiyle bir açıklama yayınlamış, konsere tepki göstermişti. Mosso açıklamasında; “Ben bu ülkenin kadınıyım. Fikirlerimle, vizyonumla, hayallerimle her yeni gün geleceğe sanatımı işliyorum. Genci yaşlısı milyonlarca sevenim var. Birkaç kendini bilmeze kalmadı benim ahlakımı sorgulamak, kadınlık onuruma laf atmak. Bu zihniyetteki insanlar kendi yüreklerindeki karanlığı ve sapıklığı bizim hayatımıza da sokmaya çalışıyorlar ama buna asla izin vermeyeceğim, vermeyeceğiz...” dedi. Gündemde büyüyen tartışma en sonunda AKPlı bir belediyenin konserinde belediye başkanıyla ortak söylenen bir şarkıyla kapandı. Herkesten özür dileyen ve ardından da kadın cinayetleri ile ilgili, “Şuna inanıyorum ki Cumhurbaşkanımız Sayın Erdoğan bundan sonra kadın cinayetleri ile ilgili en sert uygulamaları, düzenlemelerini yapacak. Buna canı gönülden inanıyorum bir kadın olarak” diyen Mosso tartışmaya nokta koydu.

(Haziran 2023)

Eskişehir Valiliği'nin kentte 15 gün süreyle açık alanlardaki etkinliklerin yasaklaması nedeniyle tarihlere yapılmaması planlanan şehrin en büyük festivali olan Anadolu Fest iptal edildi. İktidara yakın muhafazakar kuruluşların hedef göstermesi sonrası valilik kararıyla iptal edilen festivalin başka bir tarihe ertelenmesi de engellendi.

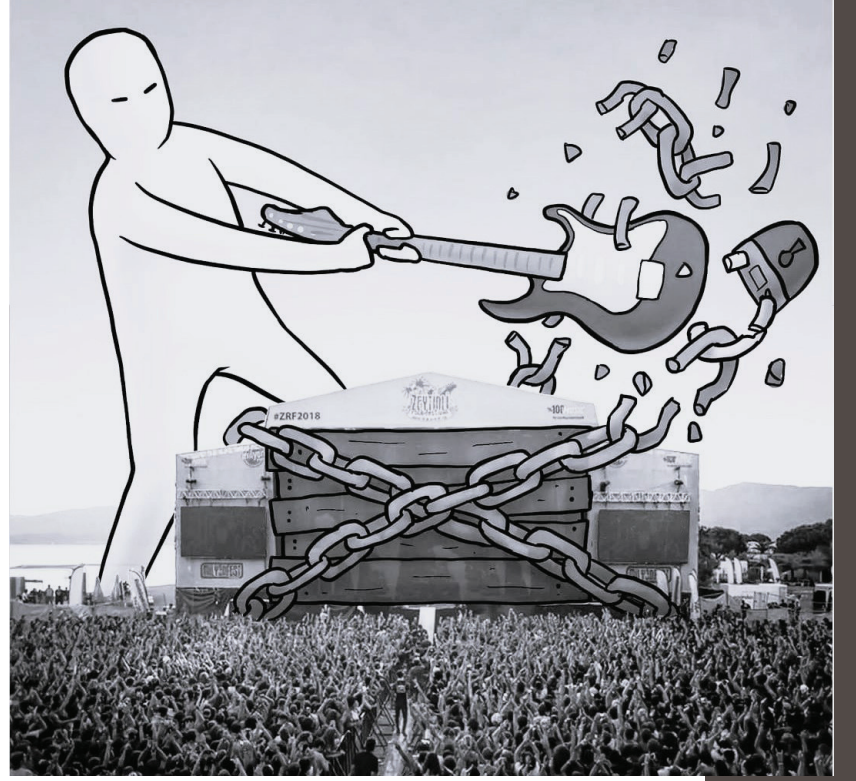
(Mayıs 2022)

Munzur Kültür ve Doğa Festivali, Tunceli Valiliği'nin aldığı yasak kararları nedeniyle iptal edildi. Valiliğin müzik gruplarını yasaklama, stadyumu tahsis etmeme, barınma için dışarıdan gelenlere pansiyonları kapatma ve yürüyüşü engellemeye yönelik kararının etkinlikleri yapılamaz hale getirmesi festivalin iptal edilmesine neden oldu.

(Temmuz 2022)

ODTÜ'nün 'kayyım' rektörü Verşan Kök, 2023 yılında gerçekleşecek 35. Uluslararası Bahar Şenliği'ni iptal etti. Okul yönetimi, ODTÜ Uluslararası Gençlik Topluluğu'nun kendilerine ulaşması üzerine şenliğin yapılmayacağını dile getirdi. Öğrenciler, şenliğin iptal edilmesi nedeniyle günlerce protesto yaptı. Önceki bahar şenlikleri de maddi imkansızlık, şehit haberleri gibi nedenlerle iptal edilmeye veya şenliğin geleneksel mekanı Devrim Stadyumu'nda düzenlenmesi engellenmeye çalışılmıştı. Her yıl Devrim Stadyumu'nda düzenlenen mezuniyet törenlerinin sonuncusu 'güvenlik gerekçeleriyle' iptal edilmiş, öğrenciler alternatif mezuniyet düzenlemişti. Daha önce de mezuniyet töreni, pandemi sebebiyle iptal edilmişti. Okul yönetimi, Onur Yürüyüşü'nü de yasaklamış ve okula polis çağırmıştı. (Mayıs 2023)

Denizli Büyükşehir Belediyesi Mabel Matiz ve Melike Şahin'in konserlerini iptal etti. Buna karşı bir ödül töreninde konuşma yapan Matiz; "Ödülümü uzun yıllardır her türlü baskı ve sınırlandırmaya rağmen kendilerini cesurca, inatla ortaya koyan, varlıklarını korkusuzca haykırma devam eden ve bu cesaretle-

Görsel: Hakan Keleş

riyle bana her zaman çok büyük ilham olan Türkiyeli LGBTİ+lara ithaf ediyorum." Şahin ise "Bu topraklarda bir gün kimi sevdiğimiz, kimi öptüğümüz, neremizi açtığımız, neremizi örttüğümüzle yargılanmadığımız, linçlenmediğimiz; sadece insan olduğumuz için yan yana durmaktan dayanışmaktan gelen mutluluğu tadabildiğimiz günler gelecek, buna inanıyorum" dedi. Bu konuşmanın ardından Şahin'in Bursa Konseri de Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından iptal edildi. (Haziran 2023)

Adana'da düzenlenen Çukurova Rock Festivali'ne, Adana Valiliği tarafından izin verilmedi. Adana Valiliği yasak kararının gerekçesini, "Etkinliğin yapılacağı yer ve çevresinde alkol satışı yapan iş yerlerinin bulunmasından dolayı etkinliğe katılacaklar arasında da yaşı küçük çocukların da göz önüne alındığında alkole dayalı olarak cinsel saldırı, kasten yaralama, hırsızlık gibi asayiş olaylarının yaşanabileceği için uygun görülmemiştir" diye açıkladı. Festivali organize eden Milyon Yapım şirketi Adana İdare Mahkemesi'ne yürütmeyi durdurma talebiyle dava açtı. Mahkeme de festivalin iptaline ilişkin yürütmeyi durdurma kararı vererek, savunma ve ara karara cevap verilebilmesi için Adana Valiliği'ne süre tanıdı. Böylece Çukurova Rock Festivali katılımcılara kapılarını açtı. (Ekim 2023)

a. asya

Tamam mı Devam mı?

— Alo?
— Alo? Yoldaş, nasılsın?
— İyiyim yoldaş sen nasılsın?
— Ben de iyiyim, sağ olasın. Yarın öğleden sonra buraya gelebilir misin?
— İyi misiniz?
— İyiyiz yoldaş, bir sıkıntı yok. Sen gel hele, konuşuruz.

Sokağa çıkma yasağının üçüncü günüydü. Zeliha evin kapısını sessizce araladı. Oynadıkları körebe oyununda sobelenmekten korkan bir çocuk tedirginliğindeydi. Aralığından kafasını uzattığı demir kapıdan yayılan pas kokusuyla yüzü buruştuysa da tüm caddeyi kolağan etti, 'temiz' idi. Hızlıca son hazırlıklarını yapmaya koyularak ayakkabılarının bağcıklarını bağladı, çantasını sırtına, maskesini yüzüne geçirdi. Kolluğa yakalanırsa yiyeceği cezayı düşünse de "Hadi bakalım" diyerek adımını eşikten attı.

Zeliha cadde boyu selamlaştığı kediler olmasa bir yaşam belirtisi bulamayacaktı. Metrobüs yolunda gölgesini kovalamasına rağmen yol giderek uzuyor gibiydi.

— Ah şu zamanın göreliliği, diyerek gülümsedi ve saatine baktı. Saat 10.01'di.

Metrobüse bindiğinde boş bir koltuğa yanaştı, şanslıydı zira bir hayli yolu vardı.

Haberleri dinleyeyim, diyerek kulaklığını aradı.

İlk anda duyduğu o sese karşı yüzü buruşsa da yine neyi 'müjdeleyeceğini'

merak etti; "Değerli kardeşlerimmm..." diye başlayan sesin, sokağa çıkma yasakları, ikaza uymayanlara uygulanacak para cezaları, işverenlere hibe paketleri derken burnunu sokmadığı tek bir konu kalmamıştı yine. Tek tek anlatıyor ve vurguluyordu. "Fabrikalar tı-kır tı-kır işleyecek. Bu bir beka sorunudur." Demese eksik kalırdı zaten...

Hiç susmuyordu, promterde akan metnin yetişme gayreti olmalıydı bu. "Evde kal" diyerek üst perdeden konuşuyor ve sinsi bir fısıltıyla ekliyordu, "işçiler hariç". Yeter bu kadarı, diyerek hışımla çekip aldığı kulaklığını dipsiz bir kuyuyu tıktı. Öfkeyle başını sağına çevirdiğinde şehri boydan boyaya gezen o afişle yeniden karşılaştı.

Afişte, yüzünü çevreleyen maskesi içinde güzel olduğu anlaşılan bir hemşire, ellerini göğsünde kilitlemişti. Maskesinin üzerine yazılmış olan #EvdeKal hashtag'ı göze çarpıyordu. Zeliha bu afişe, onu billboarda asan ya da yanından geçerek çalışma alanlarına dağılan işçilerin gözleriyle baktı ve küçümseyen bir gülüşle yolu izlemeye koyuldu. İşçilere karşı alınan tutumu düşündükçe öfkeleniyordu. Üreten sınıfın burjuvazinin gözünde hiçbir değerinin olmadığını, işçilerin yalnızca bir üretim aracı olarak görüldüğünü pandemi tüm dünyaya göstermişti. Bir yanardağ patlaması gibi taşsın istiyordu işçilerin öfkesi. Birileri duysun istercesine bir şiir tutturdu. "Onlar ki toprakta karınca/ suda balık/ havada kuş kadar çokturlar/ Korkak/cesur/cahil hâkim ve çocuk-

turlar ve kahreden / yaratan ki onlardır...”

Zeliha onlardan birini, Ahmet'i görmek için şehrin diğer ucuna yolculuk ediyordu. Ahmet çekirdekten yetişme bir mermer ustasıydı. Geçmişte bir hemşerisi vasıtasıyla Emeğin Gücü Derneği ile tanışan Ahmet, şantiyede yaşadığı hak gasplarını dernek vasıtasıyla çözmüş, birçok işçi gibi sorunu çözülür çözülmez de bir daha derneğe uğramamıştı.

Ahmet elinde valiziyle girdiği şantiyede maaşını ve fazla mesaisini zamanında ve eksiksiz alacağını düşünmüş olsa da, kısa zaman sonra asıl sömürünün büyük şantiyelerde yaşandığını edecekti. Newcity'de taşeronuyla tartışması sonrası yataktan eşyalarını dahi almasına fırsat verilmeden kapı dışarı edilmişti. Yine tek çözüm yolunu derneğe gitmekte bulmuştu. Üstelik bu sefer içeri tekrar girebilirse şantiyeyi örgütlemeye girişeceği üzerine kendine ve yoldaşlarına sözler vermişti. Derneğin olduğu adrese vardığında kapıyı açan yoldaşı Ahmet'i gördüğüne şaşırıldı.

—Ooo yoldaş, hoş geldin. Demek yolu bulabildin, diyen Zeliha muzipçe gülümsedi. Elinde iki çayla geldiğinde, Ahmet başından geçenleri enine boyuna anlattı. Hemen kolları sıvayan yoldaşı ana firmaya, mağdur işçinin tüm sosyal haklarını istediklerini, aksi taktirde eylem kararı alacaklarını bildiren ihtarı çektiğinde Ahmet'e dönerek,

— Ee, anlat bakalım. Nesrin nasıl?

— İyi yoldaş, İstanbul'a alışmaya çalışıyor hala.

— İyice yerleşin de ev ziyaretine gelelim.

— Her zaman bekleriz, başımızla beraber...

Ahmet ve yoldaşları firmaya tanınan süre dolduğunda şantiye önünde buluştular. Son hazırlıkların ardından eyleme geçeceklerdi ki günlerdir suskun olan firma temsilcileri haber göndererek görüşmeye çağırdı. Dernek temsilcileriyle görüşmeye giren Ahmet hem içeride birikmiş olan parasını almış hem de başka bir taşeron üzerinden şantiyeye dönmüştü. Ahmet'in şantiyeye döndüğünü duyan kimi işçiler temkinli davransa da eyleme gerek kalmadan tüm haklarını almış olması şantiyede duyulmaya başlamıştı. Öyle ya, nasıl başarmıştı bunu? Eylem yoluyla hakkını savunduğu için olsa gerek, o günden sonra işçiler arasında adı

komüniste çıkmıştı. Kimin bir sıkıntısı olsa arkadaşları söze girer, “git komüniste sor, o meraklıdır böyle işlere” derlerdi.

Ahmet'in de hoşuna gitmiş olacak ki bir molada arkadaşları ile sohbet ederken baretinin üzerine orak-çekiç işlediğini fark etmemişti bile.

Zeliha çakıl taşlı yolu bitirip de şantiyenin sınırına dayandığında saatine baktı. Saat 11.50'ydı. Şantiyenin duvarlarını süsleyen tanıtım afişlerine takıldı gözleri. Utangaçça bir köşeye iliştilen QR kodu gördüğünde eli, arka sağ cebinde bulunan telefonuna gitti. Açılan videoda, şu an inşaat sesleriyle yankılanan alanda kurulacak olan yaşam; gökyüzünde süzülen bir martının gözünden izleniyordu. Zeliha zaman kaygısı olmadan cadde boyu yürüyüşe çıkan, sohbet eden, gülüp eğlenen insanları gördüğünde imrenmeden edemedi. Kapısında şoförlerin beklediği sanat okullarından çıkan esnek vücutlu, sağlıklı çocuklar Zeliha'nın tahmin edemediği marka araçlarla konutlarına doğru yola çıkıyordu. Konut diyordu çünkü gördüğü yaşam alanına ev derse, kendi kaldığı evi başka türden isimlendirmesi gerekirdi. Üretim alanlarına bir vampir gibi dişlerini geçiren sömürücülerin insan kılıfına girdiği yerlerdi buralar. Ve bir gün bu vampirlerin olmadığı bir dünyayı hayal etti. Videodan yayılan senfonik eser küçüle küçüle arka fona geçtiğinde kadife sesli şen bir kadının sesi duyuldu. Zeliha duyduğu bu sesle daldığı kuyudan çıktı.

— 1+1, 2+1, 3+1 Rezidans daireleri, açık kapalı yüzme havuzları, spor kompleksleri, yürüyüş ve bisiklet yolları, hobi bahçeleri, kafe, restoran, AVM'leriyle şehir içinde bir şehir, diyor ve ekliyordu kadın,

— Bu vadide yaşamamanın ayrıcalıklarından siz de yararlanın.

Kadın, yaşam alanına 'misafirleri' davet ederken bu cenneti var eden işçilerin çalışma ve yaşam koşullarından bahsetmiyordu.

“Ra ra ra rayra rayra rayra rayra rayra raaay

Ray rayra rayra rayra rayra rayra raaay Madenlerde biz, fabrikada biz, biz her yerdeyiz...”

Telefonu çalıyordu. İnadına müziği dinledi ve tam müzik duracakken açtı telefonu. Arayan Ahmet'ti.

— Alo!

— Alo yoldaş, geldin mi?
— Evet, kapıdayım. Siz molaya çıktınız mı?

— Şimdi çıktık, geliyorum.

Şantiyenin ana kapısına doğru yönelmiş işçilerin gürültülü kahkahalarını duyduğunda, gözleri fosfor yeşili önlükleri, sarı baretleri, yaz sıcağına meydan okuyan çelik uçlu ayakkabılarıyla gelen bu 'ordunun' arasında Ahmet'i aradı. Tam ceplerini yokluyordu ki el sallayarak ona doğru gelen Ahmet'i gördü. Çakmak çakmak gözleri, gamzeli yanakları, kirli sakalları ile erkek güzeliydi Ahmet. Zeliha'yı bekletmemek için alelacele çıkmış olmalı ki mermer tozları yirmili yaşlarının başında olan bu genç adamı kır saçlı bir ihtiyara çevirmişti. İki de konuşmaya başlamak için aradaki mesafenin kapanmasını bekledi.

Nefes nefese kalmıştı Ahmet, sesi hırıltılıydı. Boğazında takılı kalan mermer tozlarını temizledi.

— Çok beklettim mi yoldaş, derken gözlerini kaçırmıştı.

Zeliha kuşkulu gözlerle baktı ve elini uzattı,

— Yeni geldim. Nasılsın?

Ahmet Zeliha'nın uzattığı ele baktı, ikilemde kalsa da karşılık vermedi. Zeliha havada kalan eline bakarken derin bir nefes çekti ve Nesrin'i düşündü. Ahmet'in eylem sürecinde aralarındaki telefon trafiği artmıştı artmasına ya, yine de kıskançlık gibi bir duygunun iki yoldaş arasında uzanan gölgesine bakarken içerledi.

Başka bir şey gelmiyordu Zeliha'nın aklına. Neden böyle mesafeli, ürkek, kaçır gibi bir tavırda olsundu ki? Nesrin'e de aşk olsun hani. Hiç mi güvenmedi, inanmadı, diye düşünerek içine göçüyordu Zeliha. Ahmet ise suçüstü yakalanmış gibi ellerini ceplerine sokmuş, önündeki çakıl taşını ayak ucuyla, bir o yana bir bu yana devirirken bir şeyler geveliyordu.

— Yoldaş, dedi Ahmet ve boğazını temizleyerek yeniden seslendi. Zeliha Ahmet'e dikkatli baktığında gözlerine inen kanı, yüzüne çöken kasvetli griliği gördü. Gözleri bir anda gözbebeklerinden taşıtı.

— Sen hasta mısın? Yoksa Covid mi oldun?

— Bilmiyorum, daha test sırası gelmedi ama şantiyede çoğu kişi virüse yakalandı. Bizim koğuştan üç kişiyi götürdüler gece.

Testi pozitif çıkanın biletini kesip evine gönderiyorlar. Biz kendimizden geçtik de size bir şey olmasın. Demin de hastalık bulaştırmamak için tokalaşmadım, dedi.

Zeliha göğsüne bir tekme yemişçesine sendeledi ve gözlerinden iki damla yaş, ayak ucunda patladı.

— Ohoo yoldaş, sana da ne söylesek çeşmeleri açıyorsun.

Tebessümle baktı Ahmet.

Zeliha, Ahmet'in tozlu ceketine kafasını gömdüğünde dik bir yamaçta patlar gibi döküldü gözyaşları, tutamadı. Az önce tokalaşmaya çekinen Ahmet bir sırrı saklar gibi sarıldı yoldaşına fakat vakit dardı. Havayı değiştirmek istedi, bir şey bulamayınca da,

— Nesrin'in selamı var, dedi.

Kafasını kaldırdı Zeliha. Az önce kafasından geçenleri unutmuştu bile.

— Nasıl oldular, Nesrin toparlanabildi mi?

— Sorma, sana da mahcup olduk ama hastalık getiririm diye beni de eve almıyor yoldaş. Bebek doğduğundan beri huyu suyu değişti. Ben de şantiyede kalıyorum on gündür. Nasılsa anası, kardeşi yanında.

Telefonunu Zeliha'ya uzattı ekranda pembe tulumu içinde toparlak bir bebek gülümsüyordu. Zeliha'nın içini ısıttı bu gülümseme. Sana mı benziyor, diyerek bir zarf attı ve Ahmet'in bundan keyif aldığını hemen anladı.

— Deniz koydum adını. Pek yaman olacak benim kızım.

Sohbet Ahmet'in evinden döndü dolaştı şantiyenin kapısına dayandı.

— İçeride durumlar nasıl?

Ahmet'in gülümsemesi yüzünde asılı kaldı. Karaya vuran gemisine bakan bir kaptan gibi dönüp baktı şantiyesine.

— İçerisi çok karışık yoldaş. Projenin teslim tarihi yaklaştıkça baskılar artıyor. İş kazası haberini almadığımız gün neredeyse yok gibi. Bizim ekip iyi, dikkatliyiz ama diğer ekipler öyle mi? Taşeron iş bitsin diye acemi, çocuk demeden bulduğunu atıyor içeri. Ana firma da iş olsun da nasıl olursa olsun diyerek göz yumuyor. Yemekleri desen ayrı sıkıntı yeminle, itin önüne atsan yemez. Koşullar tahtakurusu, bit dolu. Ne karnın doyuyor ne doğru düzgün dinleniyorsun bir de üstüne zorunlu mesai. Covidi hiç saymıyorum bile. Her gün birileri hastaneye gidiyor. Covid çıkanın otobüs biletini alıp

memleketine gönderiyorlar. Gidin ananızı babanızı, çoluk çocuğunuzu öldürün diyorlar resmen. İşçiden çok ne var, zibil gibi. Bak yine aklıma geldi. Urfalı bir çocuk vardı. Garibanın yüzü hala gözümün önünde. Reşit bile değildi, köyden geldiğindeki halini hatırlarım. Covid olmuş. İşten olmamak için söylememiş kimseye, doktora da gitmemiş. Sabah gelip battaniyeye sarıp götürdüler. Anasına babasına mı yollayacaklar ölüsünü? Yaşarken beş kuruş değeri olmayanın ölüsüne mi saygı olacak? Kim bilir nereye attılar...

Anlatırken öfkeden kıpkırmızı olmuştu, sağa sola savurduğu elini bir bıçak gibi dayadı boynuna.

—Herkesin burasına dayandı, dedi ve gözlerini derin bir boşluğa bıraktı.

Zeliha'nın gözleri ise tek katlı geniş bir yerin önünden başlayarak menderesler çizen işçi kitlesindeydi. Kalmayacaktı.

Ahmet Zeliha'nın nereye baktığını gördüğünde alaycı bir sesle,

—Yemekhane kuyruğu, dedi. Ne

yapsın insanlar, aç acına da çalışılmıyor ki. Anaa, az daha unutacaktım, sen bildirimleri getirdin mi yoldaş ya?

Zeliha çantasından çıkardığı bir deste bildiriye Ahmet'e uzattı.

—Dikkatli ol, olur mu yoldaş?

Ahmet bildirimleri cebinden çıkardığı çöp poşetine sardı ve gülümsedi,

—Merak etme yoldaş.

Ahmet bildirimleri montunun iç gözüne sıkıştırdı. Yüreği tam da orada atıyordu şimdi. Bir şeyler söyleyecek gibi oldu ama hırıltılı nefesi buna müsaade etmedi. Ciğerden bir öksürük krizi başladı yine. İki büküm eğildi Ahmet. Zeliha çaresizce çırpındı çantasını yokladı, açılmış biraz suyu vardı. Hızlıca açtı kapağını, elleri titriyordu.

—Ahmet, iyi misin yoldaş, canım yoldaşım sakın ol, bir şey yok, geçiyor, derken kendisini mi yoksa Ahmet'i mi sakinleştiriyordu, belli değildi.

Ahmet eliyle dur işareti yaptı. Zeliha hem sustu hem de Ahmet'in yüzüne yapıştırdığı suyunu geri çekti.

Ahmet biraz olsun kendine geldiğinde gülümsedi.

—Bir kaşık suda boğacaktın beni yoldaş.

Öksürük yine yokladı ama geçmişti artık.

—Mermerciyim ben yoldaş, ciğer mi kalır. Her seferinde böyle korkma.

Zeliha saatine bakarken ellerinin hala titrediğini fark etti. Saat 12.35'ti. Çantasından çıkardığı sandviçi Ahmet'e uzattı.

—Bir şey de yiyemedin.

Zeliha'nın cümlesi bitmemişti ki Ahmet son lokmayı da midesine indirdi. Bir şey hatırlamışçasına yüzünü ekşitti.

—Dün bir köylüme daha anlattım durumu. Toplantıdan bahsettim, bugün birileri yolumu kesti. Şantiye karışacakmış diyorlar, doğru mu diye bana sordular. Erken davrandık galiba. Gevşek ağızlı biri var aramızda. Taşeron mu gönderiyor bu adamları, işçiler mi anlamak zor.

—Sen yine de dikkatli ol yoldaş. Geceye kadar bildiri paketini açamazsın muhtemelen o yüzden bir tanesini okuyasın diye ayırdım, dedi Zeliha ve elindeki kâğıdı uzattı.

Ahmet kibrit boyundaki bildirinin kırılan dallarını özenle açtı. Zeliha hangi cümlede neyi gördüğünü tahmin ediyordu.

"Bize ya Covidli çalışın ya da açlıktan ölmü diyerek ölümlerden ölüm beğendirenleri unutacak mıyız? Son nefesini verirken bir şantiyenin bitli yatağında can çekişen kardeşlerimizi unutacak mıyız? Homurdanıp çalışarak sorunlarımız çözülecek mi? Kendi gücünüzü göstermenin vakti gelmedi mi? 1 Eylül Pazar günü saat 21.00'de yemekhanede toplanacağız. Sadece en güvencilerimize ulaşan bu bildiriyle buluşma yerinde ol. Birlik olursak bileğimiz bükülmez. İnsanca çalışmak ve onurlu yaşamak için bize katıl.

Newcity İşçi Komitesi"

Elinde tuttuğu bildiriye yazabilmek için günlerce mesai harcamıştı Ahmet. Gururla baktı eserine.

—Bu işin dönüşü yok, dedi.

Hızlıca vedalaştılar. Ahmet güvenlik kulübesine vardığında kartını bastı ve turnikeyi çevirdi. Geriye dönüp Zeliha'ya selam verdiğinde kadın saatine baktı. Saat 12.59'du.

İlk toplantılarını yemekhanenin bir köşesinde küçük bir masa etrafında yapan komiteye aradan geçen yedi ayın sonunda yemekhane dar gelir olmuştu. Firma işin

boyutunu kestiremiyor bu nedenle komiteye dokunamıyordu. Diğer yandan da işçilerin arasında gün geçtikçe talepler ortaklaşıyordu.

Ve bir gün...

Tıklım tıklım bir metrobüste dengede durmaya çalışırken Zeliha'nın telefonu çaldı, arayan Ahmet'ti.

—Alo?

Kırılan, dökülen bir şeyler vardı telefonun ucunda ve ona karışan insan sesleri.

—Alo, diyerek bağırıma başladı kadın kendini toparladığı an.

—Alo? Ahmet neredesin, şantiyeye geliyorum, iyi misin, neler oluyor?

Gürültü giderek uzaklaştı ve Ahmet'in sesi nihayet duyuldu.

—İyiyiz iyiyiz yoldaş. Sana birkaç video göndereceğim üç beş parçalık bir şeyler yazıp sayfada paylaşırsın. Gönderiye ana firma, yüklenici firma, bizim taraftan olan örgüt, sendika kimi bulursan etiketle. Burada işler çığırından çıktı.

Ahmet'in gönderdiği video açılır açılmaz Zeliha'nın gözleri büyüdü.

Şantiyenin yemekhanesinde masalar devriliyor, işçiler ellerine geçirdikleri sandalyeleri duvarlara, mutfak bölümüne doğru fırlatıyordu. Yüzlerce işçi yıkıcı bir öfkeyle sağa sola koşturuyordu. Ara ara duyduğu o tanıdık ses Zeliha'ya etrafı gezdiriyordu. Elindeki tabldotu kameraya doğru ittirdi bir işçi.

—Çek çek, bunu da çek, dedikten sonra ağız dolusu küfürle fırlatıp attı tabldotu.

Zeliha yemeğin içindeki kurtları seçebilmişti.

Pos bıyıklı, çökük yanakları kirli sakallıyla örtülmüş kır saçlı bir işçi kükrüyordu adeta.

—İnsanız lan biz! Çoluk çocuğumuzun rızkı için buralara geldik. Ben bu yemeği patrona yedirmeden gitmeyeceğim buradan. Yetti be, yetti! Alın canımızı da kurtulalım artık, bu çektiğimiz nedir?

Ahmet göründü videoda, işçilerin dikkatini çekmeye çalışsa da nafileydi. Sağından solundan geçen kırık eşyalardan refleksif hareketler yaparak korunmaya çalışıyordu. Ne kadar seslense de onu duyan olmadı. Bir hışım üzerinde durduğu masadan atladı ve mesai arkadaşlarını yakalarından tuttuğu gibi yemekhaneden dışarı atmaya başladı.

Eline geçirdiğini un çuvalı gibi fırlatıp atıyordu. İlk anda ne olduğunu anlayamayan işçiler, dışarıda onları övgü dolu sözlerle karşılayan, alkışlayan kitleyi görünce bocalıyordu.

Zeliha gülümsemi ve son videoyu da açtı; şantiye meydanı giderek kalabalıklaşmıştı. Panikten çok keyifli bir bahar havası vardı yüzlerde. Binlerce sarı baretlinin arasında derme çatma bir kürsü kurulmuştu. Eylem komitesinden bir genç kitleye sesleniyordu.

—Kürsü kuruldu arkadaşlar. Önerisi, eleştirisi olan buradan söylesin, dedi ve utangaçça uzaklaştı kürsüden.

Komite sahnenin gerisinde durmuş hararetli şekilde tartışıyordu. Nihayet tartışma sona erdiğinde Ahmet kürsünün önüne doğru yürüdü. Videoyu çeken kişiye yakın olduğu anlaşılan bir ses,

—Çek çek komünist konuşacak, diyerek kamerayı tutan eli dürtüyordu.

Günün stresinden çevresine bakamamış olan Ahmet kum tanelerini andıran sarı baletlerle dolu meydanı bir uçtan diğer uca selamladı. Eline tutuşturulan megafondan konuşmaya başladı.

—Kardeşlerim, yoldaşlarım merhaba! Merhaba, yeryüzündeki her şeyi inşa etmesine rağmen aşağılanan, horlanan, itilen sınıf, merhaba! Bugün onlara değil kendimize çalışıyoruz. Aylardır bugün için didindik durduk, defalarca ölümden döndük, tehdit edildik ama örgütlenmekten hiç vazgeçmedik.

Ahmet konuştuğu ısıklar, alkışlarla inliyordu meydan. Güneş evine dönmeye hazırlanan nazlı bir gelin gibi usulca çekiliyordu ki Zeliha şantiyenin kapısına varmıştı. Her yer polis kaynıyordu. Neyse ki biraz daha ilerleyerek içeri girebileceği. Geçidi buldu. Şantiye alanına girdiğinde nöbet tutan işçiler ona doğru yürüdü. Zeliha cebinden çıkardığı dernek kartını gösterdi.

Ciddi bir yüz ifadesi ile karşısında kartı inceleyen işçinin iki dudağının arasın-

daki kaderine baktı Zeliha.

—Hoş geldin yoldaş, diyerek elindeki kartı uzattı işçi.

Şantiyenin yemekhanesinde masalar devriliyor, işçiler ellerine geçirdikleri sandalyeleri duvarlara, mutfak bölümüne doğru fırlatıyordu. Yüzlerce işçi yıkıcı bir öfkeyle sağa sola koşturuyordu. Ara ara duyduğu o tanıdık ses Zeliha'ya etrafı gezdiriyordu. Elindeki tabldotu kameraya doğru itirdi bir işçi.

Derin bir nefes alan Zeliha kalabalığın olduğu noktaya yaklaşırken nöbet yerinden ayrılmış olan bir delikanlı ona yetişti. Onu öyle dolambaçlı yollardan yürüttü ki kitleyi aşarak Ahmet'in yanına nasıl varacağını düşünürken kendisini kürsünün yanında buldu. Ses onun sesiydi.

—Şimdi bu birliği bozup işimizin başına dönersek olacakları hepimiz biliyoruz. Üç beş gün yüzümüze gültüp, kardeşlikten, ekmeği bölüşmekten bahsedip sinsice listeler hazırlayarak aramızdan birilerini işten atacaklar. Geri kalanlara ise kan kusturacaklar. Şimdi ya tamam buraya kadar ya da mücadeleye devam diyeceğiz! Biz Emeğin Gücü Derneği olarak istiyoruz ki koşullarımız düzeline, şartlarımız kabul edilene kadar iş başı yapmayalım ama bu hepimizin sorunu. O yüzden ki ne karar verilecekse hep beraber vermemiz gerekiyor.

Ahmet kısa bir sessizliğin ardından gürledi.

—Tamam mı devam mı?

—Devam!

—Tamam mı devam mı?

—Devam!!

—Tamam mı devam mı?

—DEVAM!!!

Kitle tek bir ağızdan haykırdı.

—DEVAM, DEVAM, DEVAM!

Ahmet grev komitesine bir göz attıktan sonra kitleye döndüğünde elinde bir bayrak gibi tuttuğu orak çekiçli baretıyla haykırdı.

—Yaşasın Emeğin Gücü, yaşasın proletarya!

Alkışlar, ısıklar acemice atılan sloganlara karışıyordu. Ve Zeliha tarihi bir ana şahit olduğunu fark ederek saatine baktı.

Saat 19.17'ydi.

ergül çiçekler

Turna Öyküleri - I

Giriş Mahiyetinde Denemeler

BAŞLARKEN

Bazen bir turnayı bir turnaya anlatacağız... Bazen bir turnayı kendi dilinden biz büyüklere... Bazen biz büyükleri bir turnaya...

Acaba başarabilecek miyiz? Doğrusu bilmiyoruz ama deneyeceğiz. Korkmayın sözü uzatmayacağız. Kısa ve kısacık mollarla geleceğiz. Bir bardak soğuk suyunuzu içip de kalkacakmış gibi bir merhaba ve iki kelam ederecesine... Daha çok siz anlatın diye susarcasına da geleceğiz... Dinlemektir amacımız konuşan ve haykıran her yüreği... Hele de haykıranı ki yerden göğe selamlayarak... Bundan olacak bazen sözümüzün kısalığı...

AÇIKÇASI...

Nice nice hikayeler yaratmış insanlık, nice nice öyküler nice nice destanlar... Üstelik hepsini mağara duvarlarına ve tapınakların taş sütunlarına kazıdığı o resimler gibi kazımış dilimizin, ruhumuzun ve zihnimizin derinliklerine...

Ancak nice nice derslerle dolu olsa da bazıları insanı korkutuyor verdiği açık veya üstü örtük mesajlarla. Maalesef hepsi de defaatle anlatılmış bize, biz daha çocukken. Hem de öyle bir anlatılmış ki ezbere biliyoruz bunları...

Evet bunları bize ezberlettiler ki biz de bunları çocuklara ezberletelim... Fakat ezberletilmiş olsa da bunlar bize, biz anlatmayacağız çoğunu bunların çocuklarımıza...

Belki aşırı bir tepki, belki acımasızlık

ama masallar da kötü yalanlar söyleyebilir hem de çok kötü yalanlar. Onlar da kışkırtır insanı insana, insanı diğer canlılara düşman eder... Gülü goncasına küstüren masallar da var güle kendi kokusunu haram edenler de, güle boyun eğdirmek isteyenler de...

Belki de bu yüzden bazı öyküler artık unutulmalı. İnsanın içine korku salan yedi başlı ejderler unutulmalı. "Kırmızı Başlıklı Kız" unutulmalı, unutulmalı Hansel ve Gratel. Unutulmalı ki çocuklar kurtları da sevebilsin ve kadınlar da cadı diye öldürülmesin!..

Yok ille de saklanması gerekiyorsa bilimsel incelemeler için, o halde bir köşede saklanmalılar. Ya da yeniden yazılmalılar, umutla umut vermek için umutlarla tika basa doldurularak...

Çocuklar, güzel çocuklar, eğer şimdiye kadar biri sizlere anlattıysa "Kırmızı Başlıklı Kız" veya "Hansel ile Gretel"i. İyisi mi siz unuttun bu türden masalları, unuttun gitsin. Çünkü bu dünya dünya olalı beri ne bir kurt yedi bir babaanneyi ve ne de şu dünya üzerinde gerçekten bir cadı yapabildi...

ŞİMDİ BİZ ONLARA NE ANLATACAĞIZ?

Biz şimdi turnalara ne anlatacağız? Üstelik anbean hiç bitmeyen bir acelecilik ile daha da bir boylanarak ve açarak allık kanatlarını iki yana ve tam kalbimizin orta yerine doğru süzülerek geliyorken. Hangi öyküleri anlatacağız onlara ve tabii kendimize...

E. Bulha z.

Yangınlardan, savaşlardan, kandan, kara yaralardan, sonu gelmeyen ağıtlardan ve bir türlü tükenmeyen şu cellatlardan. Özetle ölümden ırak ne anlatacağız bu çocuklara?

Rüzgarların öyküsünü mü, bulutların öyküsünü mü, şehirlerin ovaların ya da dağlarınkini mi, insanlarınkini mi yoksa hepsini içeren tüm bir canlı yaşamını mi?

RÜZGARLAR

Derdi nedir bu rüzgarların? Niye esiyorlar böyle yüzümüze çarpa çarpa, neden doluyorlar saçlarımıza; onları dağıta dağıta; neden açık yakasından gömleğimizin akıyorlar içimize, gerçekten amacı ne bu rüzgarların?

Sanki bir diyecekleri var, var da ondan böyle esiyorlar? Böyle sana doğru, bana doğru, bize doğru, denize, dağa, ormana, ovalara, kentlere, insanlara doğru... Senden bana doğru, benden sana doğru, dağdan ormana, ormandan denize, ovalardan ve kentlerden bize, insana doğru...

Dokunurcasına sana, bana, dağda karacaya, suda balığa, gökte kuşa... Taşırçasına seni, beni, dağa, taşu, suya, bulutlara, gökyüzüne; taşırçasına dağı, taşı, suyu, denizi, gökyüzüne sana bana...

Bir diyeceği olmalı bu rüzgarların, bir anlatacakları, sözü, özü, közü... Üstelik ne kapılarında kilit var ne de ellerinde zorbalık. Özgürlükten başka hiçbir şeyleri yok ve özgürlükten başka hiçbir şey getirmiyorlar.

O halde rüzgar olunmalı, o halde rüzgar olun çocuklar. Rüzgarlar gibi esin bize doğru, bizden denizlere, kentlere bir gül dağlara doğru ve dağlardan, kentlerden, denizlerden bize doğru...

Rüzgar gibi esin çocuklar!..
Sahi kimdir bu rüzgarlar?..

BELKİ DE

Hatta ve hatta onlara binbir direkli sayılardan da hiç bahsetmeksek daha iyi, başı göğe eren "Babil Kulesi"nden de, insan yiyen devlerden de...

Bunu bir düşünelim! Neden olmasın ki? Güya o kahraman krallardan, korkusuz rolü yapan o korkak ve iki yüzlü şövalyelerden, birer asalak oldukları ısrarla ve özenle gizlenen prenslerden, prenseslerden bahsetmesek ne kaybeder ki bu çocuklar?

Bu sözler kulağa çok hoş geliyor ama lakin içinde ciddi bir soru var, daha doğrusu bir sorun taşıyor.

Hayal gücümüzü tetikleyen lambadaki cinden, uçan halılardan, kırklardan, pirelerden, Simurg kuşundan ve sayısız kere sayısız güzel hikayelerden de mi bahsetmeyeceğiz? Çünkü bunların bazıları eşsiz güzellikler sunar.

Peki o zaman şimdi biz ne yapacağız?

Çünkü sadece oyun oynamak yetmez onlara, sadece karınlarının tok olması da yetmez, hayal de lazım, hayal de kurmalı bu çocuklar hem de sınırsızca...

BULUTLAR

Bulutlardan kuş yapın çocuklar, tavşan da olur, deve de, hatta siz isterseniz yelkenli gemiler de... Başka da her şey.

Çekinmeyin, zaten bütün bulutlar siz onları bir şeylere benzetesiniz ya da onlardan başka şeyler yapasınız diye var. Tıpkı o renkli oyun hamurları gibi ya da büküp de tavşan yapılan o ince uzun balonlar gibi. Zor değil, elimizde oyun hamurları ya da balonlara yaptığımızı bu defa düşüncemizle bulutlara yapacağız. Hadi yoğurun bulutları ve onlardan tatlı, pembe, mor ve lila kuzular yapın, tabii beyazını da unutmayın.

Ormanlar da yapın o bulutlardan içinde, mutlu kuşlar cıvıldasın ve tilkiler de dolaşsın korkusuzca. Yalnız o tilkilerden her biri arkadaşı olsun kara karganın ve kandırıp da onun elinden almasın peynirini...

Ceylanlar da olsun, ayıcıklar da, minik kirpiler de, serçeler de, minicik sincaplar da, aslanlar da. Yalnız o aslanların hiçbiri ormanların kralı olmasın.

Çünkü krallar olmazsa hizmetçiler de olmaz ve o zaman herkes gerçekten kardeş olur. Haydi çocuklar, bulutlara bakın ve o bulutlardan daha güzel daha yeni bir dünya yaratın...

EN İYİSİ Mİ?

Belki de biz, birilerini onlara değil, onları yani turnaları bize anlatmayı denemeliyiz...

Ya da onları bize anlatarak kendimizi anlamaya çalışmalıyız. Evet, böyle yazınca biraz karmaşık gibi görünüyor olabilir ama değil. Çünkü ve esasen her anlatma çabası aslında anlama çabasıdır, her anlama çabası da anlatma...

Yani başlasak söze ve desek ki, ey bizim küçük güzel dostumuz; kanatları alevce nakışlı turnamız. Türküsü sevda, uçuşu selam, dönüşü bahar kuşumuz; biz seni an-

latmaya çalıştık, umudumuzu, hayallerimizi, sevdamızı yani kendimizi, yani insanı, yani yaşamı, yani toplamda her şeyi...

Şüphesiz ki ve sonunda da başardık mı diye soracağız kendimize. Cevap olarak da büyük ihtimalle; "Hayır, başaramadık" diyecek ama hemen peşinden ekleyeceğiz; "Ama denedik" diye. Sonra da devamla sözü-müze birkaç şey daha ekleyeceğiz.

"Belki başaramadık ama bizden sonra gelecek olanların başaracağına inanıyoruz. Biz de bizden önce deneyenleri, bu ülkeye bağlı kalarak takip ettik. Umarız ki bizim de bu deryaya bir damla su misali bir katkımız olmuştur..."

DAĞLAR

Dağlar güneşin sularındır çocuklar evi hatta kını... Bundandır ki onların ardından çıkarak gelir yürekleri coşturup damarda kanımızı tutuşturan o kızıl şafaklar ve çekile-rek gider gönüllere derman o kızılca akşam üstleri...

Dağlar güneşi korur çocuklar, gün batımlarını ve şafakları. Dahası da var; sadece güneş değil, nazlı gecelerin yarpuz kokulu diyarlarına doğan, ipek tenli ve süt beyaz güzeli, ay da oradan gelir, kana kana içtiğimiz sular da, bereket taşıyan bulutlar da, seyrine doyamadığımız kuşlar da, durmadan esen rüzgarlar da, bereket taşıyan bulutlar da o dağlardan gelir ya da o dağlara doğru gider...

Onca canı, sevdalar içinde ceylanı, yavrusuna siper yaban kuşunu, uçuruma yuva kurmuş şahini, zulme baş kaldırmış insanı, asiye, cesareti, korkudan, onuru hayattan yüce tutanı korur o dağlar...

Hatta yol verir de yavru ceylanlara ama yol vermez eli silahlı o zalim avcılara. Korur dağlar ona sığınanı, yurt olur da onlara birini bile teslim etmez zalim olanlara. Tersine uçurumlarla karşılar o zalimleri; çığlarla, tuzaklarla, heyelanlarla ve dondurucu gece soğuğuyla. Zaten bundandır bu diyarlarda kadrinin bilinmesi o dağların...

Dağ deyip geçmeyin turnalar. Onlar dostumuzdur bizim. Siz de dost olun çocuklar o dağlara, olun ki siz onların, onlar da sizin bilsin kadir kıymetinizi...

Dağlar gibi dimdik durun Turna'lar!

BİZ SORDUK

Desek ki, Turnam sana desem ki, sen nasıl bir karşılık verirsin, ne söyler ne düşünürsün bilemeyiz ama gene de söyleyeceğiz;

söylememiz gerekenleri.

Ey bizim can kuşumuz, biliyor musun, o eski masalların çoğuna baştan yanlış başlanmış. Yani yanıla yanıla gidilmiş yanlışa...

Mesela, muhtemelen duymuşsundur Rapunzel'in öyküsünü. Hani tutup da o güzeller güzeli Rapunzel'i kilitlemişler tek başına, yüksek bir kulenin tepesindeki küçük bir odacığa. Sonra bir prens gelmiş de, Rapunzel o uzun saçlarını pencereden yere kadar sarkıtmış da, o prens onlara tutuna tutuna yukarı çıkmış da ve onu kurtarmış da...

Hani, sanki çok bir kimse de çıkıp da sormamış ki, "Niye kapatıyorsunuz bu güzel kadını bu kuleye?" diye. Ya da çok kimseler de hiç karşı çıkmamış mı bu zalimliğe. Dahası bunca zulüm yetmemiş gibi üstüne bir de tutup sümsüğün birini onu kurtarmaya gönderiyorlar.

Doğrusu bunları bizden önce kaç insan sordu, söyledi ya da düşündü tam bilemeyiz. Fakat şüphesiz ki soranlar olmuştur ve bizim de şu an yaptığımız, soranların, söyleyenlerin peşi sıra gitmektir. Yani soranların sorduklarını, söyleyenlerin söylediklerini belki bir de biz söylemiş ve sormuş olduk. Fakat baktık ki, söyledikçe, sordukça biz, değişiyor o eski masalların içindeki kahramanlar ve de anlatılanlar. Misal Rapunzel; kendi saçlarından özgürlüğe uzanan bir yol yaptı ve inerek kapatıldığı o kuleden gitti özgürlüğün içine doğru. O sümsük prens de öylece eli boş, kalakaldı kulenin dibinde...

Hepsi bu da değil! Rapunzel kendini kurtardıktan sonra "Lambanın Cini"nin yanına giderek ona özgürlüğü anlattı. O gün bugündür ne o ne de başka bir cin bir daha asla girmedi o küçücük lambanın içine. Hatta bu yüzden o lambalar şimdi hediyeelik eşya dükkanlarında biblo olarak satılıyorlar. Cin'e gelince, geçen bir kart attı bize Sudan'dan, bir de not düşmüş "Kötü adamların defterini dürüyoruz." diye. Sadece Cin değil, Leyla da çok değişti ve öyle sıkıca tuttu ki Mecnun'un elini, kimse bir daha onun elinden Mecnun'u alıp bir çöle atmaya kalkışmadı. Çünkü buna kimsenin gücünün yetmeyeceği daha hiç denenmeden anlaşılıyordu.

Yusuf'a, hain kardeşlerine ve gözü yaşlı babasına gelince... Sorduk yine. Niye attı ki kardeşleri Yusuf'u o kör kuyuya? Dediler ki "Ayrım yapmış babası, Yusuf'u daha çok sevmiş diğerlerinden." Elbette ki, suçtur bir insanı bir kuyuya atmak, ama yine de ne bir baba sevmeli bir çocuğunu diğerlerinden daha çok, ne de bir insan ayrım yapmalı insan

severken. Eşit sevmeli insan insanı, az ya da çok değil, eşit...

Sözün kısıtı Turna'm vardık gittik Kenan eline, gittik bulutlarca, yağmurlarca gittik, nehirlerce yağa yağa ve dolduk ırmak ırmak kör kuyulara. Gittik sularla, sorularla, sözlerle, gittik dolduk, taştık bütün kuyulardan ki bir daha atmasın kimse kimseyi o kör kuyulara...

Yani Turna'm çocukluğumuzda büyüklerimiz bize yanıla yanıla yanlışa varılan o öykülerden anlattılar bolcana...

Lakin biz size bunları anlatmayacağız. Çünkü size yeni öyküler lazım, yeni insanı anlatan, daha güzel öyküler. Ki bu da başladı çoktan...

DENİZLER

Çok şey anlatıldı şimdiye değin denizlere dair, çok şey. Şüphesiz ki, daha da çok şey anlatılacaktır ve anlatılmalıdır da.

Deniz bu, dalgası ayrı güzel, martısı ayrı, albatrosu ayrı, balıkçısı ayrı, karabatağı ayrı, yunusu, balinası ayrı, yelkenlisi ayrı, ufku ayrı, fora yelken diyen yürek yürek denizcisi ayrı; şafağı ayrı güzel, süt beyaz ya da yakamoz geceleri ayrı...

Kıyısından ona bakmak ayrı güzel, ondan kıyısına bakmak ayrı. O kıyılarda bekleyene sarılmak ayrı güzel, o kıyılardan bekleyene doğru demir almak ayrı.

Sıcak güneşin altında mavi bir atlas gibi durulup durulup kalmak ayrı güzel. Bazısı sevmez ama gri bir göğün yılgınlığına inat alıp da terkine fırtınaları devleşerek ayağa kalkmak ayrı güzel.

Yalnız;

Sevdası ne kadar narinse denizlerin, öfkesi de o denli dehşetlidir. Kim bilir şimdiye değin kaç fani zincir vurmaya çalıştı bu mavi dehşete. Hepsinin amacı boyun eğdirmektir denize ama deniz bu, kimin haddine zincir vurmak onun bileğine. Galebe çalar deniz bunun her deneyene. Sınanmaz onun sabrı ve gücü, kükreyerek karaları zapteder denizler.

O yüzden deniz olun çocuklar.

Denizler gibi başeğmez olun Turnalar.

ACEMİ TANIMLAMALAR

SÖZLÜKÇE

... Turna'm: Bir damlacık bal tadında gülümsemeleriyle henüz hepsi çocuktur. Ve şimdi onlarca duvarların içinde beton avlularda hayali kentler kuruyorlar, rüzgarlarla da arkadaşlıklar...

Onlar oralarda kaldıkları sürece yaralıdır insanlığımız!..

... Biz; Simurg'un çocuklarıyız, işimiz zor, sözümüz kısa, yolumuz uzun, amacımız büyük.

Fırtınalarla dolu aşkımızın içinde közümüzden doğuyoruz hiç tükenmeden.

İki kelam etmeye çalıştık bir çocuğa seslenerek kendimize...

... Turna: Bir tutam aşktır yanar bin yıldır kalbimizde... Aşık, türküler yakmış allısına, tellisine, sarı gözlüsüne... Dengbejler kıamlarında dem ü derman etmiş onları.

Dağları aşarken umudun sevdalıları, klavuzu olmuş onların, aşıp aşıp giden turnalar...

Biz de söz olmaya çalıştık dillerine, yetmedi ama denedik dilimiz döndüğünce...

... İnsan: Ona dair ne söylesek az kalır. O ne söylese boşuna, yapan da odur, yaptıran da. Masum da o odur, masum olmayan da. Onuru yaratan da odur, onurla yaşayan da...

Onurlu insana seslenmek istedik, onurlu insanlar olarak.

... Turnadan Bize: Turna'mızın bize seslenişidir

... Turnadan İnsan'a: Kadim Turna kuşunun insana seslenişidir.

... Bizden Turnalara: Simurg'un çocuklarının Turna'larımıza seslenişidir.

... İnsandan Turnalara: İnsanlığın turnalara seslenişidir.

... Anneden Turna'ya: Annesinin turnasına ve bütün turnalara seslenişidir.

Aslıhan E.

Saray Ercan'ın anlatımından
19 Aralık 2000
zindanlar katliamı

özür dilemiş Iarimar

O kadar güzel yaşıyorsun ki içimde
Kendi evin gibi
Dağıtıp dağıtıp topluyorsun
sonra şarkılar söylüyor
kitaplar okuyorsun
İzliyorum pencereden gülerek el sallayışını
Ağaçlar ekiyorsun boy boy bahçelerime
Dallarına kuşlar konuyor
Kanat çırpıyor yapraklar
Mavi güneşler gibi parlıyor kuşlar
misafirindim olduğun yerde

Oysa elinin sıcaklığı omzumda bir dert gibi asılı
Ellerinin sıcaklığını ellerimin arasına aldım
Baktın gözlerimin içine içine
„Benimle gelecek misin?“
Doğacak mı güneş bu buzdan duvarların üstüne?
„Benimle gelecek misin?“

Ya ölecektim
Ya kendimi kendimden eksiltip
Seni bana katarak
yürüyecektim.

2.
Derinlerden gelen bir uğultuyla uyandık
Her sessizlik hayra alamet mi ?
Kalkın
Kalkalım
Çayı ocakta
Yoksul kapımızı ardımızda açık bırakalım
Bugün yaşanacak bir büyük kıyamet
Kanatsız kalmış dallar ağaçlar
Kıyılarda bekliyor kayıklar
Radyolar sirenler uçaklar
Belli ki karşı kıyıları geçilecek
Sakin konuşmayın
Sormayın birşey
Çok acılar bekliyor bizi çok
Bu acıların hepsi yüreğimizin kürekleriyle
ince ince çekilecek

Şehri sarmış simsiyah dumanlar
Simsiyah dumanlar arasında
Bembeyaz kuşlar
Güneşler gibi parlıyorlar
Biz hani kıyamadık öpüp koklamaya
Analar sormayın
Bilmiyorum
Kömür mü verecekler kollarımıza
Kemik mi yoksa?

Ellerinde ölüm kokan silahlarıyla karşımızdalar
O silahları bizi vurmak için bize yaptırdılar
Kendi emeğimizi yedikleri içtikleri kemirdikleri
Siyah bir kapta zehir yapıp bir mükâfat gibi önümüze attılar
Zindan duvarlarının içinde katlediliyor
Kederli nasır elli duvar işçilerinin nesilleri
O duvarları bizi tutsak almak için bize yaptırdılar
Yazık ki ne yazık!
Demirini biz dövdük
Tuğlasını biz ördük
El izimiz duruyordu sıcak kızıl kanımız dökülmeden önce
Gri soğuk betonların üstünde
İnsan da mı şüursuz insan da mı!
Yangın da mı şüursuz?
Kurşun da mı?

*Savaş meydanında Aralık
Akrepler silahlı zırhlılar bir de biz
Bir de yanan yıkılan duvarlar ardında ciğerlerimiz
Ana yüreğimizle tozu dumana kattık
Ana yüreğimizle dağıttık parçaladık
Ayaklarımızın altında yer sessiz
Başımızın üstünde gök başımızla dalgalanıyordu
Yağmur da mı merhametsiz yağmur da mı?
Rüzgâr da mı merhametsiz?
Toprak da mı?*

*Çocuklar
Çocuklarım
Nasıl kendini parçalamasın nasıl!
Islak çimenlere minik çıplak ayaklarınızla basarken siz
Sızlardı ciğerimiz!
Avazım çıktığı kadar bağırdım
Özür dilerim sizden
Özür dilerim çocuklarım!
Yardım edemiyorum!
O cehennem savaşında sizin
Önünüze geçip
Katil sürülerini yok edemiyorum!
Özür dilerim çıplak ellerimle ben
Baş edemiyorum!*

3.

*Bu sonsuz döngüde ömrüm
Saniyenin milyarda biri etmez
Bu sonsuz döngüde ömrüm
Saçının bir teli etmez
Omuzumdaki elinin sıcaklığını tutacağım
Gözlerinin içine bakacağım
Ve gerekirse evet
Seni yeniden doğuracağım!*

*Bugün mağruruz biz
Bugün yaralı
Bugün kahramanlık kazandı
Bir tek yürek bile teslim olmadı
Kırılan dizlerimizde bulamazlar çamur izini
Mademki can evimize savaş açtılar
Bu dünya onlara da dar artık
bize de "dar"
Aldık payımıza düşeni
Çekildi kürekler
Karşı kıyılarına geçildi*

*Ve biliyorum ki
çocuklarım
çocuklar
Sesiyle
Rengiyle
Işıyla
Dünyayı
Yok oluşa bırakmayacaklar*

*Kalkın
Kalkalım
Çayı ocakta
Yoksul kapımızı
ardımızda
açık bırakalım!*

Eylül 2023

özgün demirci

Anormal

Futbol camiasının bazı ünlülerinin dolandırılması gündemi epey meşgul etti. Etmeyecek gibi de değildi. Milyon dolarlar havada uçuyor.

Hadisenin mantık ve hukuk ile ilgili tarafları tüm detayları ile tartışıldı. Karşılığında makbuz almadan, paraların elden, nakit olarak teslim edilmesinden tutun da bu kadar yüksek faizin mantıklı olmamasına rağmen 'zavallı mağdur'ların tuzağa düşmüş olmasına kadar...

Konunun dikkat çekici başka bir tarafı daha var.

Bu kadar büyük meblağların, mesela 13 milyon doların tek bir insanın mülkiyetinde olması normal mi? Ülkenin çoğunluğu 11 bin lira ve hatta bazıları daha da düşük gelirlerle yaşamak zorundayken bu durum normal mi?

Cevap veriyorum: Elbette normal.

Çünkü yaşadığımız sistemin adı kapitalizm.

Anormal olan, servetin azınlığın elinde toplanması değil. Bu zaten sistemin gereği ve sonucu. Anormal olan, çoğunluktaki insanların bunu normal görüp, sonra da kendi haline şükretmesi.

Evet, onlar nitelikli sporcular. Günde 12, belki 15 saat çalışıyorlar, zorlu antrenmanlar yapıyorlar. Rahat bir hayat sürmek onların hakkı olsun. Bunu böyle kabul edelim.

Ben demiyorum ki,
Onlar da gecekonuda yaşasın,
Onların da çatısı aksın,
Onlar da küçük ekranlarda TV izlerken sert divanlarda otursun,

Onlar da kış günü evlerinin içinde kat kat giyinerek dursun,

Onlar da 70 yaşına kadar inşaatlarda çalışsın,

Onlar da çocuğuna bir pantolon alamayıp çaresizlikten intihar etsin...

Ben diyorum ki, hak eden, gününü tıpkı onlar gibi çalışarak, terleyerek geçiren tüm emekçiler,

Onlar gibi güzel evlerde oturabilsin,

Onlar gibi güzel yiyecekler yiyebilsin,

Onlar gibi yaz tatili yapabilsin,

Onlar gibi son teknoloji telefonlar kullanabilsin,

Onlar gibi kışın çıplak ayakla yumuşacık halıların üzerinde yürüyebilsin,

Onlar gibi feleğin kalesine bir kez olsun golatabilsin, hayatları boyunca 'Bu da mı gol değil?' deyip hep ofsayta düşmesin...

Ama bütün bunlar birkaç kişinin değil, herkesin olsun.

Bunun bir yolu var; şükretmeyin, yetinmeyin.

helin su

Niyeti Bozunca

Bir kadın tutsak “müzik ruhun gıdasıdır, karnımız doymuyor bari ruhumuz doysun” diyerek yan flüte heves etti. Heves dediysek bu öyle gelgeç bir duygu da değildi. Bu kadın tutsak üzülünce şarkı söyler, sevinince söyler, sıkılınca söyler, banyoda, voltada, sürekli şarkı söyleyenlerdendi. Bir yaşam biçimiydi müzik onun için.

Flüt istedi, geldi. Geldi gelmesine ama disiplin kurulu flütün tutsak kadına verilmesini uygun bulmadı. Her işin bir mevzuata bağlandığı hapisanelerde elbette müzik aletleri için de bir mevzuat mevcut. Bu mevzuata göre her koşulda her kişiye idarenin “uygun gördüğü” oranda müzik aleti verilebiliyor. Bizim koşulda gitar, saz, mızık ve blok flüt var örneğin. Bir de tef vermediklerinden arada bir leğen de tef niyetine dahil oluyor bu “değişik” orkestraya.

Absürt olan şu ki bir müzik aleti alıp çalacağım da gönülleri hoş edeceğim derken müzik aleti edinmenin kendisi bir sinir harbine dönüşüyor.

Flütün disiplin kurulunca sakıncalı görülüp verilmediğini söylemiştik. Sorduk sakıncası nedir diye, cevap verilmedi. İş resmi itirazlara dökülünce anladık ki flüt metal olduğundan bomba yapımında kullanılır diye verilmemiş.

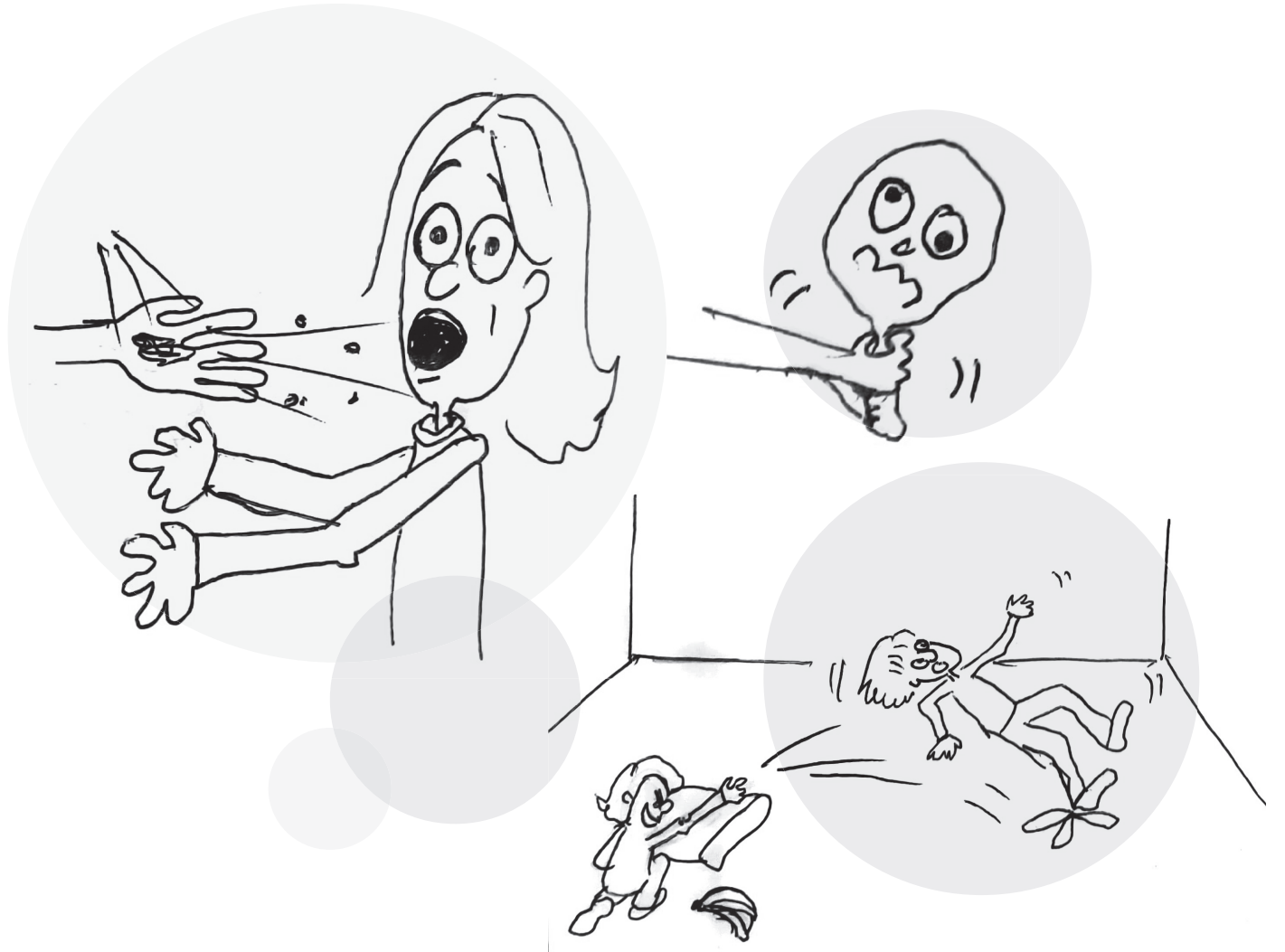

Olmaz mı diyeceksiniz, olur tabii, yeter ki insanın niyeti bozuk olsun, her şeyden bir maraz çıkabilir. Hatta değil metal, plastik aksamı bile etkili bir zararlıya çevrilebilir. Bu iş tamamen kişinin niyeti ve maharetine kalmış.

Şimdi niyetten gidersek, niyeti yeterince bozunca örneğin zeytin, erik, şeftali gibi meyveler, muz gibi kaygan kabuklu meyveler, hatta pul biber, kara biber, musluk suyu ve hatta çıplak el bile tehlikeli olabilir.

Mesela meyve çekirdekleri çıkarılarak takı ve süs eşyası yapmak suretiyle “amacı dışında” kullanılabilceği gibi bir miktarı kurutularak newroz ateşi yakılarak üzerinden atlanabilir.

Gerçi ateş yakmaya niyet edince insan yatağını, battaniyesini, üstünü başını ve hatta kendisini de tutuşturabilir de maksat doğal odun ateşi sıcaklığını yakalamaksa bu çekirdekler ideal olabilir.

Sonra karabiber... Oturup afiyetle yemek yerine birinin suratına üflenerek oldukça büyük bir tehlike yaratabilir.

Ya da muz...

Hadi niyetin çok çok bozuk ama yaratıcılıkta üşengeçsin, o zaman su bile etkili bir silaha dönüşebilir. Kaynar yağ, zift kazanlarını kale duvarlarından düşman kuvvetlerinin üstüne boca eden ecdadın anısını yaşatmak da mümkün.

İş niyete kalınca çıplak el bile tehlikeli olur.

Gerçi haksızlık da yapmayalım, bu kadar okumuş, bu kadar mevki makam sahibi olmuş insanların da bir bildiği olmalı. Onca konserin yasaklanmasının makul bir nedeni olmalı. Belki de gerçek tehlike müzik aletlerinden kaynaklanıyordur da biz bilmiyoruzdur. Belki de tüm sorunların kaynağı bu aletlerdir ve biz onlarsız çok daha

huzurlu çok daha mutlu olacağızdır da biz bunu kavrayamıyoruzdur.

Şaşırtıcı olan şu ki, idare disiplin kurulunun kararını infaz hakimliği bozdu, savcılık itiraz etti, bu kez de ağır ceza bozdu. Kararı bozan heyet "Müzik iyi bir rehabilitasyon yöntemidir. Endişeniz varsa iç malzemeyi edinmemelerini sağlayın, iyi arama yapın." demiş. Olumlu bir kararın gerekçesi bile bir niyet egzersizi.

Eee, ne oldu dersenez, savcılık mahkeme kararına ve yargıtaya itiraz etti. İdare flütü geri aldı. Şimdi sonuç bekleniyor.

Biz de merakla bekliyoruz, "güvenlik" kaygısında makul ölçüleri hayli aşanlar acaba niyeti ne kadar bozacak...

Bu kısa hikâye bir mektup birimince "çeşitli nesnelere zararlı kullanımı konusunda fikir ürettiği" gerekçesiyle tarafıma mektubumun gönderilmeyeceğine ilişkin disiplin kurulu tebliği yapıldı. Vay arkadaş dedim, ben ne kadar da zekiymişim böyle ki kimsenin aklına gelmeyecek zararlı fikirler üretmişim. Bu bozuk niyetle ben dünya için oldukça zararlı olabilirmişim.

Adı bir devrim ve parti ile böylesine özdeşleşen birini daha bulmak, imkansızdır. Yalnızca yaşadığı dönemi değil, koca bir çağı değiştirdi. "Proleter devrimler çağı" nı başlatan bir devrimin önderi olarak dünya işçi ve emekçilerinin, yoksul halkların muazzam sevgisini kazanırken, dünya burjuvazisinin sonsuz öfke ve nefretine mazhar oldu. Onu büyük, aşılmaz kılan şey, tam da sınıf düşmanlarının bu sonsuz öfkesinden, düşmanlığından zerre korkmaması, onları karşısına almaktan çekinmemesi, tüm bunları göze alarak devrim yapma cüretini göstermesiydi.

Partiyle ve sınıfla öylesine birleşmiş, bütünleşmişti ki, devrimin çağrısıyla sürgünden Rusya'ya döndüğünde, Petrograd Tren İstasyonu'nda büyük bir işçi kitlesi coşkuyla onu bekliyordu. Orada, binlerce işçinin karşısında, her biri "kendi ülkesinin" burjuva hükümetlerini desteklemiş sözde işçi önderlerinin ihanetine inat, "dünya devrimi" şiarını haykırırken, işçi ve emekçi yığınların gerçek özlem ve istemlerini dile getirdiğini biliyordu. Ekim'e, proleter devrimler çağını başlatan bu büyük devrime bu yoldan gidildi.

Dünya proletaryasının büyük önderinin ölümünün 100. yılına girilirken, Lenin'in pratik ve teorik mirasından günümüze ilişkin sonuçlar çıkarmak görevi önümüzde duruyor.

Lenin, sosyalist inşa teorisiyle, dar anlamda, kendi eserini tamamladı. Fakat sosyalizmin büyük eseri, o henüz tamamlanmış değil. O şimdi, değil milyonlar, milyarlar ölçüsünde emekçi sınıfların acılarından, umutsuzluklarından, hatta mahkûm oldukları cehaletten doğacak milyonların kendi eseri olacaktır. Bu büyük esere, ölümünün 100. yılında, Yeni Dönem Yayıncılık olarak ufak bir katkı sunmak için yola çıktık. Uluslararası konuklarla birlikte Lenin'in ve Leninizm'in çeşitli açılardan ele alınacağı "Uluslararası Lenin Yüzyılı Sempozyumu"nda buluşuyoruz.

Sempozyuma doğru giderken, sempozyuma ek olarak Lenin'in farklı alanlardaki görüşlerini ve üretimlerini de tartışacağımız çevrimiçi toplantılar düzenliyoruz.

Lenin'in eserlerini çeviren ve basan yayınevlerinin katılımıyla 7 Ocak 2024 Pazar günü 20.30'da "Türkiye'de Lenin Külliyyatı"

Sanatçıların katılımıyla 10 Ocak 2024 Çarşamba günü 20.30'da "Devrim ve Sanat"

Uluslararası Lenin Yüzyılı Sempozyumunda siz okurlarımızla birlikte olmak dileğiyle...

ULUSLARARASI

LENİN YÜZÜYÜZLÜ

SEMPOZYUMU

13 OCAK 2024
NAZIM HİKMET KÜLTÜR EVİ

14 OCAK 2024
ŞİŞLİ TİYATROSU

YENİ
DÖNEM
YAYINCILIK

yenidonemyayin

yenidonemyayin

www.yenidonemyayincilik.com

yenidonemyayinci@gmail.com

SM

*"Yoldaş Lenin!
Ne daha az, ne daha çok. Çağın tavan arası
odalarından, sürgün kütüphanelerinden
alıp dünya tarihinin girdabına, hem de tam
ortasına oturttuğu adam."*

İvan Olbracht

ISSN 3023-5306

9 773023 530007 >